

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

มายาคติความเสมอภาคทางการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทย: การขยายโอกาสและคุณภาพทางการศึกษา

รายงานวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ: การสำรวจและรู้ก่อนมายาคติทางการศึกษาในสังคมไทย

ไอเยเรศ บุญฤทธิ์

กิตติ คงตุก

คณะวิทยาการวิจัยและศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ได้รับการสนับสนุนจาก โครงการผู้นำแห่งอนาคต
คณะวิทยาการวิจัยและศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.)

กันยายน 2563

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	2
บทที่ 1	
- ที่มาและความสำคัญ	3
- วัตถุประสงค์	5
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	
- ความเสมอภาคและแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย	6
- การศึกษามายาคติตามแนวคิดสัญวิทยาแห่งวัฒนธรรม (semiology of culture)	7
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	11
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
- ภาคที่ 1 ภูมิหลังเรื่องความเสมอภาคท่ามกลางแผนพัฒนาชาติไทย	14
- ภาคที่ 2 ความเสมอภาค: การประกอบสร้างภายใต้สังคมทุนนิยม	27
- ภาคที่ 3 อีกมิตินึ่งของความเสมอภาคทางการศึกษาไทย	31
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล	
- พื้นที่ เวลา เครื่องมือ และความเสมอภาคในการให้ความหมายการศึกษาความเสมอภาค	36
- การทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกันและมโนทัศน์เรื่องอำนาจ: ความเสมอภาคที่ไม่เสมอภาค	37
- สิทธิการให้ความหมายการศึกษาสู่สุขภาวะทางสังคม	41
บรรณานุกรม	44
ภาคผนวก	48
- ภาคผนวก ก. สำระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หมวดการศึกษา	48
- ภาคผนวก ข. พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561	69

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องมายาคติความเสมอภาคทางการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทย : การขยายโอกาสและสุขภาวะสังคม เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้วิธีการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณา (ethnographic approach) มาทำการวิเคราะห์กระบวนการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความเสมอภาคทางการศึกษาภาคบังคับที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในสังคมไทยด้วยคำถามสำคัญที่ว่า อะไรคือความคิดเบื้องหลังคอยหล่อหลอมให้เกิดความเข้าใจเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาภาคบังคับในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และการรับรู้ดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะมีปัจจัยทางวัฒนธรรมหรือวาทะทางประวัติศาสตร์ชุดใดเข้ามาทำให้เกิดการยอมรับโดยไม่ถูกตั้งคำถามใด ๆ ด้วยคาดหวังว่าผลจากการวิจัยจะสามารถสะท้อนให้เห็นภูมิหลังอุดมการณ์ปฏิรูปการศึกษาไทยควบคู่กับชี้ให้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสุขภาวะสังคมในอีกแง่มุมหนึ่ง

ผลการศึกษาพบว่า นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 การศึกษาถูกยกให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศและการทำให้ชนชั้นเท่าเทียมกัน โดยคำว่า “ความเสมอภาคทางการศึกษา” ถูกกล่าวถึงอย่างชัดเจนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (2515-2519) ซึ่งให้ความหมายในเชิงการปรับปรุงและขยายโอกาสทางการศึกษาโดยเฉพาะพื้นที่ที่ท้องถิ่นที่มีลักษณะพิเศษ กระทั่งปัจจุบันกาลเวลาล่วงเลยกว่า 136 ปี นิยามความเสมอภาคทางการศึกษาของสังคมไทยยังคงผูกพันอยู่กับสิทธิในการเข้าถึงบริการและทรัพยากรของรัฐ อันเป็นจุดกำเนิดของการก่อตั้งกองทุนความเสมอภาคทางการศึกษา (2561) ขึ้นมาเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ขาดแคลนรวมถึงการพัฒนาคุณภาพบุคลากรทางการศึกษาให้ได้มาตรฐาน

อย่างไรก็ตาม ผลจากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างผู้เป็นส่วนหนึ่งของนิเวศการเรียนรู้ (นักเรียน ผู้ปกครอง ครู และผู้บริหารสถานศึกษา) ทำให้ค้นพบว่า ความเสมอภาคทางการศึกษามีใช่แค่การเข้าถึงทรัพยากรที่มีคุณภาพตามการสถาปนานิยามความเสมอภาคผ่านกระบวนการกำหนดมาตรฐานชุดหนึ่งขึ้นมา (standardization) ซึ่งนำไปสู่การตกลู่ภายใต้ภาวะจำยอมต่อระเบียบกฎเกณฑ์ที่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ความเป็นจริง อนึ่ง ผู้วิจัยมองเห็นว่า แนวทางการเปิดโอกาสการพัฒนาสู่ความเสมอภาคทางการศึกษาควรประกอบด้วยมุมมอง 3 มิติคือ 1) พื้นที่ สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต มีความปลอดภัยในการแสดงความคิดเห็นแม้บางครั้งจะขัดกับเกณฑ์การประเมินที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด เพื่อนำไปสู่โอกาสในการได้สร้างสรรค์ทดลองและพัฒนาการศึกษาที่มีความแตกต่างหลากหลาย 2) เวลา กล่าวคือ การจัดการศึกษาต้องเหมาะสมกับวิถีชีวิตของประชาชนโดยมีเป้าหมายหลักคือผลักดันให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเหมาะสมตามสมรรถนะของตนเอง และ 3) เครื่องมือ แม้การสร้างหลักสูตรแกนกลางขึ้นมาเป็นแนวทางให้สถานศึกษาแต่ละแห่งนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมตามบริบท ทว่าในทางปฏิบัติครูกลับขาดเทคโนโลยีและองค์ความรู้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เป้าหมายที่ถูกวางไว้ตามทิศทางโลกยุคโลกาภิวัตน์ไม่อาจเปิดพื้นที่หลอมรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

คำสำคัญ: มายาคติ ความเสมอภาค การศึกษาภาคบังคับ การขยายโอกาส สุขภาวะสังคม

บทที่ 1 บทนำ

1. 1 ที่มาและความสำคัญ

การพัฒนาศักยภาพมนุษย์มีจุดเริ่มต้นจากวัยเด็กสืบเนื่องจนถึงวัยผู้ใหญ่ กระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต การเรียนรู้ก็ไม่มีวันสิ้นสุดเพียงแต่จะอาศัยกระบวนการที่แตกต่างกันออกไปตามวิถีวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่น ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะผลลัพธ์หรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระดับปัจเจกบุคคลย่อมส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาประเทศในมิติต่างๆ ทั้งระบบ ด้วยเหตุนี้การจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งถึงเสมอภาค อีกทั้งสอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของทุกสังคมทั่วโลก

จากการสืบค้นประวัติศาสตร์การศึกษาในประเทศไทยเรื่องวงศาวทิตาว่าด้วยระบบการศึกษาไทย โดย ศรีชัย พรประชาธรรม (2547) พบว่า ยุคสมัยของการศึกษาไทยแบ่งออกเป็น 4 ยุค ได้แก่ 1) การศึกษาไทย สมัยโบราณ (พ.ศ.1800-2411) 2) การศึกษาไทยสมัยปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ.2412-2474) 3) การศึกษาไทย สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.2475-2502) และ 4) การศึกษาไทยสมัยพัฒนาการศึกษา (พ.ศ.2503-ปัจจุบัน) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการศึกษาและการเรียนรู้จะมีพัฒนาการอย่างเป็นขั้นตอน แต่จากข้อมูลการแบ่งยุคการศึกษาไทยตามแนวคิดวงศาวทิตาได้สะท้อนให้เห็นเรื่องราวการปะทะกันระหว่างการศึกษาแบบจารีตกับการศึกษายุคสมัยใหม่ซึ่งได้สั่นคลอนองค์ความรู้ของชาวบ้านให้กลายเป็นความรู้ที่ถูกกดทับ ขณะที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาภาครัฐถูกสถาปนาให้กลายเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้กระแสหลักจากส่วนกลางจนเกิดการเบียดขับความรู้ท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนให้หายไปจากวิถีชีวิต ปรากฏการณ์เช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงมิติความไม่เสมอภาคและเท่าเทียมกันในเชิงเนื้อหาสาระการเรียนรู้ซึ่งผูกติดอยู่กับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการปลูกสร้างองค์ความรู้และสิ่งที่ต้องรู้ผ่านการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และก้าวล่วงถึงการศึกษาตามอัธยาศัย

ในปัจจุบันแม้ว่าจะมีการปฏิรูปการศึกษาอย่างชัดเจนและเห็นเป็นรูปธรรมจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ซึ่งนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจังในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แต่ความพยายามดังกล่าวก็ยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาไทยได้มากนัก (กลุ่มงานบริการวิชาการ, ม.ป.ป.) อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปการศึกษารั้งนี้ก็ได้คำนึงถึงหลักสูตรการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการกระจายโอกาสและคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยที่มองเห็นปัญหาของ “การรวมศูนย์โดยส่วนกลาง” โดยเปิดโอกาสให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรสถานศึกษาเองได้ นอกจากนี้กรณีการรวมศูนย์โดยส่วนกลางยังสร้างความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมทางการศึกษาในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น กรณีของโรงเรียนจังหวัดชายแดนภาคใต้ โรงเรียนชายขอบของวาทกรรมการพัฒนาการศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก การศึกษาของเด็กยากจนและเด็กด้อยโอกาสซึ่งเป็นปัจจัยทำให้เกิดปัญหาความไม่เสมอภาคในแง่การจัดการศึกษาแก่กลุ่มเป้าหมายที่มีความแตกต่างหลากหลาย

อีกมิติหนึ่งประเทศไทยมีรายงานสถานการณ์การศึกษาประจำปีต่าง ๆ (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) โดยใช้เกณฑ์เปรียบเทียบกับนานาชาติหรือประเทศที่คัดสรรในกลุ่มอาเซียนบวกหกจำนวน 16 ประเทศ โดยการศึกษาค้นคว้าและเปรียบเทียบตามข้อมูลตัวชี้วัดจากฐานข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ สถาบันสถิติแห่งยูเนสโก (UNESCO Institute for Statistics หรือ UIS) นอกจากนี้ยังมี World Competitiveness

Yearbook (IMD 2016-2017), World Economic Forum, World University Ranking Quacquarelli Symons (QS 2018), Programme for International Student Assessment (PISA 2015), Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS 2015) และ Human Development Report 2016 เป็นต้น ฐานข้อมูลต่าง ๆ ดังที่ได้ยกมานี้ถูกใช้เป็นวัตถุดิบประกอบการวิเคราะห์เพื่อรายงานสถานการณ์การศึกษาไทยซึ่งได้กล่าวถึงประเด็นสำคัญต่าง ๆ เช่น การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา ประกอบด้วยระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาภาคบังคับ อัตราการเข้าเรียนระดับก่อนประถมศึกษา ร้อยละ 73 ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 92 ระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 86 และระดับอุดมศึกษา ร้อยละ 53 ความเท่าเทียมทางการศึกษาซึ่งมีดัชนีความเสมอภาคของผู้ที่จบการศึกษาตามพื้นที่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสูงสุดในกลุ่มประเทศภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และตะวันออก ในขณะที่ข้อเสนอเกี่ยวกับการปรับปรุงและจัดการคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยเกี่ยวกับงบประมาณ โดยเฉพาะการจัดสรรค่าใช้จ่ายรายหัวต้องส่งผลถึงผู้เรียนอย่างแท้จริงโดยเน้นความเท่าเทียม ทั้งถึง และเป็นธรรม ทั้งนี้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำหรือความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาตามถิ่นที่อยู่อาศัยและฐานะทางเศรษฐกิจโดยจะต้องมีระบบการติดตามการใช้งบประมาณที่มีประสิทธิภาพ

จากข้อมูลความเท่าเทียมด้านเนื้อหาและคุณภาพของการจัดการศึกษา ตลอดจนการบริหารที่มีประเด็นเรื่องงบประมาณและอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้อง ส่งผลต่อวิถีคิดเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทยซึ่งตกอยู่ภายใต้แนวคิดที่หลากหลาย เช่น วาทกรรมการพัฒนา ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกระบบ ถือว่าเป็นการควบคุมความรู้ที่ส่งผลต่อการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณชีวิตของคนในรัฐชาติ การศึกษาจะแสดงออกผ่านการสร้างความหมาย การสร้างค่านิยม รวมทั้งการสร้างค่านิยมเพื่อประสานลักษณะคุณค่าต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อสุขภาวะสังคม วาทกรรมทางเศรษฐศาสตร์ เกี่ยวกับกระบวนการคิดเรื่องผลประโยชน์ ความคุ้มค่า หรือผลกำไรที่ผูกติดอยู่ในระบบการศึกษา ความเท่าเทียมทางการศึกษาจึงถูกประเมินผลและถูกจัดสรรในลักษณะอัตราส่วนเชิงปริมาณที่คำนวณค่าเฉลี่ยตามจำนวนประชากร ขณะที่มิติด้านคุณภาพว่าด้วยเรื่องระบบคุณค่าที่มีอาจประเมินเป็นตัวเลขได้กลับถูกปิดกั้นด้วยระเบียบข้อบังคับหรือกระบวนการเปลี่ยนแปลงคุณค่าให้กลายเป็นมูลค่าเพื่อสร้างผลประโยชน์ที่จะตอบใจวิถีคิดด้านเศรษฐศาสตร์กับการศึกษา เป็นต้น

ปัจจัยทางวัฒนธรรมผนวกกับแนวคิดปฏิรูปข้างต้นนำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาภายใต้มายาคติความเสมอภาครูปแบบหนึ่งซึ่งดำรงอยู่ในสังคมไทยอย่างยาวนาน น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่าแม้จะมีความพยายามปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนโยบายการศึกษา ทุ่มเทงบประมาณจำนวนมหาศาล แต่ผลลัพธ์ทั้งในแง่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือการเข้าถึงโอกาสการศึกษาอย่างเท่าเทียมกลับยังคงเป็นประเด็นปัญหาที่ไม่อาจแก้ไขได้อย่างเป็นรูปธรรม ด้วยเหตุนี้งานวิจัยเรื่อง มายาคติความเสมอภาคทางการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทย : การขยายโอกาสและสุขภาวะสังคม จึงสนใจที่จะนำเอาแนวคิดสัญวิทยาแห่งวัฒนธรรมมาทำการวิเคราะห์กระบวนการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความเสมอภาคทางการศึกษาภาคบังคับที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในสังคมไทยด้วยคำถามสำคัญที่ว่า อะไรคือความคิดเบื้องหลังคอยหล่อหลอมให้เกิดความเข้าใจเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาภาคบังคับในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และการรับรู้ดังกล่าวอุบัติขึ้นเพราะมีปัจจัยทางวัฒนธรรมหรือวาทะทางประวัติศาสตร์ชุดใดเข้ามาทำให้เกิดการยอมรับโดยไม่ถูกตั้งคำถามใด ๆ ด้วยคาดหวังว่าผลจากการวิจัยจะสามารถสะท้อนให้เห็นภูมิหลังอุดมการณ์ปฏิรูปการศึกษาไทยควบคู่กับชี้ให้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสุขภาวะสังคมในอีกแง่มุมหนึ่งซึ่งสามารถนำไปเป็นข้อมูลประยุกต์ใช้สร้างประโยชน์อื่น ๆ ต่อไปได้

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจมายาคติความเสมอภาคและแนวทางการขยายโอกาสทางการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาว่ามายาคติความเสมอภาคและแนวทางการขยายโอกาสทางการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทยส่งผลกระทบต่อสุขภาวะสังคมอย่างไร

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ความเสมอภาคและแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย

หลักของความเสมอภาคในฐานะหลักการทางกฎหมายปรากฏในรัฐธรรมนูญที่รับรองว่า บุคคลทุกคนสามารถใช้และได้รับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอย่างเสมอภาคกัน หลักเกณฑ์ทั่วไปของหลักความเสมอภาค คือ สิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกันต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมด้วยหลักเกณฑ์ที่เหมือนกัน ดังนั้น การพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกันหรือแตกต่างกันจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่จะสะท้อนว่าบุคคลนั้นได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันโดยแท้จริง (ภัทรดา เมฆานันท์, 2557: ง; ชลลดา นาคใหญ่, 2557: ง) ในขณะที่แนวคิดเรื่องความเสมอภาคถูกนำเสนอผ่านวิธีคิดของคาร์ล มาร์กซ์ ซึ่งเป็นแนวคิดวิพากษ์สังคมทุนนิยมโดยมีสมมุติฐานว่า ความเสมอภาคเป็นทั้งบรรทัดฐานและเป้าหมายของการปลดปล่อยจากความไม่เสมอภาคที่เกิดขึ้น กระบวนการกดขี่ขูดรีดคือการแสวงหามูลค่าส่วนเกินของระบบทุนนิยมซึ่งทำให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นภายในความสัมพันธ์ทางการผลิต สิ่งที่มาคือความขัดแย้งทางชนชั้นและการต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรม มาร์กซ์ ชี้ให้เห็นว่าความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นเพียงคำอธิบายถึงลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้นในวิธีการผลิตทุนนิยมแต่ยังเป็นปัญหาซึ่งเกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ นั่นคือการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ (ชลลดา นาคใหญ่, 2557: ง)

เมื่อพิจารณาความเสมอภาคจากรัฐในมิติทางการศึกษา อนุমানได้ว่าการจัดการศึกษาถือเป็นบริการสาธารณะอย่างหนึ่งที่รัฐต้องดำเนินการ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ในมาตรา 49 ได้บัญญัติถึง “สิทธิ” ของบุคคลในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายซึ่งหมายถึงผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพโดยการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาอย่างทัดเทียมกับบุคคลอื่นด้วย ตลอดจนรัฐต้องคุ้มครองและส่งเสริมการจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เป็นไปอย่างเหมาะสม (ธนาชัย สุนทรอนันตชัย, 2553: 1-3; สุริยะ เจียมประชาชนรากร, 2546: 6-8)

ยุทธศาสตร์หนึ่งในการแก้ไขความเหลื่อมล้ำของรายได้ของประชาชนระยะยาว คือ การเพิ่มผลิตภาพของแรงงานโดยการให้การศึกษา ยุทธศาสตร์ดังกล่าวถือเป็นการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาในรูปแบบหนึ่ง การใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาประเทศโดยยกระดับความรู้ความสามารถของประชากรเป็นกลยุทธ์ที่นักปราชญ์และนักปกครองล้วนเห็นความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการสำคัญของรัฐไทยคือการให้การศึกษาแก่ประชาชนดังจะเห็นได้จากการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษามากที่สุดและสัดส่วนเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าประมาณรายจ่ายหมวดอื่น ๆ ซึ่งแนวคิดและวิธีการการพัฒนาประชากรด้วยการศึกษา เกิดขึ้นภายใต้วิธีคิดเรื่องความเสมอภาคซึ่งปรากฏในรูปแบบการเร่งรัดให้มีการเพิ่มคุณภาพให้สูงขึ้นหรือเรียกได้ว่าเป็นการสร้าง “ทุนมนุษย์ (human capital)” ซึ่งเท่ากับว่าทรัพยากรมนุษย์ของระบบเศรษฐกิจจะมีผลิตภาพ (productivity) ในการผลิตสูงขึ้น ผลผลิตและรายได้ของระบบเศรษฐกิจนั้นย่อมอยู่ในฐานะที่ดีขึ้นและส่งผลกระทบต่อความเจริญทางเศรษฐกิจของระบบนั้นได้โดยตรง (สุริยะ เจียมประชาชนรากร, 2546: 9; สมฤดี ลีลาภิทรัพย์, 2557: 8)

ในขณะที่ความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม ปัจจุบันมโนทัศน์ดังกล่าวมีบทบาทสำคัญต่อข้อถกเถียงทางปรัชญาหลายประเด็น ได้แก่ เรื่องการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การเข้าถึงทรัพยากรและบริการสาธารณะ การกระจายการจ้างงาน หรือโอกาสการทำงานรวมถึงความหมายของความเสมอภาค ความเป็นธรรม นอกจากนี้ การพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืนมักเริ่มจากความต้องการขั้นพื้นฐานให้มีความเท่าเทียมกันและนำไปใช้เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนา โดยวิธีคิดดังกล่าว นักวิชาการบางกลุ่มเสนอว่าการเข้าใจถึงความหมายของความเสมอภาคเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ยากและเป็นนามธรรม เนื่องจากความเสมอภาคมักมีความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งในมิติใดมิติหนึ่งเสมอ หากรัฐบาลพยายามสร้างความเสมอภาคในบางด้านให้เกิดขึ้นกับพลเมืองทุกคนพบว่า รัฐบาลมักทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในด้านอื่น ๆ ไปด้วย จึงกล่าวได้ว่า ไม่มีทฤษฎีทางสังคมและการเมืองใดที่จะกล่าวถึงความเสมอภาคอย่างโดด ๆ เพียงมิติเดียว แต่จะให้เหตุผลสนับสนุนเชื่อมโยงไปกับความเป็นธรรมด้วย (สมฤดี ลีลากิจทรัพย์, 2557: 8)

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงประเด็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคทางการศึกษานั้นมีอยู่หลายประการซึ่งสอดคล้องกับความไม่เสมอภาคจากแนวคิดของมาร์กซ์ที่กล่าวถึงต้นเหตุจากวิถีคิดเรื่องทุนนิยม ในขณะที่เหตุปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือการเกิดปัญหาจากการจัดสรรงบประมาณของรัฐบาล ทั้งนี้อาจมาจากการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาโดยวิธีการรวมอำนาจ จะส่งผลต่อความไม่เสมอภาคทางการศึกษาโดยตรง เกิดจากรัฐบาลยังไม่กล้ากระจายทรัพยากรที่ไม่เสมอภาคกันเกินไปให้บริเวณที่ขาดแคลนทางการศึกษา (เอกรัฐ พิ้มไทย, 2548: 4-5; สมฤดี ลีลากิจทรัพย์, 2557: 8) ปัจจุบันคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษามีข้อเสนอให้จัดตั้งกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาความเสมอภาคทางการศึกษา โดยปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 บัญญัติให้จัดตั้งกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) เพื่อช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาโดยให้รัฐเป็นผู้จัดสรรงบประมาณให้กองทุนอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของนายกรัฐมนตรีและมีการบริหารงานที่เป็นอิสระ ภารกิจหลักของ กสศ. คือ 1) สร้างเสริมองค์ความรู้และบริการจัดการเชิงระบบเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา 2) ลงทุนโดยใช้ความรู้ นำเพื่อช่วยเหลือและสร้างคุณค่าเพิ่มแก่กลุ่มเป้าหมาย 3) ระดมการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์จากทุกภาคส่วน และ 4) เสนอแนะมาตรการเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย

การศึกษามายาคติตามแนวคิดสัญวิทยาแห่งวัฒนธรรม (semiology of culture)

ระบบสัญลักษณ์ (Symbolic) คือค่านิยมวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่เหล่านักคิดสาขาวิชามานุษยวิทยาและวรรณคดีอย่าง C. Geertz / L. White Geertz ได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมคือบันทึกการกระทำ (Acted document) ที่อยู่ระหว่างสัญลักษณ์¹ ต่าง ๆ ที่ถูกประกอบสร้างขึ้น (constructed) โดยมองว่าทุกอย่างที่ปรากฏขึ้นในสังคมนั้นเป็น document ไม่ว่าจะป็นรูปวาด การเต้นรำ หนังสืออ่านเล่น ละครโทรทัศน์ ชิ้นงานโฆษณา ฯลฯ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นการกระทำที่มีความหมายแสดงออกมาและจำเป็นต้องตีความเพื่อทำความเข้าใจ การศึกษาวัฒนธรรมจึงต้องเป็นการศึกษาความหมายที่ซ่อนอยู่ในระบบสัญลักษณ์เหล่านี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2557) สิ่งสำคัญอีกประการที่นักคิดกลุ่มนี้มักเน้นย้ำคือมนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่นทั้งหมดเพราะมนุษย์มีความสามารถในการสร้างและใช้ระบบสัญลักษณ์ (งามพิศ สัตย์สงวน, 2538) มิติความเชื่อนี้เอง

¹สัญลักษณ์ (Sign) หมายถึง สรรพสิ่งที่ปรากฏอยู่ในสังคมมีหน้าที่หลักในการสร้างหรือสื่อความหมายให้เกิดขึ้นโดยการ เทียบเคียงเพื่อให้เห็นความแตกต่างภายใต้ระบบหรือโครงสร้างแบบหนึ่งที่ส่งผลให้คนในสังคมเกิดการยอมรับและเกิดความ เข้าใจบางอย่างร่วมกัน

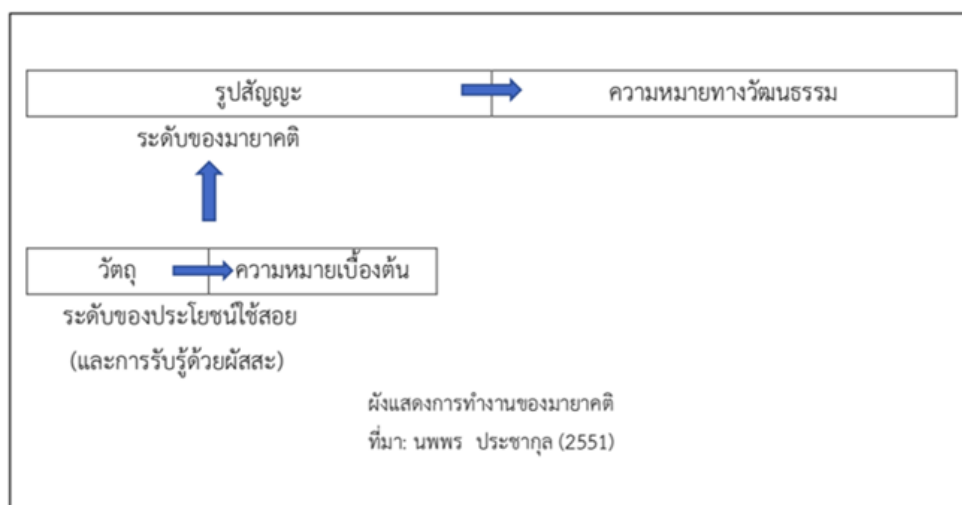
ผลักดันให้เกิดทฤษฎีที่ใช้ศึกษาวิเคราะห์เบื้องหลังระบบการสื่อสารความหมายผ่านสัญลักษณ์ของมนุษย์ซึ่งรู้จักกันทั่วไปว่าสัญวิทยาแห่งวัฒนธรรม

แนวคิดสัญวิทยาแห่งวัฒนธรรมได้รับอิทธิพลจากแนวคิดภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้าง (structural linguistics) ที่มี แฟดดิอง เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure) เป็นผู้คิดริเริ่ม งานเขียนของเขาได้วางกรอบความคิดเกี่ยวกับการศึกษาภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้างโดยการเสนอให้แยกระหว่างสิ่งที่เรียกว่า “ภาษา” (langue) กับ “การพูด/การใช้ภาษา” (parole) ออกจากกันเพราะเขาเชื่อว่าพื้นฐานที่สุดในการศึกษาภาษาไม่ใช่คำ (word) อย่างที่มักนิยมถือปฏิบัติกัน เนื่องจากสิ่งที่เรียกว่า “คำ” ในภาษามีปัญหามากกว่าคืออะไรกันแน่ เช่น อาจหมายถึงเสียง ภาพตัวแทน ความคิด หรือการใช้ภาษาก็ได้ โซซูร์ใช้ภาษาในความหมายของระบบที่มีความสมบูรณ์ในตัวเองและมีกฎเกณฑ์ในการจัดประเภทแยกแยะแบบต่าง ๆ ส่วนการใช้ภาษาเขาหมายถึงการกระทำทางสังคมอันเป็นผลพวงมาจากความสามารถในการใช้ภาษาของบุคคลบวกกับชุดของกฎเกณฑ์ จารีตปฏิบัติที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับเพื่อให้การติดต่อ สื่อสาร พูดคุยเป็นไปได้ (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอบาร, 2545) ด้วยเหตุนี้สิ่งสำคัญที่โซซูร์ให้ความสนใจมากที่สุดจึงเป็นการศึกษา “ระบบคิดของมนุษย์” ที่ทำให้เกิดกลไกสื่อสารขึ้นมา สำหรับเขาภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ที่สามารถสื่อความได้เพราะมีรูปแบบความคิดชุดหนึ่งคอยทำหน้าที่กำหนดสร้างความหมายเหล่านั้น และภาษามีใช้เรื่องของธรรมชาติแต่เป็นเรื่องความสามารถในการคิดค้นระบบส่งต่อความหมายของมนุษย์ ส่วนศาสตร์หรือวิธีการศึกษาความเป็นมาเป็นไปของสัญลักษณ์จะถูกรับเรียกว่าสัญวิทยา (semiology) ดังนั้นเป้าหมายหลักของการศึกษาแนวทางนี้จึงเป็นการค้นหารหัส (code) หรือกฎเกณฑ์ (rule/convention) ที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดการสื่อความหมาย ซึ่งโดยปกติแล้วจะถูกมองข้ามหรือมองไม่เห็นเนื่องจากเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในระดับของจิตไร้สำนึก (the unconscious) การมองว่าภาษาคือระบบของสัญลักษณ์จึงกลายเป็นประเด็นสำคัญที่ถูกพัฒนาขึ้นเป็นแนวทางขบคิดและสร้างข้อถกเถียงเรื่องการเรียนรู้คิดของมนุษย์ในเวลาต่อมา

โรล็อง บาร์ตส์ (Roland Barthes) ได้ให้ความเห็นในบทความที่ชื่อ Myth Today ว่า ความหมายในเชิงสัญลักษณ์เป็นสิ่งสร้างขึ้นโดยเจตนาของผู้ใช้สัญลักษณ์และกำหนดโดยชนบทติกาของสังคมวัฒนธรรม (สรณีวงศ์ เบี้ยสัจจ์, 2545) ตามหลักการพื้นฐานสัญวิทยา มายาคติ (Myth) มีลักษณะเหมือนภาษาหรือกระบวนการสื่อความหมายประเภทอื่น ๆ เช่น สัญลักษณ์จรรยา กล่าวคือสิ่งเหล่านี้ทำหน้าที่ของมันโดยอาศัยหน่วยสื่อความหมายซึ่งในภาษาวិชาการเรียกว่าสัญลักษณ์อันประกอบขึ้นด้วยสิ่งที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส (รูปสัญลักษณ์/signifier) กับสิ่งที่เข้าใจว่าเป็นความหมายที่สื่อออกมา (ความหมายสัญลักษณ์/signified) ในกรณีของภาษาสัญลักษณ์ก็คือถ้อยคำซึ่งมีรูปสัญลักษณ์เป็นเสียงหรือตัวเขียนและความหมายของสัญลักษณ์ก็คือคอนเสิร์ตที่เราเข้าใจจากถ้อยคำนั้น ส่วนสัญลักษณ์จรรยาที่ใช้เครื่องหมาย แผ่นป้าย ดวงไฟ ฯลฯ เป็นรูปสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายให้ผู้ขับขี่ยอดยานเข้าใจถึงพฤติกรรมที่จะต้องกระทำ (นพพร ประชากุล, 2551: 8-9)

ระบบของมายาคติเป็นการต่อยอดจากระบบภาษาหรือที่บาร์ตส์เรียกว่า “ระบบความหมายชุดที่สอง” (a second-order semiological system) กล่าวอีกนัยหนึ่งในระบบของมายาคติมีการสื่อความหมาย 2 ระดับได้แก่ ระดับแรกความหมายตรง (denotation) เป็นการตีความระดับที่เกี่ยวข้องกับความจริงตามธรรมชาติ เป็นการอ้างถึงสามัญสำนึกหรือความหมายที่ปรากฏแจ่มแจ้งอยู่แล้วของสัญลักษณ์และความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์กับสิ่งที่กล่าวถึงใจความหมายที่ชัดเจนของสัญลักษณ์ ส่วนระดับที่สองคือความหมายแฝงหรือความหมายของมายาคติ (connotation) เป็นการตีความหมายโดยนัยแฝงซึ่งมีปัจจัยทางวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เพราะความหมายระดับนี้ไม่ได้เกิดจากตัวของสัญลักษณ์เองแต่เป็นการอธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อสัญลักษณ์กระทบกับความรู้สึกหรืออารมณ์ของผู้ใช้และคุณค่าทางวัฒนธรรมของเขา มายาคติจึงเป็น

ภาษาในระดับเหนือภาษา (metalanguage) ที่พูดถึงสรรพสิ่งที่ภาษาพูดแต่พูดในความหมายอีกแบบ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2545) การศึกษามายาคติของบาร์ตส์จึงให้ความสำคัญกับกระบวนการทางความคิดของมนุษย์ในการสร้างระบบสื่อความหมายระดับที่สอง เพราะเชื่อว่าการเข้าใจระบบหรือรูปแบบการสื่อความหมายระดับนี้จะนำไปสู่การจับได้ไล่ทันอุดมการณ์หลักของสังคมที่มีส่วนหล่อหลอมความเชื่อของมนุษย์ในสังคมนั้น ๆ ผ่านสิ่งที่เรียกว่าขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลให้มนุษย์ยอมรับสิ่งต่าง ๆ แต่โดยดีไม่จำเป็นต้องมีการตั้งคำถามกับสัญญาณที่รับรู้ผ่านผัสสะต่าง ๆ แต่กลับยอมรับความหมายเหล่านั้น เนื่องจากเข้าใจว่าเป็นธรรมชาติหรือเป็นความจริงของชีวิต การศึกษากระบวนการทำให้เชื่อหรือการตกอยู่ภายใต้ความคิดบางอย่างนี้จึงเป็นการมองหาวิธีการสร้างความหมายภายใต้เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ชุดหนึ่ง ซึ่งเป็นชุดประวัติศาสตร์การทำให้เชื่อในสังคมวัฒนธรรมหนึ่ง

อาจกล่าวได้ว่าการศึกษามายาคติสัญญาณระดับมายาคติเป็นไปก็เพื่อเปิดเผย “ความคิด” ที่อยู่เหนือขึ้นไปกว่าสิ่งที่เรารู้โดยทั่วไป เป็นการเปิดเผยให้เห็นถึงกลไกกระบวนการการรู้คิดของมนุษย์ ดังที่ นพพร ประชากุล (2551) ได้นิยามมายาคติจากการศึกษางานเขียนของบาร์ตส์ไว้ว่า “มายาคติหมายถึงการสื่อความหมายด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรมซึ่งถูกกลบเกลื่อนให้เป็นที่รับรู้เสมือนว่าเป็นธรรมชาติหรืออาจกล่าวให้ถึงที่สุดได้ว่าเป็นกระบวนการของการลวงให้หลงอย่างหนึ่ง แต่ทั้งนี้ก็ได้หมายความว่ามายาคติเป็นการโกหกหลอกลวงแบบปั่นน้ำเป็นตัวหรือการโฆษณาชวนเชื่อที่บิดเบือนข้อเท็จจริง มายาคตินั้นมิได้ปิดบังอำพรางสิ่งใดทั้งสิ้น ทุกอย่างปรากฏต่อหน้าต่อตาเราอย่างเปิดเผย แต่เราต่างหากที่คุ้นเคยกับมันเสียจนไม่ทันสังเกตว่ามันเป็นสิ่งประกอบสร้างทางวัฒนธรรม เรานั้นเองที่ ‘หลง’ คิดไปว่าค่านิยมที่เรายึดถืออยู่นั้นเป็นธรรมชาติหรือ เป็นไปตามสามัญสำนึก”

งานวิจัย “มายาคติความเสมอภาคทางการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทย : การขยายโอกาสและสุขภาวะสังคม” นำเอาแนวคิดสัญวิทยาแห่งวัฒนธรรมมาทำการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับ “ความเสมอภาคทางการศึกษา” ที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนานด้วยคำถามสำคัญที่ว่า อะไรคือความคิดเบื้องหลังคอยหล่อหลอมให้เกิดความเข้าใจเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาภาคบังคับในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และการรับรู้ดังกล่าวอุบัติขึ้นเพราะมีปัจจัยทางวัฒนธรรมหรือวาทะทางประวัติศาสตร์ชุดใดเข้ามาทำให้เกิดการยอมรับโดยไม่ถูกตั้งคำถามใด ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งเป้าหมายของงานวิจัย

ชั้นนี้คือการสืบสาวระบบการสร้างความหมายชุดที่สองหรือที่บาร์ตส์เรียกว่ามายาคติโดยการรื้อ/จำแนกให้เห็นระเบียบ/กฎเกณฑ์/ชุดความคิดที่ผลิตอุดมการณ์ซึ่งคนส่วนใหญ่ยอมรับและสอดคล้องกับระบบอำนาจที่ดำรงอยู่ในสังคม เกิดเป็นนโยบายส่งเสริมองค์ความรู้และบริการจัดการเชิงระบบเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ.2561 เหล่านี้เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเผยให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นแนวทางขยายโอกาสการศึกษารูปแบบต่าง ๆ ที่กำลังดำเนินอยู่ ณ ปัจจุบันว่าเกิดขึ้น/ดำรงอยู่ได้อย่างไรและส่งผลกระทบต่อสุขภาวะของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างไรบ้าง

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้วิธีการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณา (ethnographic approach) โดยนำเอาแนวคิดสัญวิทยาแห่งวัฒนธรรมมาวิเคราะห์มายาคติความเสมอภาคทางการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทยและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสุขภาวะสังคม โดยสามารถแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานได้ดังนี้

ขั้นตอนแรก ผู้วิจัยเริ่มต้นเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสืบค้นเอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ นโยบายการศึกษาที่ปรากฏผ่านพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ, พระราชกฤษฎีกาออกตามความในกฎหมายการศึกษา และแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อทำการวิเคราะห์ว่ามีปัจจัยทางวัฒนธรรมใดที่ส่งผลให้เกิดระเบียบข้อบังคับด้านการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาภาคบังคับให้เกิดขึ้นในบริบทสังคมไทยนับตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการได้ถูกสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2484

ขั้นที่สอง ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured conversation) กลุ่มตัวอย่างผู้เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศการเรียนรู้ของการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทย โดยสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 20 คน ตามรูปแบบการจัดการศึกษาภาคบังคับ 3 ระบบ² คือ 1) การศึกษาในระบบ (formal education) ได้แก่ สถานศึกษาขนาดใหญ่ โรงเรียนทางเลือก และ โรงเรียนขยายโอกาส (ขนาดเล็ก) 2) การศึกษานอกระบบ (non-formal education) ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) 3) การศึกษาตามอัธยาศัย (informal education) ได้แก่ การจัดการศึกษาแบบโฮมสคูล (การเรียนแบบอยู่ที่บ้าน) ทั้งนี้ เพื่อสอบถามความคิดเห็น ทศนคติ หรือองค์ความรู้อื่น ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

ขั้นที่สาม ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำมาทำการวิเคราะห์ห่ออกแบบกระบวนการลงพื้นที่ภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูลประเด็นแนวทางการขยายโอกาสการศึกษาในสถานการณ์จริงว่าส่งผลกระทบต่อสุขภาวะสังคมอย่างไรบ้างด้วยวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant Observation) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation)

ขั้นตอนสุดท้าย เป็นการนำเอาข้อมูลลายลักษณ์ กิจกรรม หรือปรากฏการณ์ทั้งหมดมาทำการพินิจพิเคราะห์ในฐานะตัวบท (text) คอยทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์สื่อความหมายระดับมายาคติ เพื่อสะท้อนให้เห็น

² ระบบการศึกษาไทยจัดเป็นระบบการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน ส่วนการศึกษาตามอัธยาศัย (การเรียนรู้ตามธรรมชาติหรือตามอัธยาศัย) ยังไม่ได้นำมาพิจารณาอย่างจริงจัง พระราชบัญญัติการศึกษาจะไม่พิจารณาแบ่งแยกการศึกษาในระบบโรงเรียนออกจากการศึกษานอกระบบโรงเรียนแต่จะถือว่าการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นเพียงวิธีการเรียนการสอนหรือรูปแบบของการเรียนการสอนที่ภาษาอังกฤษใช้คำว่า "Modes of Learning" ฉะนั้น แนวทางใหม่คือสถานศึกษาสามารถจัดได้ทั้ง 3 รูปแบบและให้ระบบเทียบโอนการเรียนรู้ทั้ง 3 รูปแบบ (ระบบการศึกษา. (2542). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 116. ตอนที่ 74 ก. หน้า 6-23)

จุดเริ่มต้นและการดำรงอยู่ของวาทกรรมการพัฒนาการศึกษาชาติพร้อมทั้งตีแผ่ผลกระทบที่เกิดขึ้นจาก
ภาคปฏิบัติการของมายาคติความเสมอภาคทางการศึกษาไทยต่อไป

กิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละข้อ

วัตถุประสงค์	กิจกรรมหลัก
1. เพื่อสำรวจมายาคติความเสมอภาคและแนวทางการขยายโอกาสทางการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทย	1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่สามารถสะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์และแนวทางการจัดการศึกษาไทยภายใต้มายาคติความเสมอภาค 2. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล 3. จัดทำรายงานวิจัย
2. เพื่อศึกษาว่ามายาคติความเสมอภาคและแนวทางการขยายโอกาสทางการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทยส่งผลกระทบต่อสุขภาวะสังคมอย่างไร	1. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของมายาคติความเสมอภาคทางการศึกษาไทยว่าก่อให้เกิดนโยบาย/อุดมการณ์ที่ส่งผลต่อสุขภาวะสังคม ผ่านวิธีการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในบริบทพื้นที่จริง 2. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล 3. จัดทำรายงานวิจัย

ประชากรเป้าหมาย (target population)

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยผู้ให้ข้อมูลสามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มหลัก คือ นักเรียนจำนวน 5 คน, ครู จำนวน 5 คน, ผู้ปกครอง จำนวน 5 คน และ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) โดยเลือกผู้เข้าร่วมวิจัยที่ผู้เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศการเรียนรู้และได้รับผลกระทบจากมายาคติความเสมอภาคในระบบการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดสามารถแนะนำบุคคลอื่น ๆ ที่เห็นว่าอาจมีส่วนช่วยเพิ่มพูนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยได้ไม่เกิน 1-3 คน โดยผู้ให้ข้อมูลทุกคนเป็นผู้ที่สามารถให้เวลาในการสัมภาษณ์ได้อย่างเพียงพออย่างน้อย 1 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 3 ชั่วโมง

คุณสมบัติสำคัญของอาสาสมัครให้ข้อมูลคือ เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการบริหารการศึกษาหรือเป็นผู้ได้รับผลกระทบ/มีความสัมพันธ์กับมายาคติความเสมอภาคทางการศึกษาไทยโดยตรงสามารถให้ข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบันของการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทยได้ โดยแต่ละกลุ่มจะมีเกณฑ์พิจารณาดังต่อไปนี้

เกณฑ์ในการคัดเลือกนักเรียน

- 1) เป็นนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า
- 2) เป็นนักเรียนในระบบการศึกษาภาคบังคับมาไม่น้อยกว่า 1 ปี
- 3) เพศชาย หญิง หรือ อื่นๆ
- 4) ยินยอมให้สังเกตการณ์ สัมภาษณ์ และบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์

เกณฑ์ในการคัดเลือกครู

- 1) เป็นครูในระบบการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทยและมีประสบการณ์สอนไม่น้อยกว่า 3 ปี

- 2) อายุ 18 ปีขึ้นไป
- 3) เพศชาย หญิง หรือ อื่นๆ
- 4) ยินยอมให้สังเกตการณ์ สัมภาษณ์ และบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์

เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ปกครอง

- 1) เป็นผู้ปกครองนักเรียนผู้ศึกษาในระบบการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทยมาไม่น้อยกว่า 1 ปี
- 2) อายุ 18 ปีขึ้นไป
- 3) เพศชาย หญิง หรือ อื่นๆ
- 4) ยินยอมให้สังเกตการณ์ สัมภาษณ์ และบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์

เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้บริหารสถานศึกษา

- 1) ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาในระบบการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทยมาไม่น้อยกว่า 3 ปี
- 2) อายุ 18 ปีขึ้นไป
- 3) เพศชาย หญิง หรือ อื่นๆ
- 4) ยินยอมให้สังเกตการณ์ สัมภาษณ์ และบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์

เกณฑ์การคัดออกผู้ร่วมวิจัย/อาสาสมัคร (Exclusion criteria)

- 1) ไม่ยินยอมเข้าร่วมการวิจัยหลังได้รับฟังการอธิบายเกี่ยวกับการศึกษาวิจัย
- 2) สติสัมปชัญญะไม่ครบถ้วนขณะให้ข้อมูลกับผู้วิจัย โดยพิจารณาจากการสอบถามและประเมินโดยการสังเกตด้านการใช้ยาและสิ่งมีนเมา
- 3) ไม่สามารถให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยในวัน เวลา และสถานที่ที่ระบุได้

เกณฑ์การถอนผู้ร่วมวิจัย/อาสาสมัครหรือยุติการเข้าร่วมการวิจัย (withdrawal or termination criteria)

- 1) อาสาสมัครตัดสินใจถอนตัวเองออกจากการศึกษา
- 2) อาสาสมัครตัดสินใจไม่ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยในขณะทำงานวิจัยยังไม่เสร็จสิ้น
- 3) อาสาสมัครไม่ยินยอมให้ใช้ข้อมูลที่จำเป็นในการวิเคราะห์

รหัสผู้บอกข้อมูลที่ปรากฏในงานวิจัยเล่มนี้

- A1, ผู้บริหารสถาบันการศึกษา, สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2563)
 A2, ผู้บริหารสถาบันการศึกษา, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2563
 P1, ผู้ปกครองนักเรียน, สัมภาษณ์, 18 กันยายน 2563)
 A2, ผู้บริหารสถาบันการศึกษา, สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2563)
 T1, ครูโรงเรียนแห่งหนึ่ง, สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2563)
 T2, ครูโรงเรียนแห่งหนึ่ง, สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2563)
 T3, ครูโรงเรียนแห่งหนึ่ง, สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2563)
 T4, ครูโรงเรียนแห่งหนึ่ง, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2563
 THS1, เพื่อนเรียนรู้ (บ้านเรียน), สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2563)

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ภาคที่ 1 ภูมิหลังเรื่องความเสมอภาคท่ามกลางแผนพัฒนาชาติไทย

การมองว่าความหมายในเชิงสัญญาะที่เกิดขึ้นและสื่อสารออกไปในวงสังคมเป็นสิ่งประกอบสร้างซึ่งมีขอบคอบทำหน้าที่เสมือนกติกาที่กำหนดการรับรู้ความหมายเหล่านั้น ทำให้ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการศึกษาเอกสารประวัติศาสตร์เกี่ยวกับนโยบายการศึกษาที่ปรากฏผ่านพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หมวดการศึกษา มาเป็นวิธีวิจัยหนึ่งในการสืบค้นรากของความเสมอภาคทางการศึกษาไทย ด้วยเห็นว่าแผน/นโยบายที่ถูกประกาศใช้โดยรัฐหรือสถาบันทางสังคมคือระบบการสื่อความหมายรูปแบบหนึ่งซึ่งสามารถสะท้อนอุดมการณ์พัฒนาการศึกษาด้วยกลไกยุทธศาสตร์ต่าง ๆ

อย่างไรก็ตามความหมายเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาที่ถูกสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาผ่านพระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พระราชกฤษฎีกาออกตามความในกฎหมายการศึกษา เป็นต้น หากนำมาตีความตามระบบของมายาคติหรือความหมายแฝง (connotation) จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสืบค้นไปยังวิธีการสร้างความหมายภายใต้เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์การทำให้เชื่อซึ่งล้วนผูกพันกับบริบททางสังคมแต่ละยุคสมัยทั้งสิ้น

ทศวรรษที่ 2500-2510 คือช่วงเวลาประเทศไทยก้าวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอย่างเต็มตัว ทิศทางการพัฒนาชาติล้วนผูกพันกับกระบวนการยกระดับคุณภาพโครงสร้างพื้นฐานให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับการขับเคลื่อนธุรกิจ อาทิ การคมนาคมขนส่งทางบก อากาศ การสร้างฐานทัพ การเปิดโรงงานอุตสาหกรรมโดยเฉพาะอุตสาหกรรมยานยนต์ ส่งผลให้แรงงานที่มีทักษะฝีมือตอบโจทย์อุตสาหกรรมมีความจำเป็นอย่างยิ่งในฐานะทรัพยากรการผลิต อาจกล่าวได้ว่า ช่วงเวลาดังกล่าวสังคมไทยพัฒนาอย่างก้าวกระโดดจนได้รับการขนานนามว่าเป็น “ยุคพัฒนา” หรือ “ยุคน้ำไหล ไฟสว่าง ทางสะดวก” เช่นเดียวกับระบบโครงสร้างราชการก็ขยายตัวเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจไม่ต่างจากระบบเอกชน กล่าวคือ มีการรับคนเข้าทำงานราชการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น รัฐตั้งเงินเดือนและสวัสดิการให้แก่ข้าราชการอยู่ในเกณฑ์ที่ดีจนเกิดค่านิยมของผู้คนทั่วไปว่า “เรียนสูง ๆ จบไปจะได้เป็นเจ้าของคนนายคน”³ อย่างไรก็ตาม ยุคดังกล่าวยังได้รับการเรียกว่าเป็น “ยุคอเมริกัน” เนื่องจากประเทศไทยต้องพึ่งพาการพัฒนาทางการเมืองเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกาในการสร้างสมรรถภาพเพื่อต่อสู้และป้องกันตนเองจากภัยคอมมิวนิสต์ฝั่งอินโดจีน ทุนจากสหรัฐอเมริกาจึงหลังไหลเข้าสู่ประเทศไทยในฐานะประเทศที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ระแวกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง

³ในยุคพัฒนาสมัยจอมพลสฤษดิ์ ข้าราชการสายพลเรือนโดยเฉพาะฝ่ายวิชาการ มีโอกาสมากในการได้รับความก้าวหน้าทางอาชีพจนอาจถึงในระดับดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง เนื่องจากคนกลุ่มนี้เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และสามารถผลักดันโครงการต่างๆ ให้เกิดขึ้นจริงได้ โดยปราศจากอุปสรรคจากความล่าช้าในระบบราชการประจำ (Red Tape) (Lande, 1976, p.1151-1155 และ Hooley, 1976, p.1160-1161 อ้างถึงใน สรณันท์ สรณานุภาพ, 2558, หน้า 49)

โดยจอมพลสฤษดิ์เคยกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “...วิธีการใหม่อีกอย่างหนึ่งในระบอบปฏิวัตินี้คือให้เกียรติแก่ทางวิชาการ ซึ่งแต่ก่อนมาทางวิชาการได้เกียรติน้อย เศรษฐกิจเป็นเรื่องเกี่ยวกับสามัญสำนึกอยู่มาก คนที่ไม่ได้เล่าเรียนศึกษาเศรษฐศาสตร์มาเลยก็อาจพูดเรื่องเศรษฐกิจได้มาก... ทำให้เกิดความผิดคิดว่าไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยทางวิชาการ อาจจะมีคนคิดเองได้ ความคิดเช่นนี้ไม่มีในตัวข้าพเจ้า” (ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, 2548, น.326)

เฉียงใต้ (The Dwight D. Eisenhower Library, 1953, อ้างถึงใน ญัฐพล ใจจริง, 2552, น.126) การสนับสนุนดังกล่าวถูกนำมาพัฒนาปรับปรุงวิธีศึกษาอบรมนักเรียนและดูแลกองทัพไทยไปในคราวเดียวกัน

เนื่องด้วยระบบราชการจำเป็นต้องใช้ผู้มีความรู้อย่างตะวันตก เมื่อพิจารณาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (2504-2506 และ 2506-2509)⁴ (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2507) จะพบว่า สถานศึกษาตามเขตพื้นที่ต่าง ๆ ได้หอบหิ้วแผนงานพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะสอดคล้องกับตลาดงานอุตสาหกรรมทุนนิยมไปพร้อม ๆ กับความเชื่อเรื่องการเรียนสูงเพื่อเป็นเจ้าคนนายคนตามติดไปด้วย นโยบายการศึกษาที่มีสาระสำคัญ 4 ประการ คือ 1) จัดตั้งโรงเรียนในท้องถิ่นที่ไม่มีโรงเรียน ปรับปรุงและขยายการศึกษาขั้นประถมต้น (ป.1-4) ให้สมบูรณ์ รวมทั้งเพิ่มระดับการศึกษาภาคบังคับจาก 4 ปีเป็น 7 ปี (ป.5-ป.7) ให้เกิดขึ้นทั่วประเทศภายในเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้ประชากรสามารถอ่านออกเขียนได้และเข้าใจสิทธิหน้าที่ ในฐานะพลเมืองดีของชาติ 2) ขยายและปรับปรุงการศึกษาระดับกลาง (ทั้งสามัญและอาชีวะ) ให้เหมาะสมกับความต้องการด้านเศรษฐกิจของประเทศในอีก 15 ปีข้างหน้า โดยเฉพาะอาชีวศึกษาได้มีการระบุไว้ว่า ผู้จบอาชีวศึกษาจะมีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้รัฐจึงให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่โครงการอาชีวศึกษาแขนงที่ประเทศไทยมีความต้องการสูงและยังผลิตไม่ได้ปริมาณและคุณภาพที่สูงพอ 3) ส่งเสริมคุณวุฒิครูเข้าระดับมาตรฐานเพื่อให้เพียงพอกับสถาบันการศึกษาที่กำลังขยายตัวเพิ่มขึ้น 4) ส่งเสริมการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้สามารถผลิตกำลังคนได้เพียงพอต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ จัดตั้งมหาวิทยาลัยระดับภูมิภาคโดยตั้งแผนกวิชาและหลักสูตรให้เหมาะสมตามบริบทพื้นที่

ล่าวสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2510-2514)⁵ (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2510) รัฐบาลให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยังไม่ถูกระบุไว้ในแผนพัฒนา⁶ ฉบับที่ 1 อาจกล่าวได้อีกทางหนึ่งว่า รัฐมุ่งเน้นการขยายโครงการส่วนภูมิภาคเพื่อกระจายการพัฒนาไปยังเขตชนบทเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทางการเมืองยังคงอยู่กับที่ภายใต้การปกครองของระบอบเผด็จการทหาร การพัฒนาทางเศรษฐกิจยังคงพึ่งพาแหล่งทุนจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก⁷ นำมาซึ่งการตั้งคำถามว่าด้วยอัตลักษณ์ความเป็นไทยที่ดูเลือนราง กลุ่มนักเรียนนักศึกษาทั้งภาคสามัญและอาชีวะเริ่มตั้งคำถามต่อการปกครองของผู้นำเผด็จการที่คอยกดขี่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งกลุ่มปัญญาชนเหล่านี้เป็นพลังทางสังคมที่สำคัญในช่วงทศวรรษ 2500-2510 นักศึกษาและปัญญาชนได้ก่อตัวขึ้นมาเป็นกลุ่มทางสังคมที่สำคัญทั้งในแง่ของปริมาณและคุณภาพ อันเป็นผลพวงมาจากนโยบายพัฒนาและนโยบายการศึกษาของรัฐ นับตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาระดับสูงด้วยการขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษาออกไปอย่างกว้างขวางกว่าในยุคก่อนหน้า (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2558, น.216) ประเทศไทยยังคงมีการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานและการเปิดโรงงานภาคเอกชนจากต่างประเทศและนายทุนผูกขาดในประเทศไทย

⁴ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (2504-2506 และ 2506-2509) มี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีระหว่าง พ.ศ.2502 - 2506 และ จอมพลถนอม กิตติขจร ระหว่าง พ.ศ.2506 - 2509

⁵ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2510-2514) เป็นช่วงเวลาที่มี จอมพลถนอม กิตติขจร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

⁶ ในบทความนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า “แผนพัฒนา” แทนชื่อเต็มของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

⁷ ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือด้านการเงินจากต่างประเทศ จากเงินช่วยเหลือและเงินกู้จำนวนมาก เมื่อพิจารณาพบว่า ความช่วยเหลือทางการเงินส่วนใหญ่มาจากสหรัฐฯ ซึ่งในจำนวนนี้เป็นเงินช่วยเหลือประมาณ 449 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ขณะที่เงินกู้จากต่างประเทศนั้นมีจำนวนประมาณ 505 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยส่วนใหญ่กู้จากธนาคารโลก สหรัฐฯ และเยอรมันตะวันตกตามลำดับ โดยเงินช่วยเหลือและเงินกู้ดังกล่าวถูกนำไปใช้ในวัตถุประสงค์ต่าง ๆ แต่ส่วนใหญ่เพื่อลงทุนในด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ การคมนาคม การชลประทาน การพลังงาน การสาธารณสุข การศึกษา การพัฒนาชนบท และการรักษาความมั่นคง (เจมส์ ซี. อินแกรม, 2552, น.444 – 447, อ้างถึงใน สรนันท์ สรณานภาพ, 2558, หน้า 60)

ด้วยระบบทุนนิยมที่ขยายตัวอย่างก้าวกระโดดในรอบครึ่งทศวรรษ ประกอบกับแนวคิดสังคมนิยมเริ่มแทรกซึมเข้ามาในประเทศไทยผ่านรั้วมหาวิทยาลัยต่าง ๆ การตั้งคำถามเรื่องความเป็นไทยเริ่มขยายตัวมากขึ้น เกิดกระแสต่อต้านรัฐบาลเผด็จการทหาร เกิดความเบื่อหน่ายการปกครองบ้านเมืองที่ไม่มีความเป็นธรรม ขณะเดียวกัน นักศึกษาผู้ได้รับทุนจากสหรัฐอเมริกาเพื่อไปศึกษาต่อต่างประเทศกลับคืนสู่มาตุภูมิพร้อมกับแนวคิดฝ่ายซ้ายแบบใหม่ การบริหารจัดการประเทศของรัฐบาลถูกวิพากษ์วิจารณ์เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ เกิดการประท้วงของกลุ่มคนรุ่นใหม่ทั่วโลกโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาและยุโรปที่เรียกร้องให้ถอนกำลังทางทหารออกจากประเทศในแถบอินโดจีน อีกทั้งรัฐบาลของสหรัฐอเมริกาเริ่มขาดทุนจากการทำสงครามในภูมิภาคดังกล่าว ส่งผลให้ในช่วงเวลานั้นรัฐบาลเผด็จการทหารเกิดความปั่นป่วนเมื่อถูกเปิดโปงกลไกการทุจริตและพฤติกรรมที่มีข้อบกพร่องมากมายยิ่งขึ้น กระแสความนิยมทั้งจากประชาชนและชนชั้นปกครองจึงเริ่มตกลงเรื่อย ๆ (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2558, น.218-219)

สาระสำคัญของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ระบุว่า การพัฒนาการศึกษาคือการผลิตกำลังคนทุกระดับให้มีปริมาณและคุณภาพตามสัดส่วนความต้องการในระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เน้นการผลิตกำลังคนช่างฝีมือทุกระดับ นำสู่นโยบายพัฒนาการศึกษา 4 ประการสำคัญ คือ 1) จัดการศึกษาให้สัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยคำนึงถึงความต้องการกำลังคนด้านต่าง ๆ 2) จัดและขยายการศึกษาให้สอดคล้องกับภาวะผูกพันที่มีในสังคม โดยภาวะผูกพันที่รัฐมีต่อสังคมด้านการศึกษา ได้แก่ การจัดการศึกษาภาคบังคับและการพยายามให้ประชากรที่อยู่ในวัยศึกษาได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง เน้นให้เข้าถึงการศึกษาภาคบังคับมากที่สุดและผลิตกำลังคนระดับกลางทั้งด้านปริมาณและคุณภาพเพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ 3) ปรับปรุงคุณภาพและยกระดับมาตรฐานการศึกษาของชาติให้สูงขึ้น โดยเฉพาะด้านหลักสูตร อาคารสถานที่ และคุณวุฒิของครู 4) ส่งเสริมการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ โดยเฉพาะด้านคุณภาพและมาตรฐาน อย่างไรก็ตามจำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเมื่อเทียบกับจำนวนนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีเพียงร้อยละ 6 เท่านั้นที่เข้ารับการศึกษาในระบบต่อ ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยไม่มีโอกาสศึกษาต่อหลังจบการศึกษาภาคบังคับ (ป.1-7) เมื่อจำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษามีน้อยย่อมส่งผลต่อการผลิตกำลังคนระดับกลางและระดับสูงต่อไปด้วย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (2515-2519)⁸ (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2515) เป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยยังคงพัฒนาเศรษฐกิจผ่านการพึ่งพิงสหรัฐอเมริกา เกิดการแทรกแซงทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร แนวคิดเสรีนิยม สังคมนิยม หลังไหลเข้าสู่ประเทศไทย

⁸ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (2515-2519) เป็นช่วงเวลาที่ จอมพลถนอม กิตติขจร, สฤษฏา ธรรมศักดิ์, หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช และ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

สำหรับสภาวะเศรษฐกิจและสังคมในหัวนี้ มีสาระสำคัญ คือ ปัญหาการกระจายรายได้และความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงบริการรัฐมีความรุนแรง เศรษฐกิจขยายตัวร้อยละ 6.5 ราคาน้ำมันเพิ่มขึ้น 4 เท่า อัตราเงินเฟ้อสูงถึงร้อยละ 15.5 ในปีที่ 16 ส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจซบเซาช่วงท้ายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 และการเมืองมีความผันผวนเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง (หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516) เศรษฐกิจโลกตกต่ำ อาหารราคาน้ำมันเพิ่มขึ้น ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ และการว่างงานเพิ่มมากขึ้น (สรนันท์ สรณานภาพ, 2558, หน้า 92) ซึ่งจอมพลถนอมกล่าวถึงแผนฉบับดังกล่าวความตอนหนึ่งว่า “.....การดำเนินการเพื่อยกระดับการผลิต เป้าหมายสำคัญอยู่ที่การผลิตในสาขาเกษตร การเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในชนบท ได้มุ่งไปในทางที่การปรับปรุงโครงสร้างเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลผลทางการเกษตรและอุตสาหกรรม..... ทั้งนี้เพื่อให้ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 5.1 ต่อปี เทียบกับร้อยละ 4.1 ในแผนพัฒนา ฉบับที่ 2 ส่วนอุตสาหกรรมนั้นก็สนับสนุนอุตสาหกรรมประเภทที่มีลำดับความสำคัญสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง (1) อุตสาหกรรมที่ใช้ผลิตผลการเกษตร (2) อุตสาหกรรมที่สามารถขนส่งไปจำหน่ายต่างประเทศ (3) อุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าให้ขยายตัวโดยรวดเร็ว นอกจากนี้ จะเน้นหนักในการพัฒนาและสำรองทรัพยากรแหล่งแร่เพิ่มขึ้น.....” (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2515, คำนำ)

มากยิ่งขึ้นแต่ยังคงกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา นิสิต การปรับตัวของรัฐบาลทำได้ช้ากว่ากระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยในสังคม ประกอบกับกรณีอื้อฉาวต่าง ๆ เช่น กรณีทุ่งใหญ่นเรศวร การรณรงค์ดใช้สินค้าญี่ปุ่น จึงเป็นจุดแตกหักทำให้รัฐบาลที่เริ่มประสบปัญหาการรักษาภาพพจน์ การพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ ตลอดจนการพึ่งพาต่างชาติมากเกินไปได้นำพาประเทศไทยเข้าสู่จุดพลิกผันทางการเมืองที่สำคัญคือเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 อย่างไรก็ตามของรัฐบาลจากการเลือกตั้งช่วงเวลาสั้น ๆ ระหว่างช่วง พ.ศ. 2516 - 2519 ส่งผลให้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยลดน้อยลงกว่าเดิมโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากสหรัฐฯ ถอนฐานทัพออกไป ทำให้บริษัทอเมริกันจำนวนมากเกรงว่าเมืองไทยจะตกเป็นคอมมิวนิสต์จึงได้ปิดกิจการในประเทศไทย รัฐบาลขณะนั้นจึงได้แสวงหาพันธมิตรทางเศรษฐกิจไปยังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศญี่ปุ่น (เบเคอร์, คริส และผาสูก พงษ์พิจิตร, 2559, น.279)

ด้วยสถานการณ์ภาวะตึงตัวในด้านรายรับรัฐบาลจึงต้องจัดสรรงบประมาณโดยกำหนดความสำคัญให้สอดคล้องกับการปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ 5 ประการ ประกอบด้วย 1) การเร่งรัดการผลิต การส่งสินค้าและบริการเพื่อส่งออกต่างประเทศ 2) การพัฒนาการศึกษา กำลังคน และวิทยาการ 3) การปรับปรุงสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ 4) การพัฒนาส่วนภูมิภาคและแก้ไขปัญหาในเขตตัวเมือง 5) การลงทุนเพื่อสนับสนุนการเตรียมความพร้อมแห่งชาติ แนวทางการปรับปรุงโครงสร้างข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาถูกกล่าวถึงในฐานะเครื่องมือในการยกระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตเพื่อก้าวสู่เป้าหมายที่รัฐได้กำหนดไว้

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนโดยแยกออกมาเป็นหมวดหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 แนวคิดของแผนพัฒนาการศึกษาถูกกำหนดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความสูญเสียเปล่าอันสืบเนื่องจากนักเรียนลาออกกลางคัน การซ้ำชั้น หรือไม่มีทักษะในการประกอบอาชีพ **เน้นการเตรียมประเทศเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 และเทคโนโลยี**ตามนโยบายการพัฒนาการศึกษาส่วนรวมซึ่งมีสาระสำคัญ 9 ประการ คือ 1) ปรับปรุงการศึกษาให้สัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ 2) ส่งเสริมการวิจัยสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 3) ส่งเสริมการศึกษาด้านเกษตรกรรม 4) ขยายและปรับปรุงการศึกษาภาคบังคับให้สอดคล้องกับจำนวนประชากรในวัยเรียน และเน้นการขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษา อุดมศึกษา เพื่อเพิ่มกำลังแรงงาน 5) เร่งผลิตครูให้พอตามความต้องการ โดยเฉพาะท้องถิ่นกันดาร 6) **ส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา** ด้วยการปรับปรุงและขยายการศึกษาไปยังภูมิภาคและท้องถิ่น 7) ส่งเสริมให้เอกชนมีส่วนจัดการศึกษาและหามาตรการความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและสถาบันอื่น ๆ ที่มีส่วนในงานพัฒนาเศรษฐกิจสาขาต่าง ๆ 8) ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมและศึกษานอกโรงเรียน สนับสนุนการศึกษาผู้ใหญ่ให้แพร่หลาย 9) ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และเด็กวัยเรียน

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 สังคมไทยเข้าสู่ยุค “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” ประเทศไทยกลับมาที่มีการเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่ง แต่ยังคงมีการแต่งตั้งวุฒิสภาจากกองทัพ ระบบของการเมืองอยู่ในรูปแบบที่กึ่งหนึ่งเป็นประชาธิปไตยอีกกึ่งหนึ่งยังคงรูปการปกครองแบบเผด็จการทหาร อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มธุรกิจกับกองทัพยังคงอยู่ในลักษณะ “ธนาภิบาลเมือง” กล่าวคือ กลุ่มผลประโยชน์ทางธุรกิจยังต้องพึ่งพาการเมืองจากกองทัพ อำนาจการตัดสินใจต่าง ๆ ยังคงตกอยู่ที่กองทัพ และปรากฏชัดขึ้นเมื่อพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ขึ้นรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนนอก คณะรัฐมนตรีในรัฐบาลมาจากการแต่งตั้งผ่านโค้วตาพรรคการเมืองซึ่งนายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้จัดสรรปันส่วนเอง จุดมุ่งหมายหลักของรัฐบาลในช่วงยุคดังกล่าว คือ การป้องกันภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์บริเวณแถบอินโดจีน ภารกิจ

สำคัญจึงเป็นเรื่องความมั่นคงและการรักษาเสถียรภาพของประเทศ อย่างไรก็ตาม พ.ศ. 2523 รัฐบาลได้ออกคำสั่งนิรโทษกรรมนักศึกษาที่หลบหนีเข้าป่าตลอดจนนักกิจกรรมฝ่ายซ้ายเพื่อยุติความตึงเครียดทางการเมือง (คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์พิจิตร, 2559, น.330-334)

สถานการณ์ข้างต้นส่งผลให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520-2524)⁹ (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2520) มีความแตกต่างจากแผนพัฒนาฯ ทั้ง 3 ฉบับที่ผ่านมา คือ มุ่งสร้างความเป็นธรรมทางสังคมภายใต้ความมั่นคงแห่งชาติ โดยเน้นลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติถูกจัดอยู่ในหมวดบริการสังคม (ประกอบด้วย การศึกษา สาธารณสุข การสังคมสงเคราะห์ ด้านอาหารและโภชนาการ) ซึ่งถูกพูดถึงในหัวข้อ การเพิ่มบริการเศรษฐกิจและสังคมให้กระจายไปสู่ชนบท

ผลสืบเนื่องจากการมุ่งขยายโอกาสทางการศึกษาตลอดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-3 แม้ว่ารัฐจะสามารถขยายการศึกษาได้ทุกระดับปีนจำนวนมากขึ้น แต่สถิติที่ปรากฏใน พ.ศ.2518 กลับพบว่า มีประชากรที่ศึกษาอยู่โรงเรียนประมาณ 7.8 ล้านคนหรือคิดเป็นร้อยละ 44.5 ของจำนวนประชากรวัยเรียนทั้งหมด สะท้อนให้เห็นว่าสัดส่วนประชากรที่อยู่ในระบบการศึกษากับนอกระบบการศึกษายังคงแตกต่างกันอย่างมาก กลายเป็นประเด็นปัญหาเรื่องการพัฒนามนุษย์อีกมิติหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นเพราะรัฐไม่มีโครงการหรือยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา

ปรากฏการณ์ข้างต้นบ่งชี้ว่าแผนพัฒนาการศึกษาที่ผ่านมายังไม่อาจสร้างความเสมอภาคด้านการศึกษาได้อย่างแท้จริง เด็กในชนบทและแหล่งเสื่อมโทรมมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาในระดับเด็กเล็กน้อยมาก (เมื่อสิ้นปี 2518 มีอัตราส่วนเพียงประมาณร้อยละ 5 เท่านั้น) ผลการวิจัยของกระทรวงศึกษาธิการตามที่แผนพัฒนาฯ อ้างไว้ บ่งชี้ว่าโอกาสเข้าถึงการศึกษาทุกระดับมีความแตกต่างกันอย่างมากระหว่างผู้มีฐานะดีกับฐานะยากจน ผู้อาศัยอยู่ในเมืองกับชนบท และผู้อยู่ในต่างจังหวัดกับผู้อยู่ในกรุงเทพฯ แสดงให้เห็นถึงปัญหาการปรับปรุงคุณภาพและปริมาณการศึกษาในท้องถิ่นชนบท

แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ แนวทางการพัฒนาด้านการศึกษาปรากฏอยู่ในหมวดการกระจายบริการสังคม ประกอบด้วย การศึกษา สาธารณสุข การสังคมสงเคราะห์ ด้านอาหารและโภชนาการ โดยระบุวาทนโยบายเน้นการกระจายบริการสังคมให้ถึงมือประชากรในเขตชนบทกลายเป็นใจความหลักของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษา มีการระบุไว้ว่า การศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่เหมาะสมกับสภาพความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคม หากจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องลงมือปรับปรุงองค์ประกอบหลายด้านไปพร้อม ๆ กัน ดังนี้ 1) โครงสร้างระบบบริหารและการกระจายอำนาจบริหารการศึกษา ต้องจัดให้ระบบบริหารการศึกษามีคุณภาพและประสิทธิภาพสอดคล้องกันทั้งในส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่น 2) สาระสำคัญและกระบวนการเรียนรู้ ควรทำการปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหา ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ 3) บทบาทและฐานะของครูต้องเปลี่ยนโดยยึดหลักว่า ครูคือผู้สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการโดยรอบของผู้เรียน 5) การส่งเสริมบทบาทการจัดการศึกษาเอกชนภายใต้กำกับของรัฐ 6) ความเสมอภาคทางการศึกษา¹⁰ พยายามสร้างพื้นฐานแห่งโอกาสและสิทธิที่เท่าเทียมกันของประชากรในการเข้าถึงบริการ 5)

⁹แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520 - 2524) เป็นช่วงเวลาที่ ธานีทร กฤษฎิเชียร, พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์, พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

¹⁰แผนการศึกษาแห่งชาติ ปี 2520 ระบุว่า การศึกษามีความสำคัญเป็นอันดับสูงในบรรดากิจการต่าง ๆ ของรัฐ รัฐต้องส่งเสริมและบำรุง มีการกล่าวถึงหน้าที่ของรัฐในการจัดบริการด้านการศึกษาแก่ประชาชนเพื่อให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียม รวมถึงการเร่งจัดและสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาให้แก่กลุ่มผู้ยากไร้ ผู้มีความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ หรือสังคม รวมถึงผู้ด้อยโอกาสเพื่อให้เข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้อย่างเสมอหน้า มีการปรับโครงสร้างระดับชั้นและสายการเรียนให้สอดคล้องจากสถานการณ์ปัจจุบันมากขึ้น (แผนปี 2503 ล้าสมัยไปแล้ว) โดยมุ่งสนองความ

การใช้สื่อสารมวลชนเพื่อการศึกษา เน้นใช้ประโยชน์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียนและโรงเรียนในระบบที่มีปัญหาขาดแคลนครู 5) การระดมสรรพกำลังและการลงทุนทางการศึกษา ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเร่งขยายการศึกษาให้กว้างขวางและเป็นธรรม โดยให้ผู้รับการศึกษามีส่วนร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่ายกับรัฐพอสมควร

เมื่อเข้าสู่ยุคของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ.2523 – 2531) ประกอบกับการครบรอบ 200 ปีการก่อตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ รัฐบาลพยายามส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยให้เด่นชัดขึ้นกว่าที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นคือแรงงานและเกษตรกรถูกเอารัดเอาเปรียบด้านค่าแรง การจ้างงาน และสวัสดิการอื่น ๆ ภาคกองทัพไม่ได้มีความเป็นเอกภาพมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับยุคการปกครองของทหารแต่เดิม สืบเนื่องจากการเกิดกลุ่มก้อนแบ่งสนับสนุนและต่อต้านพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ อย่างชัดเจน จนเกิดการพยายามทำรัฐประหารขึ้นหลายครั้งแต่ไม่ประสบความสำเร็จ (คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์พิจิตร, 2559, น.330-343)

แผนพัฒนาการศึกษาในยุคดังกล่าวปรากฏแยกออกจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529)¹¹ (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2525) โดยรัฐพบว่าการพัฒนาการศึกษาใช้งบประมาณอยู่ในอันดับต้น ๆ ของการพัฒนาทั้งหมด แต่ยังคงพบปัญหาด้านคุณภาพซึ่งสะท้อนผ่านจำนวนครูต่อนักเรียนโดยเฉลี่ยที่ยังต่ำกว่ามาตรฐาน ส่งผลให้เกิดความแตกต่างระหว่างโรงเรียนในเมืองและชนบทอยู่เช่นเคย สาเหตุสำคัญเกิดจากการขยายตัวด้านการศึกษาของแผนพัฒนาฯ ที่ผ่านมามุ่งลงทุนด้านการก่อสร้างมากกว่าการปรับปรุงคุณภาพ กล่าวได้ว่าประเด็นปัญหาความไม่เสมอภาคยังคงดำรงอยู่แม้รัฐจะพยายามจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึง เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเมืองและชนบทเหลื่อมล้ำกันมาก ทำให้เด็กชนบทมีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงกว่าภาคบังคับน้อยกว่าเด็กในเมือง การกระจายสถานศึกษา ยังไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่จริงและจำนวนประชากร (เพราะมุ่งขยายในเขตเมืองมากกว่า) ประกอบกับการจัดการศึกษาไม่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานอันเป็นผลมาจากการมุ่งผลิตบัณฑิตตอบสนองระบบราชการมากกว่าสถานประกอบการเอกชน ทำให้มีจำนวนคนว่างงานสูงขึ้น (ส่วนมากเป็นสายสังคมศาสตร์)

ปัญหาจัดสรรทรัพยากรและบริหารการศึกษาดังกล่าวนำไปสู่การกำหนดนโยบายส่งเสริมให้ประชากรไทยมีคุณภาพการศึกษาแบบเดียวกันผ่านกระบวนการพัฒนาด้านปริมาณ คือขยายระดับประถมศึกษาให้ครอบคลุมประชากรในกลุ่มอายุทุกคน และด้านคุณภาพ คือลดอัตราการตกชั้นซ้ำซ้อน ปรับปรุงมาตรฐานระหว่างโรงเรียนในชนบทและในเมืองให้ใกล้เคียงกัน ในทางปฏิบัติเด็กที่มีอายุ 6 ปีบริบูรณ์จะต้องได้รับโอกาสเข้าศึกษาในระดับประถมหนึ่งทุกคน และจะให้โรงเรียนประถมทุกตำบล กระจายโรงเรียนมัธยมออกไปยังพื้นที่ชนบท (5 ตำบล : 1 โรงเรียน) จัดระบบและวิธีการสอบคัดเลือกระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา เพื่อปรับปรุงโอกาสทางการศึกษาให้มีความเสมอภาคมากยิ่งขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-2534)¹² (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2530) ดำเนินต่อไปท่ามกลางรอยต่อระหว่างยุครัฐบาลกึ่งกองทัพกับรัฐบาลพลเรือนภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับครึ่งใบ การพัฒนาเศรษฐกิจหลัง พ.ศ. 2531 พุ่งสูงขึ้นกว่าเดิมในภาคอสังหาริมทรัพย์และ

ต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น มีการศึกษาพิเศษ การศึกษานอกโรงเรียน รองรับอย่างเป็นระบบมากขึ้น (พระบรมราชโองการประกาศให้ใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520. ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 94 ตอนที่ 31 (12 เมษายน 2520): 337-361.)

¹¹แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529) เป็นช่วงเวลา ที่ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

¹²แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530 - 2534) เป็นช่วงเวลา ที่ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ตลาดหุ้น อัตราการแลกเปลี่ยนเงินที่คงตัว ประกอบการเริ่มพัฒนาเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่เข้าสู่ประเทศไทย เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ มีการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง ระบบโทรคมนาคมและการสื่อสาร การพัฒนานิคมอุตสาหกรรมต่าง ๆ แต่ด้วยช่องว่างของรัฐธรรมณูที่ไม่เป็นประชาธิปไตยส่งผลให้มีช่องทางการคอร์รัปชันสูง ยุคดังกล่าวจึงถูกเรียกว่า “**บุฟเฟต์คาบิเน็ต**” ประเทศไทยถูกจับตามองว่าจะเป็นเสือตัวที่ 5 แห่งเอเชีย หรือ ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs) (คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์พิจิตร, 2559, น.343-345)

แผนงานพัฒนาการศึกษาในยุคนี้ถูกจัดเป็นส่วนหนึ่งในหัวข้อ **แผนพัฒนาคุณภาพคนและแรงงาน** (ประกอบด้วย 4 แผน คือ แผนพัฒนาการศึกษาและฝึกอบรม แผนงานส่งเสริมสุขภาพ แผนงานพัฒนาจิตใจ และวัฒนธรรม และแผนงานบริหารและพัฒนาแรงงาน) สารสำคัญกล่าวไว้ว่า ความขาดแคลนทรัพยากร และข้อจำกัดทางการเงินในระยะที่ผ่านมาได้ทวีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อพัฒนาของประเทศ **แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6** จึงเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน¹³ มากกว่าแผนที่ผ่านมา นำไปสู่มาตรการปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้งบหรือการพัฒนาโดยเน้นการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เกิดกระบวนการ**จัดสรรงบประมาณจากระดับหรือสาขาที่ใกล้ถึงจุดอ้อมตัวมาใช้ขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับหรือสาขาอื่น** การขยายและขอจัดตั้งมหาวิทยาลัย คณะ ภาควิชา และหน่วยงานใหม่ จะต้องพิจารณาถึงความต้องการกำลังคนในประเทศ และความพร้อมด้านต่าง ๆ เช่น งบประมาณและกำลังคน (หลีกเลี่ยงการจัดตั้งสาขาที่มีคนว่างงานสูง) รวมทั้งสนับสนุนให้มีการฝึกอาชีพระยะสั้น สนับสนุนความร่วมมือกับเอกชนในการฝึกอาชีพในระบบโรงเรียน

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2529) ถูกจัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางดำเนินงานจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาให้แก่เด็กที่มีอายุในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2523 และการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาตามแนวแผนพัฒนาฯ โดยคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้คำนึงถึงความสมดุลระหว่างการใช้งบประมาณและทรัพยากรเพื่อ**มุ่งพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 ทั้ง 5 กลุ่มประสบการณ์ การพัฒนาคุณภาพผู้สอน รวมถึงการติดตามและประเมินผล**

หลังจากกระแสความไม่ลงรอยกันระหว่างรัฐบาลพลเรือนกับข้าราชการกองทัพ ในปี 2534 เกิดการ**ทำรัฐประหารขึ้นเพื่อโค่นล้มอำนาจของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ** ด้วยวิกฤตศรัทธาที่ประชาชนมีต่อกองทัพทำให้การตั้งรัฐบาลบาลของพลเอกสุจินดา คราประยูร ถูกคัดค้านและปะทุเป็นเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ กลุ่มชนชั้นกลางในตัวเมืองเติบโตจากผลของการพัฒนาเศรษฐกิจในยุคก่อนหน้าอย่างก้าวกระโดด ส่งผลให้ชนชั้นกลางเริ่มมีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายทางการเมืองมากขึ้น เกิดการรณรงค์ร่างรัฐธรรมนูญใหม่ขึ้นหลังจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬที่ทำให้กองทัพลดบทบาททางการเมืองลงไป (คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์พิจิตร, 2559, น.346-351)

หัวข้อการศึกษาและการฝึกอบรมใน**แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535-2539)**¹⁴ (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2535) ปรากฏอยู่ในแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ที่ระบุว่า เศรษฐกิจของประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ระดับนานาชาติและ

¹³รัฐวางเป้าหมายจัดการศึกษาและฝึกอบรมทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ปรับปรุงการศึกษาในทุกระดับเพื่อพัฒนาคนให้มีความรู้ สติปัญญา มีเหตุผล มีคุณธรรม และวัฒนธรรม มีพละนาถายที่สมบูรณ์ มีทักษะในการประกอบอาชีพ พึ่งตนเองได้ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถในเทคโนโลยีที่เหมาะสม และเป็นกำลังในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

¹⁴แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535-2539) เป็นช่วงที่มีความผันผวนทางการเมืองสูง โดยมีผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเข้ามาทำการบริหารประเทศสลับสับเปลี่ยนกันดังนี้ อานันท์ ปันยารชุน (มีนาคม 2534 – เมษายน 2535) พลเอกสุจินดา คราประยูร (เมษายน 2535 – พฤษภาคม 2535) อานันท์ ปันยารชุน (มิถุนายน 2535 – กันยายน 2535 และ ชวน หลีกภัย กันยายน 2535 – กรกฎาคม 2538)

จะต้องแข่งขันในเวทีโลกมากยิ่งขึ้น โครงสร้างเศรษฐกิจภายในประเทศเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการที่ทันสมัย จึงจำเป็นต้องพัฒนาคนให้มีขีดความสามารถสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป (จากเดิมที่เป็นภาคเกษตรกรรม) โดยปัญหาหลักที่ประเทศกำลังเผชิญอยู่คือกระบวนการพัฒนาคนยังไม่สามารถสนับสนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ความได้เปรียบทางทรัพยากรของประเทศไทยกำลังลดน้อยถอยลงทั้งในแง่ปริมาณ คุณภาพ และอัตราค่าจ้างที่สูงขึ้น จุดมุ่งหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (ที่เกี่ยวกับการศึกษา) จึงให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) จัดระบบการศึกษาและฝึกอบรมประชากรให้มีศักยภาพและขีดความสามารถที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของการพัฒนาประเทศ 2) เพิ่มขีดความสามารถของกลุ่มคนด้อยโอกาสที่ไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้ รวมถึงคนที่ยังปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงยากและไม่ทันเหตุการณ์ 3) ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในกลุ่มอายุต่าง ๆ และการให้การศึกษาตลอดชีวิต

แผนการศึกษาแห่งชาติปี 2535 (ปรับปรุงจากแผนการศึกษาปี 2520) (สนอง ศิริกุลวัฒนา, 2535) ระบุว่า เนื่องจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ประเทศไทยมีการติดต่อเชื่อมโยงกับประชาคมโลกมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องปรับปรุงแนวทางการศึกษาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง การศึกษาเป็นกระบวนการที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพ รวมถึงสามารถสร้างสรรค์สังคมไทยให้เกิดความก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ การจัดการศึกษาจึงเน้นหลักสำคัญ 4 ประการ คือ 1) การสร้างความเจริญงอกงามทางปัญญา ความคิด จิตใจและคุณธรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลระหว่างความเจริญทางจิตใจกับความเจริญทางวัตถุและความเติบโตเศรษฐกิจ 2) การดำรงอยู่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ประชากรจะต้องตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรและการอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างเหมาะสม ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม 3) การก้าวทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่ การรับวัฒนธรรมต่างประเทศหรือภายนอกจะต้องประสานควบคู่ไปกับความเข้าใจในคุณค่าของภูมิปัญญา ภาษา และวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน และ 4) ความสมดุลของการพึ่งพาอาศัยและการพึ่งพาตนเองเป็นหลักพื้นฐานจำเป็นสำหรับประสานร่วมมือทั้งในระดับบุคคล ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

หลังจากการลงทุนที่ไม่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายยุคก่อนหน้า ประเทศไทยเข้าสู่วิกฤติเศรษฐกิจด้วยการถูกโจมตีค่าเงิน เกิดเหตุการณ์ประกาศลอยตัวค่าเงินบาทต่อดอลลาร์สหรัฐจาก 25 บาทขึ้นไปสู่ 50 บาท เศรษฐกิจของพืงทหลายลงจนไม่อาจกลายเป็นเสือตัวที่ 5 แห่งเอเชียตามที่ถูกคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า รัฐบาลจำเป็นต้องกู้เงินจากกองทุนระหว่างประเทศ (IMF) เพื่อแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง อย่างไรก็ตาม ด้วยกำหนดนโยบายที่ถูกมองว่า “ตามกัน IMF” มากจนเกินไป ก่อให้เกิดกระแสชาตินิยมพุ่งสูงขึ้นในหมู่ประชาชน แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงถูกพูดถึงมากขึ้นจนกลายเป็นวาทกรรมชุดหลักของสังคมไทยที่ถูกให้คุณค่าพร้อมกับพยายามโต้ตอบกระแสการถูกรุกรานทางเศรษฐกิจของตะวันตก (คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์พิจิตร, 2559, น.357-360)

ปฐมบทของ**แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540 - 2544)**¹⁵ (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2540) ก่อตัวขึ้นบนฐานคิดเรื่องการเตรียมความพร้อมประเทศไทยเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 เนื้อหาของแผนพัฒนา ฉบับพัฒนา ฉบับนี้กล่าวถึงกระแสโลกาภิวัตน์ในช่วง 2 ศตวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารสารสนเทศเป็นปัจจัยหลักให้เกิดภาวะโลกรั้วพรหมแดนเกิดกระแสค่านิยมสากลที่เริ่มกดดันให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น สังคมไทยที่พึ่ง

¹⁵ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540 - 2544) เป็นช่วงเวลาที่พักอกขวลิต ยงใจยุทธ และชวน หลีกภัย ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ปรารถนาในอนาคตต้องมีการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจและสังคมให้สามารถช่วงชิงโอกาสจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกระแสระหว่างประเทศมาเป็นแรงผลักดันในการพัฒนาประเทศ คนไทยทุกคนควรมีโอกาสพัฒนาศักยภาพเพื่อให้รู้จักตนเอง รู้เท่าทันโลก พร้อมที่จะปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า ประชาชนต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 12 ปี สามารถเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมากกว่าที่ผ่านมา แน่แน่นอนว่าแนวคิดข้างต้นผลักดันให้เกิด **กระบวนทัศน์ใหม่ของแผนพัฒนา** ที่เปิดโอกาสให้คนไทยทุกกลุ่มสาขาอาชีพและภูมิภาคของประเทศ เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและกำหนดทิศทางการพัฒนาตั้งแต่การเริ่มทำแผน กล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนไปเน้นเรื่องการให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วมและการพัฒนา “คน” มากกว่าเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างที่ผ่านมา

แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ไม่ได้จัดการศึกษาเป็นหมวดที่ชัดเจน แต่ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาศักยภาพคนไทย ภายใต้ยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมเด็กปฐมวัยไปจนถึงการศึกษาตลอดชีวิตการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ทั้งในกระบวนการเรียนการสอน ระบบการผลิตและพัฒนาครู การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่และระบบสารสนเทศมาใช้ ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับ เพิ่มศักยภาพแรงงานเพื่อให้สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ แม้จุดเน้นด้านการศึกษาอาจไม่ต่างกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 และ 7 มากนัก แต่มีการเพิ่มรายละเอียดเรื่องการส่งเสริมให้เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการเตรียมความพร้อมจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สถานรับเลี้ยงเด็กในสถานประกอบการ จัดให้มีสื่อและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตลอดจนนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสม **ส่งเสริมการจัดการศึกษาที่ให้ทางเลือกหลากหลายเหมาะกับกลุ่มต่าง ๆ** สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีการสอนทางไกลเพื่อบรรเทาปัญหาการขาดแคลนครู มุ่งสร้างศักยภาพด้านการวิจัยและพัฒนาโดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พิจารณาการปรับแก้กฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานของคนต่างชาติดังกล่าว เพื่อส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศและการสนับสนุนแรงงานในสาขาขาดแคลน

รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2540 ทำให้เกิดระบบถ่วงดุลอำนาจที่ฝ่ายบริหารมีอำนาจแข็งแรงแรงจึงทำให้เกิดรัฐบาลที่มีนโยบายพัฒนาและรื้อฟื้นเศรษฐกิจไทยได้อย่างก้าวกระโดดอีกครั้งภายใต้การนำของนายกทักษิณ ชินวัตร บทบาทของประเทศไทยขยายตัวมากขึ้นทั้งระดับภูมิภาคและระดับโลก การพัฒนาแบบเสรีนิยมใหม่กลับมามีบทบาทสำคัญอีกครั้งหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ชนชั้นแรงงานและเกษตรกรเป็นกลุ่มหลักที่รัฐบาลให้ความสำคัญ เกิดการปฏิรูประบบราชการครั้งใหญ่รวมถึงการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ทำให้เม็ดเงินสวัสดิการ ระบบสาธารณสุข และการพัฒนาแหล่งไหลไปสู่ระดับท้องถิ่นแทนการกระจายงบประมาณผ่านกระทรวง ทบวง กรม อีกชั้นหนึ่ง ด้วยพื้นฐานของผู้นำประเทศที่เป็นนักธุรกิจด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้เกิดการพัฒนาาระบบโทรคมนาคม ประเทศไทยเป็นที่รู้จักระดับโลกผ่านการขับเคลื่อนธุรกิจการท่องเที่ยว อาหารไทย วัฒนธรรมไทย สินค้า OTOP เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ช่วงปลายรัฐบาลนายกทักษิณ ชินวัตร เกิดการประท้วงของมวลชนฝ่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ทำให้สถานการณ์ทางการเมืองเกิดความสับสนวุ่นวายและตามมาด้วยการรัฐประหารในปี 2549 หลังจากไม่มีการรัฐประหารมากกว่า 15 ปี (คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์พิจิตร, 2559, น.360-372)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545 - 2549)¹⁶ (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2545) การศึกษาปรากฏอยู่ในส่วนการเสริมฐานรากของสังคมให้เข้มแข็ง ยุทธศาสตร์ที่ 2

¹⁶ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545 - 2549) เป็นช่วงเวลาที่ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร และ พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคม โดยระบุว่า ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจที่ผ่านมา (ต้มยำกุ้ง) สะท้อนให้เห็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เป็นจุดอ่อนของการพัฒนาหลายประการ อาทิ ข้อจำกัดของรัฐในเรื่องทรัพยากรและการบริหาร เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่ไม่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ ๆ ได้อย่างเท่าทัน คนไทยบางกลุ่มขาดโอกาสในการเข้าถึงและไม่ได้รับความคุ้มครองจากหลักประกันความมั่นคงทางสังคมอย่างเท่าเทียมตลอดจนปัญหาเชิงโครงสร้างด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะความยากจน บทบัญญัติรัฐธรรมนูญจึงเน้นการปฏิรูปการศึกษาและการจัดทำกฎหมายสุขภาพแห่งชาติ การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ความเข้มแข็งของประชาสังคม รวมทั้งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ

สำหรับการพัฒนาคุณภาพคนแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้มีเป้าหมายหลัก 4 ประการ คือ 1) ให้ประชาชนมีการศึกษาโดยเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 9 ปี ในปี 2549 2) เพิ่มคุณภาพการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทุกระดับให้ได้มาตรฐาน 3) ยกกระดับการศึกษาของกำลังแรงงานไทยให้ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของกำลังแรงงานในปี 2549 และ 4) เพิ่มโอกาสการมีงานทำในประเทศไม่ต่ำกว่า 230,000 คนต่อปี โดยมีแนวทางการพัฒนาคือ **ปรับหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนปฏิบัติได้จริงและสามารถที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต** การผลิตกำลังคนและฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน เทคโนโลยีสมัยใหม่และพร้อมเข้าสู่เศรษฐกิจยุคใหม่

หัวข้อการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตแบ่งออกเป็น 8 ประเด็นคือ 1) ปฏิรูปการพัฒนาครูเพื่อให้ได้ครูดีมีจริยธรรมและทักษะวิชาการที่มีคุณภาพ 2) ส่งเสริมให้ครูทำผลงานเด่นด้านการสอนที่ **เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง** ครูภูมิปัญญาไทยควรได้รับการยกย่อง 3) สร้างความเข้าใจและแนวทางเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัดและสนใจ แสวงหาการเรียนรู้ด้วยตนเอง กลั่นกรองข้อมูลข่าวสารอย่างรู้เท่าทัน ปรับปรุงการวัดผลที่สะท้อนความรู้ความเข้าใจของนักเรียน 4) ปรับปรุงหลักสูตรให้มีความหลากหลาย ยืดหยุ่น สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เพิ่มสาระที่จำเป็น เช่น ภาษาต่างประเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงจริงจังในเนื้อหาที่เกี่ยวกับศีลธรรม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ 5) สนับสนุนให้สถาบันอื่นมีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น เช่น ครอบครัวยุวมชน ศาสนา เพื่อสร้างทางเลือกอื่นให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย 6) ปรับปรุงและยกระดับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 7) ใช้สื่อเพื่อการศึกษาทุกรูปแบบเพื่อกระจายให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มด้อยโอกาส และ 8) ผลิตและพัฒนาบุคลากรและนักวิจัยโดยเฉพาะในสาขาที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ

การกลับมาอีกครั้งของรัฐบาลทหารในช่วงเวลาสั้น ๆ อีก 1 ปี ภายหลังจากทำรัฐประหารในเดือนกันยายน 2549 รัฐบาลของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ได้รับฉายาว่าเป็นรัฐบาลชิงแก่ เนื่องจากการทำงานที่เชื่องช้าและระบบการทำงานที่คร่ำครึ รัฐบาลได้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับ 2550 ออกมาและนำมาสู่ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองระลอกใหม่อีกกว่าทศวรรษ ซึ่งผลของความขัดแย้งดังกล่าวยังคงส่งผลมาจนถึงปัจจุบัน ความขัดแย้งเกิดจากการตัดสินใจพรรคหลังประชาชน และการจัดตั้งรัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์กับภูมิใจไทย รัฐบาลบริหารราชการได้อย่างลุ่ม ๆ ดอน ๆ กับปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองจนเกิดการปะทุขึ้นในปี 2553 ผู้ประท้วงฝ่ายมวลชนเสื้อแดงได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก รัฐบาลของนาย อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะประกาศยุบสภาลาออกและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550 - 2554)¹⁷ (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2550) ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจาก ‘ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศ’ โดยนำการพัฒนาต่าง ๆ มาจับกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงหรือแนวคิดอื่นของรัชกาลที่ 9 การปรับประยุกต์วิธีแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจของชาติถูกนำมาเป็นบทเรียนของการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับบริบทของประเทศ สืบเนื่องจาก 4 ทศวรรษที่ผ่านมา ใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับแนวคิดเศรษฐกิจเสรีนิยมหรือเศรษฐกิจทุนนิยมที่มุ่งพัฒนาเพื่อสร้างความมั่งคั่งและรายได้มาสู่ประเทศเป็นหลัก และใช้การเติบโตของรายได้ต่อหัวเป็นเครื่องมือวัดผลสำเร็จของการพัฒนา โลกาภิวัตน์ การเลื่อนไหลของวัฒนธรรมสร้างกระทบต่อระบบคุณค่า ความเชื่อ และพฤติกรรมของคนไทยที่เน้นบริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้น ขาดจิตสาธารณะ หลักธรรมาภิบาลดำเนินชีวิตเสื่อม แม้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับสูงขึ้นไป แต่ยังคงมีปัญหาในเชิงคุณภาพการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องเร่งพัฒนาอย่างเร่งด่วน เนื่องจากระบบการศึกษาในปัจจุบันเป็นระบบคิดแยกส่วนออกจากวิถีชีวิตโดยเอาตำราหรือวิชาเป็นตัวตั้งซึ่งเป็นความรู้นอกตัว ยังไม่ให้ความสำคัญต่อการศึกษาให้รู้จักชีวิตหรือรู้จักตัวเอง ซึ่งจะทำให้วางความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องมีจริยธรรม¹⁸ (ประเวศ วะสี, 2547, น.16 อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2550) สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ที่ให้ความสำคัญต่อการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีในแนวพึ่งตนเอง โดยใช้ประโยชน์จากทุนวัฒนธรรมและทุนท้องถิ่นที่มีได้รับการกล่าวถึงมากขึ้น โดยเฉพาะพันธกิจด้านการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม นำความรอบรู้อย่างเท่าทัน มีสภาวะที่ดี อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้ดุลยภาพของความหลากหลายทางวัฒนธรรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนทุกกลุ่ม ประชาชนต้องมีทักษะชีวิต พัฒนาสมรรถนะ ทักษะของกำลังแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการ นำองค์ความรู้ท้องถิ่นและสมัยใหม่มาใช้ประโยชน์ต่อการสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยขยายหลักสูตรสำหรับบุคคลทั่วไป ส่งเสริมการเรียนรู้กับปราชญ์ในพื้นที่ ส่งเสริมการจัดตั้งห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ นับเป็นการต่อยอดการใช้ประโยชน์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการบูรณาการองค์ความรู้ การพัฒนาด้านการศึกษาขยายตัวเชิงปริมาณอย่างรวดเร็ว จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็น 8.5 ปี ในปี 2548 คนไทยได้รับโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตมากขึ้นแต่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้เท่าที่ควรโดยวัดจากจำนวนศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ประสิทธิภาพของแรงงานยังคงต่ำ ขาดแคลนกำลังคนระดับสูงโดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์

การกลับมาอีกครั้งของรัฐบาลประชาธิปัตย์ที่มาจาก การเลือกตั้งของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร แต่ด้วยบรรยากาศความขัดแย้งระหว่างมวลชนสีเสื้อต่าง ๆ อุทกภัยครั้งใหญ่เมื่อปี 2554 และการประท้วงของคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปัตย์ที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในปี 2556-2557 ทำให้เกิดความผันผวนทางการเมืองสูง นโยบาย

¹⁷ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550 - 2554) เป็นช่วงเวลา ที่ พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์, สมัคร สุนทรเวช, สมชาย วงศ์สวัสดิ์, อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

¹⁸ ประเวศ วะสี: “การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง”, กรุงเทพมหานคร : กระทรวงวัฒนธรรม ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๗ หน้า ๑๖ (ในแผนอ้างอิง)

การพัฒนาผ่านพระราชบัญญัติกู้เงินงบประมาณ 2 ล้านล้านบาทเพื่อนำไปใช้ในการลงทุนโครงสร้างการคมนาคมพื้นฐานของประเทศ ถูกทำให้กลายเป็นปัญหาทางการเมือง ประเทศไทยจึงหยุดชะงักการพัฒนาอีกครั้งหนึ่ง กอปรกับการประท้วงที่ยืดเยื้อของมวลชนกปปส. ที่มีเงื่อนไขทางการเมืองให้มีการปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง ยิ่งคงหาที่สิ้นสุดไม่ได้ ภายหลังจากที่ ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ประกาศยุบสภาลาออกและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ การประท้วงยังคงยืดเยื้อกระทั่งเกิดการรัฐประหารในเดือน พฤษภาคม พ.ศ.2557 นับเป็นจุดเริ่มต้นการกลับมาของรัฐบาลเผด็จการทหารอีกครั้ง (ประภาพร สีหา, 2560, น.160-163)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555 - 2559)¹⁹ (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2555) มีความต่อเนื่องมาจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 – 10 โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง, เน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง, สร้างสมดุลการพัฒนาในทุกมิติเพื่อมุ่งสู่ “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” รัฐบาลมีความตั้งใจขยายการนำทุนที่มีศักยภาพจาก 3 ทุน ได้แก่ ทุนสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็น 6 ทุน คือ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนทางการเงิน ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรม มาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน โดยเฉพาะการสร้างฐานทางปัญญาเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้กับคนและสังคมไทยเป็นสังคมที่มีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อก้าวเข้าสู่สังคมและเศรษฐกิจสีเขียวที่มีการผลิตและบริโภคอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนที่มีให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงโลกในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ พัฒนาทักษะให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ในศาสตร์วิทยาการให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับแนวโน้มการจ้างงานและเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวม เคารพกฎหมาย หลักสิทธิมนุษยชน สร้างค่านิยมเรื่องสิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวทางการลงมือพัฒนาประกอบด้วย 1) พัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเป็นองค์รวมทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ คุณธรรมจริยธรรม 2) พัฒนาเด็กวัยเรียนให้มีความรู้ทางวิชาการ และ EQ สามารถศึกษาหาความรู้และต่อยอดองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง 3) พัฒนาหลักสูตรและปรับกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน บูรณาการวิชาต่าง ๆ ทั้งทักษะชีวิตและวิชาการ มีการเพิ่มเรื่องอาเซียนเข้ามาด้วย 4) ค้นหาเด็กที่มีอัจฉริยภาพและความสามารถด้านต่าง ๆ ส่งเสริมและดึงศักยภาพนั้นออกมา รวมทั้งเสริมสร้างทักษะชีวิตและพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมและถูกต้องให้กับเด็ก โดยเฉพาะการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นและการควบคุมดูแลอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม

แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2555) ได้ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ 2550, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) เมื่อ พ.ศ.2545, แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552 – 2559), รวมทั้งแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ซึ่งมุ่งหวังจะพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกกลุ่มวัยให้มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีจิตสำนึก วัฒนธรรมที่ดีงามและรู้คุณค่าของความเป็นไทย มีโอกาสและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง และเป็นพลังทางสังคมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เชื่อมโยงกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการมา

¹⁹ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555 - 2559) เป็นช่วงเวลาที่ ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

เป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินการ โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ **มุ่งให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข มีภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทันในเวทีโลก**

พันธกิจหลักคือการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาสู่สากล เสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง เท่าเทียม และพัฒนาระบบบริหารจัดการการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนภายใต้ยุทธศาสตร์ 4 ประการ คือ 1) ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผู้เรียน ครู คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษาและสถานศึกษา 2) ผลิตและพัฒนาคุณภาพกำลังคนรองรับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศ 3) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา ถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม 4) ขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษา และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต พัฒนาระบบบริหารจัดการและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เข้ามามีบทบาทในการบริหารประเทศเป็นเวลากว่า 5 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2557 - 2561 ผ่านการบริหารงานที่เป็นเผด็จการกดขี่สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้กฎหมายมาตรา 44 ที่หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติสามารถดำเนินการทางกฎหมายโดยไม่ต้องอาศัยอำนาจของศาลต่อผู้ที่ถูกสงสัยว่ากระทำความผิดโดยที่หัวหน้าคณะรัฐประหารไม่ต้องรับผลทางกฎหมายใด ๆ ย้อนหลัง การบริหารงานภายใต้รัฐบาลของ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่เป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร และนายกรัฐมนตรีคนนอกที่มาจากการเลือกตั้งในปี 2561 มีการบริหารงานทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่ล้มเหลว อัตราความเหลื่อมล้ำพุ่งสูงขึ้นเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก (TCIJ, 20 พฤษภาคม 2561 และประชาไท, 13 พฤษภาคม 2561) ปัญหาที่คณะรัฐประหารสัญญาว่าจะทำการปฏิรูปไม่ได้ได้รับการแก้ไขและซ้ำร้ายลงกว่าเดิม ประชาชนถูกกดขี่สิทธิเสรีภาพเป็นกว้าง และปัญหาทางเศรษฐกิจกลับทรุดหนักลงกว่าเดิม เกิดภาวะรอยกระจุก จนกระจ่ายรัฐบาลได้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับ 2560 ขึ้น รวมถึงยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่เป็นปมดิ่งทำให้รัฐบาลของตนเองไม่สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งข้าราชการการเมืองที่ขาดทักษะบริหารอย่างรุนแรง ทำให้ประเทศไทยย้อนเวลากลับไปหลายทศวรรษ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560 - 2564)²⁰ (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2560) จัดทำบนฐานของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (เป็นแม่บทหลักในการพัฒนาประเทศ) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs รวมถึงการปรับโครงสร้างประเทศไทยเข้าสู่ประเทศไทย 4.0 ที่น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ต่อเนื่องจากแผนที่ 9 - 11 เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสังคมไทย โดย 5 ปีแรกจะเป็นการขับเคลื่อนและเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจ ให้พร้อมรับความเปลี่ยนแปลง มุ่งเน้นการพัฒนาบนฐานภูมิปัญญาที่เกิดจากการใช้ความรู้และทักษะ การใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา การพัฒนานวัตกรรมเพื่อนำมาใช้ในทุกด้านของการพัฒนาในกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน มีการระบุไว้ว่า การศึกษาไทยเป็นปัญหาด้านสังคม การเรียนรู้ของคนไทยยังมีปัญหาเชิงคุณภาพ การศึกษาอยู่ในระดับต่ำ รวมถึงการขาดการฝึกทักษะที่แปลงความรู้สู่ทักษะที่เพียงพอ ทำให้แรงงานมีผลิตภาพการผลิตต่ำ ข้อจำกัดต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ของไทย คือ คนไทยส่วนใหญ่ยังมีพฤติกรรมและปัจจัยแวดล้อมที่เสี่ยงต่อการทำลายสุขภาพ โรคติดต่อเรื้อรัง การบริโภคที่ไม่เหมาะสม การขาดการออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง

จากผลลัพธ์ทางการศึกษาของเด็กวัยเรียนค่อนข้างต่ำ การพัฒนาความรู้และทักษะของแรงงานไม่ตรงกับตลาดงาน การพัฒนาในระยะต่อไปนี้ จึงต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ เริ่มตั้งแต่กลุ่มเด็กปฐมวัยที่ต้องพัฒนาให้มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีทักษะทางสมอง ทักษะการเรียนรู้

²⁰ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555 - 2559) เป็นช่วงเวลาที่นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

และทักษะชีวิต เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ ควบคู่กับการพัฒนาคนไทยในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี มีสุขภาพที่ดี มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม มีทักษะความรู้ และความสามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงรอบตัวที่รวดเร็ว มีการวางเป้าหมายให้ **คนไทยมีการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานสากลและมีความสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง** ภายใต้ตัวชี้วัด 4 ประการ คือ 1) ผลคะแนนสอบ PISA ในแต่ละวิชาไม่ต่ำกว่า 500 2) การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการอ่านหาความรู้เพิ่มขึ้น 3) การอ่านของคนไทยเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 85 4) แรงงานที่ขอเทียบโอนประสบการณ์และความรู้เพื่อขอรับวุฒิ ปวช. และ ปวส. เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 20 ต่อปี

สำหรับแนวทางการยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตถูกวางแผนการดำเนินไว้ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ปรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีขนาดและจำนวนผู้เรียนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานให้มีการจัดทรัพยากรร่วมกันให้มีขนาดและจำนวนที่เหมาะสมตามความจำเป็นของพื้นที่ (ยุบโรงเรียนขนาดเล็ก) 2) ปรับหลักสูตรการผลิตครูที่เน้นสมรรถนะและสามารถกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) พัฒนาระบบประเมินผลที่สามารถวัดและประเมินคุณภาพผู้เรียนทั้งด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละระดับการศึกษา 4) ส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจให้สถานประกอบการขนาดกลางที่มีศักยภาพเข้าร่วมระบบทวิภาคีหรือสหกิจศึกษา

ภาคที่ 2 ความเสมอภาค: การประกอบสร้างภายใต้สังคมนิยม

หากพิจารณาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่าง ๆ จะพบว่า ความหมายของความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทยผูกพันกับบริบททางการเมืองการปกครอง สภาพเศรษฐกิจ ตลอดจนสภาพสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลา กระแสโลกซึ่งผันแปรไม่คงที่ส่งผลต่อค่านิยมและวิธีการมองโลกของปัจเจกบุคคล ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่ออันนำมาซึ่งการรับรู้ความเสมอภาคทางการศึกษาแตกต่างกันไปออกเป็น 3 ยุคดังนี้

1. ยุคชนชั้นและสิทธิ

การศึกษาไทยนับตั้งแต่ พ.ศ.2427 ครั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ พร้อมทั้งได้พระราชทานพระราชดำรัสในที่ประชุมพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการถึงประเด็นด้านการศึกษาไว้ว่า

"เจ้านายราชตระกูล ตั้งแต่ลูกฉันแปดต้นลงไป ตลอดจนถึงราษฎรที่ต่ำที่สุด จะให้ได้มีโอกาสเล่าเรียนได้เสมอกัน ไม่ว่าเจ้า ว่าขุนนาง ว่าไพร่ เพราะฉะนั้น จึงขอบอกได้ว่าการเล่าเรียนในบ้านเมืองเรานี้จะเปนข้อสำคัญที่หนึ่ง ซึ่งฉันจะอุตสาหะจัดให้เจริญขึ้นจงได้"

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (2427)

พระราชดำรัสดังกล่าวสะท้อนให้เห็นแนวคิดของสถาบันการปกครองไทยสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่นำเอาการศึกษามาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ นัยของความเสมอภาคทางการศึกษามุ่งสื่อสร้างความหมายเรื่องการทำให้ชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมเท่าเทียมกัน เช่นเดียวกับการสถาปนาสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของประเทศไทยอย่าง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ.2460 (รัชสมัยรัชกาลที่ 6) ปราบกฏการณ์นี้ นับเป็นเครื่องยืนยันภาคปฏิบัติกรของพระราชดำรัสดังกล่าว ในฐานะรูปธรรมของความหมายเรื่องความพยายามลดความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นเพื่อขับเคลื่อนให้ประเทศเจริญก้าวหน้า

พ.ศ. 2477 หลังเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองสู่ระบอบประชาธิปไตย ภารกิจหลักในการพัฒนาประเทศส่วนหนึ่งคือการยกระดับสถาบันการศึกษาให้มีคุณภาพและสามารถเข้าถึงได้ในวงกว้างขวาง อันเป็นที่มาของการสถาปนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น หนึ่งในปรัชญาของการก่อตั้งมหาวิทยาลัยดังกล่าวคือการพยายามผลักดันให้ประชาชนมีโอกาสได้เสาะแสวงหาองค์ความรู้อย่างเสรีสะท้อนผ่านสุนทรพจน์ของ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เกี่ยวกับ “บทบาทหน้าที่” ของมหาวิทยาลัยใจความว่า

"...มหาวิทยาลัยย่อมอุปมา ประดุจบ่อน้ำ บำบัดความกระหายของราษฎร ผู้สมัครแสวงหาความรู้ อันเป็นสิทธิและโอกาส ที่เขาควรมีควรได้ ตามหลักเสรีภาพของการศึกษา..."

สุนทรพจน์ของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ (2477)

สุนทรพจน์ดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความหมายของการจัดการศึกษา คือ เป็นแหล่งทรัพยากรที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ทุกคน ความเสมอภาคทางการศึกษา คือ “สิทธิ” ของประชาชนในประเทศที่สมควรได้รับ เป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต จะเห็นได้ว่าเพียงช่วงเวลาไม่นานระหว่างการเปลี่ยนแปลงการปกครองทำให้เกิดการเลื่อนไหลความหมายของคำว่าความเสมอภาคทางการศึกษา รูปธรรมเชิงเปรียบเทียบที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือคำว่า ชนชั้น และ สิทธิ อย่างไรก็ตาม เป้าหมายปลายทางของคำสำคัญที่ถูกชูขึ้นโดยกลุ่มผู้นำประเทศแต่ละช่วงเวลาคือการสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน

2. ยุคการขยายโอกาสและเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ

ถัดจากมุมมองของการให้ความหมายการศึกษาในมิติของรัฐและประชาชน อีกมุมมองหนึ่งของการพัฒนาประเทศบนเงื่อนไขแผนพัฒนาฯ ฉบับต่าง ๆ ก็กลายเป็นแนวทางการให้ความหมายแก่การศึกษา เริ่มต้นจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) โดยเน้นให้พลเมืองทุกคนได้รับการรักษาควรแก่อัตราและได้รับการศึกษาในโรงเรียนจนอายุ 15 ในขณะที่ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510-2514) เน้นผลิตกำลังคนตอบโจทย์การพัฒนาทางเศรษฐกิจ มุ่งขยายฐานการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จะเห็นได้ว่า แผนพัฒนาฯ ทั้งสองฉบับนี้ เน้นมิติของการสร้างและการพัฒนาทรัพยากรขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมพร้อมยกระดับการศึกษาของประชากรในประเทศชาติ

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2520) เป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติที่มีปรากฏคำว่าความเสมอภาคทางการศึกษาอยู่ในข้อความ แผนพัฒนาฯ ฉบับดังกล่าว กล่าวถึงการศึกษาเป็นหมวดอย่างชัดเจนโดยระบุใจความสำคัญว่า การพัฒนาประเทศจะลุล่วงไปได้หรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ ดังนั้น แนวคิดของแผนพัฒนาการศึกษาฉบับนี้ จึงมุ่งแก้ปัญหาการพัฒนาคนจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 และ 2 โดยเฉพาะด้านคุณภาพการศึกษา และเน้นหนักในการเตรียมประเทศเข้าสู่ยุควิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่วนนโยบายการพัฒนาการศึกษาโดยรวม มีการลงรายละเอียดแผนงานต่าง ๆ เพื่อดำเนินการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การปรับปรุงการศึกษาให้สัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ส่งเสริมการวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งเสริมการศึกษาด้านเกษตรกรรม ขยายและปรับปรุงการศึกษาภาคบังคับให้สอดคล้องกับจำนวนประชากรในวัยเรียน และเน้นการขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเพื่อ

เพิ่มกำลังคนระดับกลางไปถึงสูง ขณะเดียวกัน ส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาด้วยการปรับปรุงและขยายโอกาสทางการศึกษาไปยังภูมิภาคและท้องถิ่นนั้น โดยเฉพาะการกล่าวถึงท้องถิ่นที่มีลักษณะพิเศษ

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) กล่าวถึงการศึกษาซึ่งปรากฏอยู่ในหมวดการกระจายบริการสังคม ประกอบด้วย การศึกษา การสาธารณสุข การสังคมสงเคราะห์ ด้านอาหารและโภชนาการ โดยมีนโยบายเน้นการกระจายบริการสังคมให้ถึงมือประชากรในชนบทอย่างกว้างขวาง โดยดำเนินการให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่กำหนดไว้ และจะระดมทุนจากภาครัฐและเอกชนมาสนับสนุนแผนงานเพื่อจัดช่องว่างของการให้บริการสังคมระหว่างชนบทกับเมือง ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงการศึกษาของประเทศไทยในยุคนั้น จึงมองเห็นว่ายังไม่เหมาะสมลงตัวกับสภาพความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น ข้อสังเกตสำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาการศึกษาความเสมอภาคทางการศึกษา จึงถูกพุดอยู่ในนัยที่ต้องการพยายามสร้างพื้นฐานแห่งโอกาสและสิทธิที่เท่าเทียมกันของประชากรที่จะเข้าถึงบริการของรัฐ ในขณะเดียวกัน เส้นขนานของการระดมสรรพกำลังและการลงทุนทางการศึกษา คือ ลักษณะของการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเร่งขยายการศึกษาให้กว้างขวางและเป็นธรรม โดยให้ผู้รับการศึกษามีส่วนร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่ายกับรัฐตามสมควร

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาการศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ว่า มีเป้าที่จะปรับแก้ปัญหาการขยายโอกาสทางการศึกษาที่เป็นผลสืบเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-3 ที่ผ่านมา แม้ว่ารัฐจะสามารถขยายการศึกษาได้ทุกระดับแต่สถิติในปี 2518 ชี้ให้เห็นว่า ประชากรที่อยู่ในโรงเรียนประมาณ 7.8 ล้านคนคิดเป็นร้อยละ 14.5 ของจำนวนประชากรวัยเรียนทั้งหมดเท่านั้น ซึ่งสัดส่วนดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างประชากรที่ได้เรียนหนังสือในโรงเรียนกับผู้ที่ยังอยู่นอกระบบการศึกษา ยังคงแตกต่างกันมาก เป็นข้อสังเกตที่ทำให้มองเห็นว่า รัฐเองไม่มีโครงการที่แน่นอนในการดูแลเด็กนอกระบบ ดังนั้น การขยายการศึกษาที่ผ่านมาจึงอนุมานได้ว่า ยังไม่เกิดความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างชัดเจนสืบเนื่องจากเด็กในชนบทและเด็กที่อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาในระดับเด็กเล็กน้อยมาก²¹

3. ยุคยุติความเหลื่อมล้ำและขาดแคลน

ในขณะที่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่าง ๆ ก็ได้มีการกำหนดนโยบายการศึกษาในหลากหลายรูปแบบ จนกระทั่งถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) และ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ได้กล่าวถึงจุดอ่อนของการพัฒนาประเทศคือการเข้าถึงทรัพยากรและการบริการของรัฐที่ไม่เท่าเทียมกันซึ่งการศึกษาเป็นหนึ่งในประเด็นนั้น เกิดการปฏิรูปการศึกษาและกล่าวถึงประเด็นเรื่อง **การเรียนรู้ตลอดชีวิต** โดยเน้น **ปฏิรูปการพัฒนาครู** เพื่อให้ได้ครูที่มีจริยธรรมและทักษะวิชาการที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ ยังสร้างความเข้าใจและแนวทางเกี่ยวกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เป็นแนวทางตั้งต้นสนับสนุนนโยบายผลักดันให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนตามความถนัดและสนใจมากยิ่งขึ้น เปิดโอกาสในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองผ่านการพัฒนาทักษะการกรองข้อมูลข่าวสารอย่างรู้เท่าทัน ปรับปรุงการวัดประเมินผลที่สะท้อนความรู้ความเข้าใจของนักเรียน นอกจากนี้ ยังมีการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความหลากหลายยืดหยุ่น

²¹ ช่วงเวลาการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 มีผลวิจัยของกระทรวงศึกษาธิการที่ปรากฏอ้างอิงอยู่ในแผนพัฒนาฯ พบว่า เด็กกรุงเทพฯ มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาชั้นอนุบาลมากกว่าเด็กในจังหวัดอื่น ๆ ข้อมูลในระดับภูมิภาค เด็กจากภาคกลางมีโอกาสสูงกว่าเด็กภาคอื่น ๆ และเด็กจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโอกาสน้อยที่สุด ดังนั้น โดยสรุป โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาทุกระดับ มีความแตกต่างกันอย่างมาก ระหว่างผู้ที่ฐานะดีกับฐานะยากจน ผู้อาศัยอยู่ในเมืองกับชนบท และผู้ที่อยู่ในต่างจังหวัดกับผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ

สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น เพิ่มสาระที่จำเป็น เช่น ภาษาต่างประเทศ เทคโนโลยีการสื่อสาร สารสนเทศ ร่วมถึงให้ความสำคัญกับสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับศีลธรรม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ จนกระทั่ง ปี 2561 มีการตราพระราชบัญญัติกองทุนความเสมอภาคทางการศึกษาขึ้นมา โดยกองทุนดังกล่าว ให้ความหมายของคำว่าความเสมอภาคทางการศึกษาคือสิทธิและการพัฒนาอย่างเสมอภาคโดยให้ความช่วยเหลือผู้ขาดแคลนรวมถึงการเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพบุคลากรทางการศึกษา

แผนภูมิภาพแสดงแนวคิดเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาที่ปรากฏแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ที่มา: ผลการศึกษา

จะเห็นได้ว่าประเด็นความเสมอภาคทางการศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับแผนพัฒนาการศึกษาในประเทศไทย สะท้อนให้เห็นพลวัต/ความเลื่อนไหลและกระบวนการประกอบสร้างนิยามความเสมอภาคทางการศึกษาภายใต้คำสำคัญที่ถูกหยิบยกขึ้นมาใช้เป็นหลักการยกระดับทุนมนุษย์ในสังคมไทย ซึ่งคำต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นแต่ละช่วงเวลาคือผลพวงจากความพยายามปรับตัวเข้ากับบริบททางสังคม ทั้งระบอบภูมิภาคและนานาชาติซึ่งสามารถสรุปได้ดังแผนภูมิภาพต่อไปนี้

แผนภูมิภาพแสดงพลวัตนิยามความเสมอภาคทางการศึกษาที่ปรากฏผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ที่มา: ผลการศึกษา

จากการศึกษาพลวัตความหมายของคำว่าความเสมอภาคทางการศึกษา ผ่านการทบทวนวาทะทางประวัติศาสตร์การศึกษาไทย พบว่า การประกอบสร้างนิยามความหมายของคำว่า ความเสมอภาค โดยสื่อสารผ่านวิธีคิดเรื่องของชนชั้น ความเท่าเทียม สิทธิ การขยายโอกาสของประชากรที่จะสามารถเข้าถึงบริการของรัฐ การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ และท้ายที่สุดความหมายของคำว่าความเสมอภาคทางการศึกษาจึงได้ฉายภาพให้เห็นถึงคำว่า **ผู้ขาดแคลน** ซึ่งมีนัยยะของผู้คนที่ไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรหรือบริการของรัฐได้ ดังนั้น การประกอบสร้างนิยามความหมายของคำว่าความเสมอภาค จึงเห็นภาพที่กล่าวถึงการเข้าถึงทรัพยากรเสียเป็นส่วนใหญ่ และเมื่อพิจารณาการประกอบสร้างและที่มาพบว่าโครงสร้างของสังคมที่ประกอบด้วย รัฐ สถาบันการศึกษา องค์กร/สถาบันทางสังคม และประชาชน ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบสร้างความหมายดังกล่าว

การประกอบสร้างนิยามความเสมอภาค

การประกอบสร้างนิยามความเสมอภาคที่ชี้ให้เห็นถึง “วาทะ” ที่ถูกผลิตสร้างและถูกใช้โดยสถาบันต่าง ๆ ในสังคม
ที่มา: ผลการศึกษา

ภาคที่ 3 อีกมิติหนึ่งของความเสมอภาคทางการศึกษาไทย

จากการทบทวนวาทะทางประวัติศาสตร์การศึกษาไทย พบว่า เมื่อกล่าวถึงคำว่า ความเสมอภาคทางการศึกษา มักมีความหมายที่อธิบายถึงการเข้าถึงทรัพยากรหรือการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างเท่าเทียมกัน แต่จากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามกลับพบอีกหนึ่งมิติของความเสมอภาคทางการศึกษาไทย ที่บ่งชี้ว่าการเข้าถึงทรัพยากรอาจไม่ใช่หลักใหญ่ใจความสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาเพียงอย่างเดียว หากแต่การกล่าวถึงความเสมอภาคทางการศึกษา คือ **การสร้างเสมอภาคในการเรียนรู้** ความหมายดังกล่าวมีนัยยะเกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจความหมายของการศึกษาที่ผูกติดกับบริบททางสังคมนั้น ๆ ปะปนอยู่อย่างชัดเจน

ผู้อำนวยการสถานศึกษาท่านหนึ่งจากพื้นที่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน กล่าวถึง การสร้างเสมอภาคและการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถของบุคลากรทางการศึกษาที่สามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้หรือความสามารถที่ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนบนฐานของทุนหรือทรัพยากรที่มีอยู่ โดยผูกติดอยู่กับบริบทการเรียนรู้ของผู้เรียน กรณีของการใช้ การเรียนการสอนแบบโทรทัศน์ทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV: Digital Learning Television) ถือเป็นการสร้างเสมอภาคในการศึกษาผ่านเทคโนโลยีหากแต่การสร้าง**ความ**

เสมอภาคในการเรียนรู้ หมายถึง ครูผู้สอนปลายทางสามารถนำพาผู้เรียนได้เข้าใจถึงเนื้อหาความรู้เพื่อปรับประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประโยชน์ ในขณะที่เดียวกัน ยังรวมถึงการเรียนรู้ที่เรียกว่า ทักษะชีวิต คือ การเรียนรู้ที่เป็นมากกว่าองค์ความรู้ที่อยู่ในเนื้อหาตำราวิชาการเล่มนั้น ๆ แต่ต้องสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้จริงด้วย

“...ความเสมอภาคทางการศึกษา คือ ความเสมอภาคทางการเรียนรู้ ตึก อาคาร ต่าง ๆ เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่ง หากต้องสร้างความเสมอภาคที่แท้จริง นั่นคือ การสร้างบุคลากรทางการศึกษาให้มีจิตวิญญาณความเป็นครู พร้อมปรับตัวไปกับบริบทที่เป็นจริง ฝ่าฝืนวิธีการที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของนักเรียน เข้าใจความต้องการของนักเรียน...”

(A1, ผู้บริหารสถาบันการศึกษา, สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2563)

เสียงสะท้อนหนึ่งจากผู้ปกครองในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นภาพที่ฉายให้เห็นว่าการจัดการศึกษาที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตเป็นสิ่งจำเป็น แม้ว่าเงื่อนไขของสังคมกระแสหลักจะนำไปสู่อาชีพที่สามารถสร้างมูลค่า หรือค่านิยมหลักในสังคมได้ แต่ความเชื่อหรือความศรัทธาซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนหนึ่งในบริบทก็เป็นสิ่งที่สำคัญในการดำรงชีวิต ดังนั้น ความเสมอภาคทางการศึกษาในมุมมองที่กล่าวมานี้ จึงมีนัยที่มีความหมายถึงความเสมอภาคของชีวิตกับการเรียนรู้นั่นเอง

“...ถึงผมอยากจะให้ลูกได้รับองค์ความรู้ที่โรงเรียนสามัญสอนอย่างเต็มที่เพื่อโอกาสทางการศึกษา แต่ถ้าให้ผมเลือก ผมก็ยังส่งลูกไปเรียนที่โรงเรียนสอนศาสนาและโรงเรียนสามัญควบคู่กันไปอยู่ดี เพราะสำหรับครอบครัวผมการเรียนรู้หลักศาสนาสำคัญที่สุด...”

(P1, ผู้ปกครองนักเรียน, สัมภาษณ์, 18 กันยายน 2563)

ในขณะที่เดียวกัน การพิจารณาความเสมอภาคบนความเท่าเทียม ไม่สามารถอนุมานถึงความยุติธรรมได้เสมอไป ความแตกต่างของบริบทพื้นที่เป็นปัจจัยหนึ่งที่ควรนำมาคำนึง ในมุมมองของการสร้างปัจจัยโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่จะสนับสนุนการเรียนรู้ของบริบทของโรงเรียน ไม่ควรคิดอยู่บนฐานของตัวเลขหรือการออกแบบที่ใช้พิมพ์เขียวหรือแบบแปลนเดียวกัน งบประมาณที่ถูกใช้ในขั้นตอนการสร้างก็ควรมีความแตกต่างกัน เสียงสะท้อนจากครูและผู้บริหารการศึกษาพื้นที่ห่างไกลเกี่ยวกับการได้รับงบประมาณที่เท่ากันเมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนพื้นที่ในตัวเมืองเป็นเสียงสะท้อนที่ทำให้เห็นถึงความเท่าเทียมที่ไม่เสมอภาค

“...ความเสมอภาคทางการศึกษา ไม่ใช่ความเท่าเทียมทางการศึกษาที่จัดสรรงบประมาณเท่าเทียมกัน การที่คุณออกแบบแปลนอาคารราคาหนึ่ง โดยนำมาใช้สร้างในตัวเมือง และนำมาสร้างที่โรงเรียนบนป่าบนดอยในราคาที่เท่ากัน มันจะเป็นไปได้อย่างไร ผู้รับเหมาที่ไหนเขาจะมาสนใจลงทุน ยิ่งหน้าฝน ฝนตก ถนนลื่น การเดินทางยากลำบาก ใครเขาจะมา คิดแบบนี้ คิดได้อย่างไร...”

(A1, ผู้บริหารสถาบันการศึกษา, สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2563)

ประเด็นเรื่องของการประเมินคุณภาพการศึกษา เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ถูกกล่าวถึงข้อจำกัดในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาในมิติของการจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับบริบท เนื่องจากแนวคิดการประเมินที่ใช้เกณฑ์มาตรฐานแกนกลางวัดประเมินศักยภาพผู้เรียนเดียวกัน กลายเป็นดาบสองคมที่ลดทอนคุณค่าของการเรียนรู้ กล่าวคือ การมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่ประเมินเป็นคะแนนความสำเร็จมากกว่าการมองเห็นความเป็นไปได้ในการพัฒนาด้านอื่น ๆ เช่น ทักษะการใช้ชีวิต ทักษะการอยู่ร่วมในสังคม เป็นต้น เสี่ยงสะท้อนจากครูผู้สอนที่ถูกแวดล้อมจากเกณฑ์การประเมินและกฎระเบียบข้อบังคับที่เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของวิชาชีพทำให้ครูหลาย ๆ คนต่างให้ข้อมูลในแนวทางเดียวกันคือ การประเมินคุณภาพด้วยเกณฑ์จากส่วนกลางทำให้ผู้เรียนขาดความสัมพันธ์ระหว่างองค์ความรู้กับชีวิตจริง ในขณะเดียวกันก็เป็นเงื่อนไขที่ทำให้ครูบางส่วนสนใจที่จะสร้างเอกสารเพื่อตอบรับกับเกณฑ์มากกว่าใส่ใจรายละเอียดในการเรียนการสอน

“...การประเมินเพื่อขึ้นเงินเดือน กลายเป็นการมองเพียงแค่ความสำเร็จของนักเรียนที่สอบได้คะแนนโอเน็ตเพิ่มขึ้น ผู้บริหารไม่สนใจว่า นักเรียนได้เรียนรู้อะไรในชั้นเรียน ทั้ง ๆ ที่ทักษะชีวิตอื่น ๆ ก็สำคัญไม่แพ้กัน...”

(T1, ครูโรงเรียนแห่งหนึ่ง, สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2563)

อีกมุมหนึ่ง นัยความเสมอภาคทางการศึกษา มักกล่าวถึงสิทธิของประชากรไทยที่จะเข้าถึงการบริการจากภาครัฐในการจัดการศึกษา แต่ในภาคส่วนของสังคม สังคมนี้มีความหลากหลายและซับซ้อน ยังมีผู้ที่ไร้สิทธิ²² อีกจำนวนมากใช้ชีวิตร่วมกันกับคนในสังคมไทย พวกเขาเหล่านั้นก็ควรได้รับสิทธิหรือไม่ หากมองในมุมของสิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ นัยของความเสมอภาคทางการศึกษาจึงต้องถูกพิจารณาและถกเถียงในเชิงวิพากษ์ ปรัชญา และนำไปสู่วิธีการ ดังนั้น ครูช่างถนน ครูอาสา ครูการศึกษาออกโรงเรียน ฯลฯ จึงเกิดขึ้นเพื่อรองรับข้อสงสัยในมิติความเป็นมนุษย์ ความเท่าเทียมและความเสมอภาคจึงไม่ถูกกำหนดกฎเกณฑ์ด้วยระเบียบที่เกิดขึ้นโดยรัฐ หากแต่เงื่อนไขทางสังคมผูกติดอยู่กับกฎหมายที่ว่าด้วยเรื่องของสิทธิ จึงทำให้เกิด “วิธีการ” ที่จะทำให้ “คนไร้สิทธิ” เหล่านี้พอจะมีหนทางในการเข้าถึงบริการของภาครัฐไม่มากนัก

ครูช่างถนนคนหนึ่ง (T2, สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2563) ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า ใบุฒิการศึกษา จะทำให้เขาเหล่านั้นได้รับบัตรประชาชนซึ่งเป็นใบเบิกทางเพื่อเข้าถึงสิทธิและการเป็นพลเมืองของประเทศไทย การเข้ามาทำหน้าที่ของครูช่างถนนจึงเป็นแรงบันดาลใจให้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ดังนั้น มุมมองของคำว่า ความเสมอภาคทางการศึกษาของครูช่างถนน กลายเป็นความหมายที่กล่าวถึงการให้การศึกษาอย่างเท่าเทียมในฐานะของมนุษย์คนหนึ่ง ทั้งนี้ เพื่อให้พวกเขาเหล่านั้นสามารถเข้าถึงสวัสดิการของรัฐอย่างเท่าเทียม แต่ในยุคปัจจุบันยุคที่มีความซับซ้อนทางสังคมที่เปลี่ยนผ่านอย่างรวดเร็ว การเข้าถึงรัฐสวัสดิการไม่สำคัญเท่ากับการให้ความรู้เพื่อสร้างทักษะชีวิตที่สามารถทำให้ตนเองดำรงชีวิตและเอาตัวรอดได้ในสังคมได้

“...ความเสมอภาคทางการศึกษา คือ การทำให้เด็กไร้สัญชาติ หรือคนชายขอบสามารถใช้วุฒิการศึกษาเป็นใบเบิกทางเพื่อเข้าถึงสิทธิและการเป็นพลเมืองของรัฐ ในขณะที่ยุคปัจจุบัน ยุคของการเปลี่ยนผ่านทางสังคม ยุคของความซับซ้อน ยุคของโรค

22 ผู้คนไร้สิทธิ ในที่นี้ หมายถึง กลุ่มคนไร้รัฐ คนไร้สัญชาติ เด็กกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่มีบัตรประชาชน

ระบอบ การศึกษาควรทำให้เขามีทักษะชีวิตเพื่อเลี้ยงดูตนเองให้อยู่รอด ก็เพียงพอ
แล้ว...”

(T2, ครูข้างถนน, สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2563)

อีกมุมหนึ่งของพื้นที่การศึกษาที่มีจุดเริ่มต้นจากการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล แต่ต่อมาถูกพัฒนาจน
กลายเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาภายใต้วิถีคิดของการมองเห็นว่า การจัดการศึกษากระแสหลักไม่ตอบโจทย์
ชีวิตกับบริบทที่เป็นอยู่ จึงเกิดลักษณะการจัดการศึกษาที่เรียกว่า บ้านเรียน หรือ home school ฐานะของ
การจัดการเรียนรู้ลักษณะที่เรียกว่าบ้านเรียน หรือ Home School มีการใช้คำนิยามตนเองแทนคำว่า ครู คือ
คำว่า เพื่อนเรียนรู้ เป็นคำที่แสดงถึงความเท่าเทียมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ซึ่งอาจจะอยู่ในสถานะของคน
ที่เป็น พ่อ แม่ ลูก ที่ร่วมกันออกแบบหลักสูตรการเรียนการสอนที่ตอบโจทย์ชีวิต หรือตอบสนองวิถีความ
เป็นอยู่ที่สัมพันธ์กับบริบทแวดล้อม

“...มนุษย์ เหนือ ใต้ ออก ตก ไม่เหมือนกัน ต้องทำความเข้าใจในความแตกต่าง
หลากหลายของมนุษย์ ดังนั้น นัยความเสมอภาคทางการศึกษา คือ 1. เขาควรมีสิทธิ
เสรีภาพของการให้ความหมายการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้น 2. การให้ความหมายกับการ
ประเมินและ 3. ต้องสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน”

(THS1, เพื่อนเรียนรู้ (บ้านเรียน), สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2563)

“มนุษย์ เหนือ ใต้ ออก ตก ไม่เหมือนกัน” เป็นวิถีคิดที่สะท้อนถึงความหลากหลายของผู้คนที่แตกต่างกัน
กัน เช่นนี้แล้ว เมื่อก้าวถึงเรื่องการศึกษา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องออกแบบการศึกษาหรือการเรียนรู้โดย
ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความหลากหลาย ดังนั้น จึงเป็นที่มาของการทำความเข้าใจในความแตกต่างหลากหลาย
ของมนุษย์ ในขณะเดียวกัน บุคคลที่ตัดสินใจที่จะจัดการด้วยตัวเอง หรือจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานของ
ตนเองจากที่บ้าน จึงมองว่าความเสมอภาคทางการศึกษา คือ ผู้เรียนและผู้สอนควรมีสิทธิและเสรีภาพของการ
ให้ความหมายการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นโดยสัมพันธ์กับตัวบุคคล ในขณะเดียวกัน สิทธิการให้ความหมายเกี่ยวกับ
เรื่องของการประเมินจึงเป็นสิ่งที่ควรได้กระทำควบคู่กันไป การประเมินควรเป็นลักษณะการบอกถึงพัฒนาการ
หรือสมรรถนะที่ผู้เรียนสามารถทำได้ ไม่ใช่การประเมินคุณค่าเพื่อที่จะบอกว่าเก่งไม่เก่ง หรือดีไม่ดียังไร
นอกจากนั้นแล้ว ความเสมอภาคทางการศึกษา ควรจะต้องมีการสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและ
กัน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ที่ได้จากการปฏิบัติที่อยู่ในบริบทของตนเอง ทั้งนี้ เพื่อเป็น
แบบอย่างให้กับผู้อื่นที่สนใจในการสร้างบ้านเรียน หรือ Home School

นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะแนวทางหนึ่งที่จะสามารถสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้แก่คนใน
สังคมได้ คือ การทลายระบบการศึกษาที่แบ่งแยกคนออกจากกัน ข้อเสนอแนะเรื่องหน้าที่ของสถาบันการศึกษาที่
ควรทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางที่สามารถเชื่อมคนเข้าด้วยกันได้ ไม่ว่าจะเป็กลุ่มบุคคลใดก็ตามก็สามารถเข้ามาใช้
ทรัพยากรของสถาบันนั้น ๆ ได้ แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่เรียกว่า การเปิดโอกาสให้ผู้คนที่ไม่ได้อยู่ใน
ระบบการศึกษาสามารถเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ทรัพยากรในระบบการเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียม

“...ระบบมันใหญ่กว่าความใฝ่ของมนุษย์ หน้าที่ของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ควรทำหน้าที่เป็น Hybrid School เปิดโอกาสให้ผู้คนที่ไม่ได้อยู่ในระบบเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเรียนรู้ นี่ไม่ใช่หรือ? คือความเสมอภาคทางการศึกษา ...”

(THS1, เพื่อนเรียนรู้ (บ้านเรียน), สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2563)

นอกจากการกล่าวถึงความเสมอภาคในเชิงระบบแล้ว เมื่อมองย้อนมาองความหมายของคำว่าความเสมอภาคในมิติของความเท่าเทียมกันในมนุษย์ มุมมองหนึ่งที่น่าสนใจ คือ การตั้งคำถามว่าความเสมอภาคทางการศึกษาสามารถมองเห็นในมิติอื่น ๆ ได้หรือไม่ จากการลงพื้นที่ภาคสนามในพื้นที่ของโรงเรียนต่าง ๆ พบว่าความสัมพันธ์บางกรณีที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล หรือบุคลากรในโรงเรียนทำให้เห็นมิติความไม่เสมอภาคที่สำคัญอีกหนึ่งมิติ คือ ความไม่เสมอภาคทางความคิด ซึ่งผู้วิจัยมองเห็นว่า ส่งผลต่อกระบวนการสร้างคุณภาพให้แก่บุคลากรด้านการศึกษาโดยตรง หนึ่งในตัวอย่างสิ่งที่เกิดชัดเจนเป็นรูปธรรมจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการสถานศึกษาแห่งหนึ่ง ชี้ให้เห็นว่า การใช้ความคิดที่ครอบงำการกระทำของครูที่อยู่ในโรงเรียนโดยไม่รู้เนื้อรู้ตัว กลายเป็นการตีกรอบหรือข้อจำกัดทางความคิดของครูในการที่จะสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นภายในกระบวนการเรียนการสอน

“...ผมคิดว่า พวกคุณไม่ต้องให้พวกครูทำอะไรมากหรอก พวกคุณคิดให้พวกครูเลย พวกครูก็คืออะไรไม่เป็นหรอก...”

(A2, ผู้บริหารสถานศึกษาแห่งหนึ่ง, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2563)

แม้ว่าระบบอำนาจนิยมจะถูกส่งต่อกันเป็นค่านิยมที่หลายคนไม่เคยตั้งคำถามอันเนื่องจากโครงสร้างระบบไม่เปิดโอกาสให้วิพากษ์หรือปิดกั้น แต่อย่างไรก็ตาม แนวทางของการเติมวิธีคิดหรือเครื่องมือจากกรอบรม เวทีพัฒนาศักยภาพ หรือโครงการต่าง ๆ ที่เกิดจากภาครัฐและเอกชนก็พอที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาศักยภาพบุคคลากรซึ่งทำให้ครูหลาย ๆ คนย้อนกลับมาทบทวนถึงศักยภาพของตนเองในการสร้างการเรียนการสอน สอดคล้องกับนิยามความหมายของการสร้างความเสมอภาคการศึกษาของกองทุนความเสมอภาคฯ ที่กล่าวถึงมิติของการพัฒนาครู

“...เมื่อเราได้รู้จักกับเครื่องมือต่าง ๆ เช่น การทบทวนตัวเอง วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบอื่น ๆ มันทำให้เราคิดได้ว่า หากต้องการสร้างความเปลี่ยนแปลงในตัวนักเรียน เราต้องเปลี่ยนแปลงตัวเองก่อน ทั้งความคิด และวิธีการ หลังจากนั้น นักเรียนจะเดินเข้ามาหาเราแล้วบอกว่า ครู...หนูอยากเรียนแบบที่ครูสอนอีก หรือครู...ลองสอนแบบนี้ไหม เพียงเท่านี้ก็รับรู้ได้ถึงศักยภาพของตนเองในการจัดการศึกษา...”

(T3, ครูโรงเรียนแห่งหนึ่ง, สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2563)

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

พื้นที่ เวลา เครื่องมือ และความเสมอภาคในการให้ความหมายการศึกษาความเสมอภาค

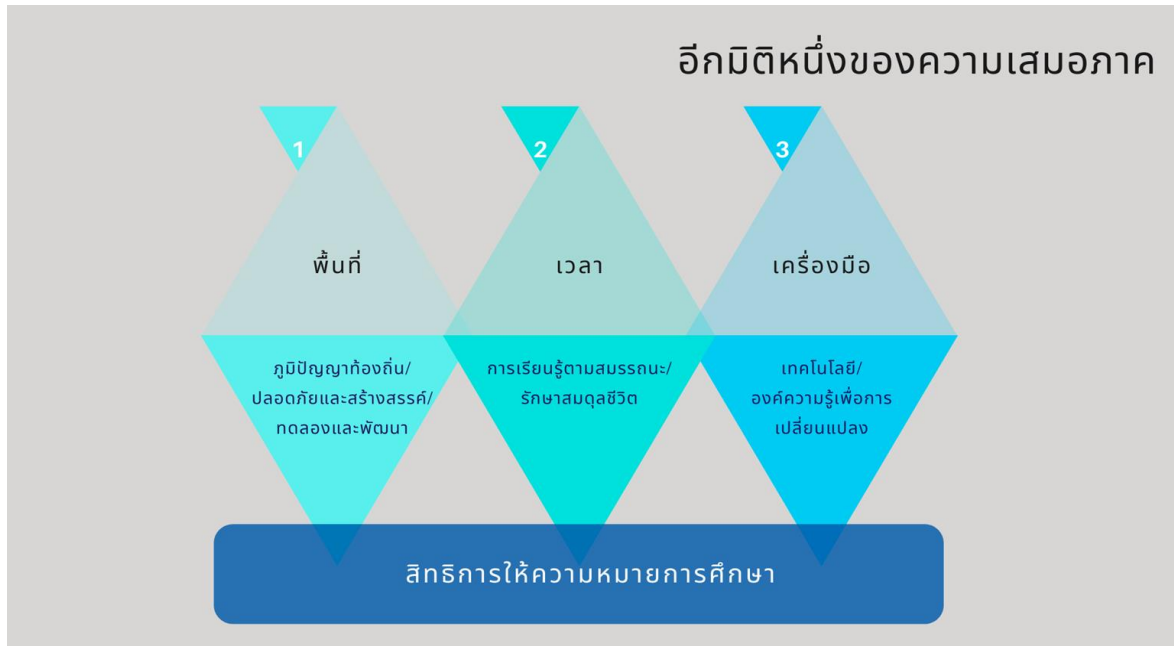
ผลการศึกษาวิจัยพบว่า นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 การศึกษาถูกยกให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศและการทำให้ชนชั้นเกิดความเท่าเทียมกัน โดยคำว่า “ความเสมอภาคทางการศึกษา” ถูกกล่าวถึงอย่างชัดเจนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) ซึ่งให้ความหมายในเชิงการปรับปรุงและขยายโอกาสทางการศึกษาโดยเฉพาะพื้นที่ท้องถิ่นที่มีลักษณะพิเศษ กระทั่งปัจจุบันกาลเวลาล่วงเลยกว่า 136 ปี นิยามความเสมอภาคทางการศึกษาของสังคมไทยยังคงผูกพันอยู่กับสิทธิในการเข้าถึงบริการและทรัพยากรของรัฐ อันเป็นจุดกำเนิดของการก่อตั้งกองทุนความเสมอภาคทางการศึกษา (2561) ขึ้นมาเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ขาดแคลนรวมถึงการพัฒนาคุณภาพบุคลากรทางการศึกษาให้ได้มาตรฐาน

อย่างไรก็ตาม ผลจากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างผู้เป็นส่วนหนึ่งของนิเวศการเรียนรู้ (นักเรียน ผู้ปกครอง ครู และผู้บริหารสถานศึกษา) ทำให้ค้นพบว่า ความเสมอภาคทางการศึกษามีใช่แค่การเข้าถึงทรัพยากรที่มีคุณภาพตามการสถาปนานิยามความเสมอภาคผ่านกระบวนการกำหนดมาตรฐานชุดหนึ่งขึ้นมา (standardization) ซึ่งนำไปสู่การตกอยู่ภายใต้ภาวะจำยอมต่อระเบียบกฎเกณฑ์ที่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ความเป็นจริง อนึ่ง ผู้วิจัยมองเห็นว่า แนวทางการเปิดโอกาสการพัฒนาสู่ความเสมอภาคทางการศึกษาควรประกอบด้วยมุมมอง 3 มิติ คือ

1) **พื้นที่** สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ตามบริบทต่าง ๆ ซึ่งล้วนแตกต่างกันหลากหลายให้สามารถเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้กระแสหลักที่รัฐไทยและนานาชาติกำหนดขึ้น อาจกล่าวได้อีกทางหนึ่งว่าเป็น “พื้นที่การเรียนรู้” (learning space) ที่เอื้อต่อการเติบโตทางปัญญา มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตไม่ว่าจะเป็นเขตเมืองหรือชนบท กลุ่มคนที่อยู่ในกำกับรัฐหรือในฐานะพลโลกที่พึงได้รับการดูแลตามอัตภาพ สำหรับบุคลากรด้านศึกษานัยยะของพื้นที่อาจหมายรวมถึง “เวทีอิสระ” ในการแสดงความคิดเห็น สร้างสรรค์อย่างความปลอดภัย กล่าวคือ ในการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์ วิจัย หรือออกแบบกระบวนการทำงาน แม้บางครั้งจะขัดกับเกณฑ์การประเมินที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด แต่เสียงเหล่านั้นควรถูกรับฟังอย่างตั้งใจมากขึ้น เพื่อนำไปสู่ออกาสในการได้ทดลองและพัฒนาการเรียนรู้อันมีคุณค่าอันเป็นจุดกำเนิดของการศึกษาที่มีความหมายสอดคล้องกับสังคมไทยอย่างแท้จริง

2) **เวลา** การจัดการศึกษาต้องเหมาะสมกับวิถีชีวิตของประชาชน กล่าวคือ การขยายโอกาสอย่างได้ผลควรคำนึงถึง “ความเป็นไปได้” นั่นคือสภาพพื้นที่กับสถานการณ์จริงต้องไปด้วยกัน สภาพเศรษฐกิจที่กำลังผันผวนโดยเฉพาะเมื่อการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาอย่างกรายเข้ามา ส่งผลต่อรายได้ กิจกรรมดำเนินชีวิตทุนเรื่องเวลากลายเป็นเหตุปัจจัยที่ต้องนำมาพิจารณาวิเคราะห์กันอีกครั้งว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในนิเวศการเรียนรู้ควรต้องมีบทบาทต่อการศึกษาอย่างไรจึงจะเกิดความสมดุล เพราะโลกการสื่อสารไร้พรมแดนกระบวนการบอกกล่าวสาระการเรียนรู้ไม่ใช่หัวใจหลักอีกต่อไป การมีทักษะชีวิตด้านการจัดการข้อมูลข่าวสารการมีความมั่นคงทางอารมณ์ รวมทั้งการประกอบอาชีพอื่น ๆ ต้องการกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างซึ่งแน่นอนว่าการใช้เวลาและเทคโนโลยีคือปัจจัยสำคัญที่ต้องถูกนำมาพัฒนา

3) **เครื่องมือ** แม้การสร้างหลักสูตรแกนกลางขึ้นมาเป็นแนวทางให้สถานศึกษาแต่ละแห่งนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมตามบริบท ทว่าในทางปฏิบัติครู ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้บริหารสถานศึกษากลับขาดเทคโนโลยีและองค์ความรู้ที่สามารถให้รายละเอียดกระบวนการทำงานเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้เป้าหมายที่ถูกวางไว้ตามทิศทางโลกยุคโลกาภิวัตน์ไม่อาจเปิดพื้นที่หลอมรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับต่าง ๆ ได้จริง

แผนภูมิภาพแสดงความหมายความเสมอภาคทางการศึกษาตามมุมมองของพื้นที่ เวลา และ เครื่องมือ
ที่มา: ผลการศึกษา

การทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกันและมโนทัศน์เรื่องอำนาจ: ความเสมอภาคที่ไม่เสมอภาค

จากกรณีตัวอย่างเสียงสะท้อนของบุคลากรทางการศึกษาและนิเวศการเรียนรู้ ซึ่งชี้ให้เห็นถึง **มิติการศึกษาที่ถูกทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน (standardization)** ด้วยการประเมินค่าการศึกษาที่ผลิตคนสู่สังคมซึ่งถูกขับเคลื่อนด้วยระบบทุนนิยมโดยให้คุณค่าอาชีพกระแสหลักหรือค่านิยมที่ประเมินความสำเร็จของผู้คนผ่านระดับรายได้และจำนวนผลตอบแทนที่ได้รับ เมื่อระบบหรือการจัดการศึกษาพื้นที่ใด ไม่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์หรือตามเป้าที่วางเอาไว้ การพิจารณาปรับเปลี่ยน หรือยกเลิกจึงเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองนโยบายที่กำหนดไว้ดังเช่น กรณีปรากฏการณ์โรงเรียนขยายโอกาสในประเทศไทย

โรงเรียนขยายโอกาส (ขนาดเล็ก) ตามความหมายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระบุความหมายไว้ว่า คือ สถานศึกษาที่มีนักเรียนไม่เกิน 120 คน จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ระบุว่า จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กทั่วประเทศไทย มีจำนวนทั้งสิ้น 15,158 โรงเรียน จำนวนครู 103,078 อัตรา และจำนวนนักเรียน 981,831 คน (ข้อมูลปี 2562, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน) มีอัตราเฉลี่ย ครูต่อนักเรียน เป็น 1:10 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของอัตรากำลังตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรการศึกษา (ก.ค.ศ) ถือว่าเป็นอัตราส่วนที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคนและการศึกษา

จากสถิติดังกล่าว หากมองโรงเรียนขนาดเล็กในความหมายของความเสมอภาคทางการศึกษาในมิติของบุคคลากร พบว่า พร้อมไปด้วยอัตรากำลังในการสร้างความเท่าเทียมให้แก่เยาวชน แต่เหตุใด ประเด็นความเสมอภาคมักถูกพูดถึงความไม่เสมอภาคในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กอยู่เป็นนิจ ปรากฏการณ์หนึ่งที่สะท้อนถึงความไม่เสมอภาคทางการศึกษา คือ การดำเนินการยุบหรือควรวรรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล และมีจำนวนนักเรียนไม่ตามเกณฑ์ที่ทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ ปรากฏการณ์ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคทางการศึกษาในมิติเชิงพื้นที่ซึ่งมีความสัมพันธ์กับระยะทาง งบประมาณ และฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในพื้นที่

กรณีตัวอย่างจากชุมชนวัดประสิทธิ์าราม จ.สุราษฎร์ธานี ยื่นเรื่องขอเปิดโรงเรียนขนาดเล็กในชุมชนที่โดนยุบจากคำสั่งของสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึง การเรียกร้องสิทธิและความเท่าเทียมที่คนในชุมชนพึงได้รับ

“ชาวบ้านก็ขอเปิดเพราะว่ามีความจำเป็น เด็กเป็นเด็กด้อยโอกาสเยอะ เขา
ยังเปิดให้ไม่ได้เราก็ขอให้เปิดเป็นห้องเรียน เราใช้ระบบครูอาสาสมัครและครูจ้าง
สอนของชุมชนและครูราชการ ก็ทำได้ดีอยู่นะ ไม่มีปัญหาอะไร”

(นิวัต ไช้เต็กิม, อ่างถึงโน, ประชาไท)

ในขณะที่อีกมุมหนึ่ง เสียงของผู้บริหารโรงเรียนแห่งหนึ่งสะท้อนถึงมิติของการคงอยู่ของโรงเรียนขนาดเล็กบนฐานเกณฑ์ประเมินการยุบ-รวมโรงเรียนของ สพฐ. กล่าวถึง การมีจำนวนนักเรียนที่ถึงเกณฑ์และคุณภาพการเรียนการสอน เป็นสิ่งสำคัญที่พอจะสามารถต่อรองกับเกณฑ์ดังกล่าว เนื่องจากจะมีผู้ปกครองส่งนักเรียนเข้ามาเรียน

“การพัฒนาโรงเรียน การสร้างสาธารณูปโภคต่าง ๆ การเตรียมความพร้อม
ให้กับโรงเรียนจะทำให้คนภายนอก ผู้ปกครอง หรือชุมชน เห็นว่า โรงเรียนของเรามี
ความพร้อมในการเรียนการสอน หากมีหลังคารั่ว ป้ายโรงเรียนหาย ห้องน้ำใช้การ
ไม่ได้ ใครเขาจะเชื่อถือโรงเรียนของเรา”

(A2, ผู้บริหารสถาบันการศึกษา, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2563)

เสียงสะท้อนจาก “ครู” ในโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนแห่งหนึ่ง กล่าวถึง “เกณฑ์การประเมิน” ที่กำหนดจากภาครัฐ กระทรวง สำนักงานพื้นที่เขตการศึกษา ซึ่งล้วนทำให้ “วิถี” การเรียนการสอนมุ่งเน้นไปที่เป้าหมายของความสำเร็จที่ใช้คะแนนความสำเร็จของนักเรียนเป็นตัวชี้วัด “คุณภาพ” ของโรงเรียน และในทางเดียวกัน เมื่อโรงเรียนมี “คุณภาพ” ตามความคิดเห็นดังกล่าว ก็อนุมานได้ว่า จะมีผู้สนใจส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในโรงเรียน ซึ่งทำให้โรงเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินการยุบ-รวม โรงเรียนขนาดเล็ก

เป้าหมายความสำเร็จที่ถูกคาดหวัง และ คุณภาพมาตรฐานที่ขีดเส้นเอาไว้ ดูราวกับว่าเป็นการสร้างมาตรฐานให้แก่วงการการศึกษาไทย ในมุมมองของการตีความภายใต้ภาพสะท้อนชี้ให้เห็นว่า สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกำลังถูกทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน (standardlization) ด้วย “กฎเกณฑ์” จากหน่วยงานต้นสังกัด หรือหน่วยงานเหนือกว่าที่มี “อำนาจ” ควบคุมดูแลการสร้างมาตรฐานให้แก่การศึกษา

หากนี่คือ ความเสมอภาคทางการศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่า การจัดการอยู่ภายใต้การใช้ทรัพยากรเดียวกัน วิธีการเหมือนกัน การประเมินเดียวกัน ก็เกรงว่าวิธีคิดเช่นนี้อาจตกอยู่ภายใต้มายาคติชุดที่ว่าด้วยเรื่อง การมองความเสมอภาคทางการศึกษาในมิติทางเศรษฐศาสตร์ มิตินี้เป็นภาพแทนของการมองความเสมอภาค จากตัวเลขที่มีน้อยของความเท่าเทียมเพียงพิจารณาจำนวนในเชิงปริมาณเท่านั้น ดังนั้น มิติความเสมอภาค ดังกล่าวจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องถูกรื้อวิธีคิดการสร้างมาตรฐานเดียวกันเพื่อให้เห็นมิติของความหลากหลายที่อธิบายถึงความแตกต่างในเชิงบริบทพื้นที่หรือแม้แต่ความต้องการผู้เรียนที่จะนำความรู้ไปตอบโจทย์การใช้ชีวิต ดังนั้น มายาคติของวิธีคิดด้านความเสมอภาคทางการศึกษาจึงควรถูกเจียรไนให้เห็นถึงแนวคิดที่ไม่ใช่การสร้างมาตรฐานหนึ่งเดียวเพียงเท่านั้น หากแต่ต้องพิจารณาโดยใช้ความแตกต่างหลากหลายมาเป็นปรัชญาสำคัญประการหนึ่งด้วย

ข้อสนับสนุนจากข้อเสนอแนะดังกล่าว คือ การกล่าวถึงประเด็นด้านทรัพยากร ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการทุน จากข้อมูลข้างต้นชี้ให้เห็นถึงการเรียกร้องของประชาชนที่ต้องการให้ “ชุมชนมีส่วนร่วม” และ “ตัดสินใจ” ในการเปิดหรือปิดโรงเรียนในชุมชนนั้น ๆ ทั้งนี้ การกล่าวถึง “ทุน” ในฐานะของทรัพยากรของชุมชนถือเป็นการให้สิทธิในการบริหารจัดการ ในมิติความคิดนี้ เกิดขึ้นภายใต้ฐานคิดเรื่องการจัดการตนเองของภาคประชาชน ด้วยเหตุที่พิจารณาว่า ผู้คนในชุมชนคือเจ้าของทุนนั่นเอง

มิติความเข้าใจเรื่องความเสมอภาคที่กล่าวถึงการจัดการให้เท่าเทียม เป็นเหตุให้ผู้วิจัยตั้งคำถามต่อวิธีการจัดการของภาครัฐที่มีนโยบายปิด-ยุบ-ควบ-รวมโรงเรียนโดยมิสนใจกระบวนการสร้างความรู้โดยชุมชนเพื่อชุมชน ข้อเท็จจริงจากพื้นที่ชี้ชัดว่าพื้นที่ชุมชนแต่ละแห่งมีสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพและการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิถีชุมชนจึงเป็นหน้าที่ของคนใน ด้วยเหตุเพราะการใช้ชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมและสถานการณ์นั้นจริง ๆ ทำให้เข้าใจวิถีที่แท้จริงซึ่งนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับวิถี การออกแบบหลักสูตรหรือการเรียนรู้ในชุมชนจะถูกอธิบายด้วยแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (community based learning) และในส่วนของประเมินผล จะใช้การประเมินผลตามสภาพจริง (authentic assessment) ซึ่งเป็นการประเมินผลผ่านการสังเกต บันทึกผล และรวบรวมข้อมูลจากผลงานหรือสิ่งที่คุณเรียนได้ปฏิบัติโดยการประเมินตามสภาพจริง

จากกรณีดังกล่าว เชื่อมโยงถึงประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับมิติการบริหาร “อำนาจ” โดยคนในพื้นที่ ซึ่งเป็นวาระของการถกเถียงถึงการกระจายอำนาจสู่ชุมชน ประเด็นดังกล่าวมักถูกหยิบยกขึ้นมาแลกเปลี่ยนในประเด็นของโรงเรียนขนาดเล็กบ่อยครั้ง เนื่องจากหากต้องการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้จัดการอำนาจการบริหารด้วยตัวเองมิใช่ถูกควบคุมจากรัฐส่วนกลางซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับพันธกิจของโรงเรียนขนาดเล็กที่เป็นภาพแทนความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างเห็นได้ชัด

แม้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จะเป็นกฎหมายแม่บทสำคัญในการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาของชาติ โดยมุ่งที่จะปฏิรูประบบการบริหารจัดการการศึกษาของไทยโดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในทางปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (ตามมาตรา 9) แต่ที่ผ่านมา จากรายงานด้านการบริหารและการจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 15) พบว่า การจัดทำกฎหมายเพื่อกระจายอำนาจไปยังสถานศึกษาค่อนข้างล่าช้า และยังขาดความชัดเจน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาบางแห่งไม่มีความพร้อม นอกจากนี้บุคลากรยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ และแนวปฏิบัติไม่ชัดเจนอีกด้วย

ในขณะที่เดียวกันกระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 10) ได้กล่าวถึง การกระจายอำนาจไว้ว่า การกระจายอำนาจในการบริหารการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ การถ่ายโอน (transfer) อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ ในการตัดสินใจด้านวิชาการ งบประมาณการบริหารงานส่วนกลาง ไปยังคณะกรรมการ และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง เห็นได้อย่างชัดเจนว่า แท้จริงแล้วอำนาจจากส่วนกลางควรจะต้องกระจายไปยังส่วนอื่นๆตามที่ได้กำหนดไว้

อนึ่ง คุณลักษณะของ “อำนาจ” ที่เกิดขึ้นภายใต้การสร้างเสมอภาคทางการศึกษาจะเป็นรูปแบบของการใช้อำนาจจากเบื้องบนลงสู่เบื้องล่าง แต่เมื่อผู้วิจัยพิจารณาเพิ่มเติมในมิติความสัมพันธ์ ของบุคคลากรทางการศึกษา พบว่า ความสัมพันธ์ของผู้บริหารในแวดวงการศึกษา ผู้บริหารกับครู หรือ ครูกับนักเรียน กลับสะท้อนให้เห็นถึง “ทัศนคติและวิสัยทัศน์” ซึ่งเป็นผลพวงจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ทำให้เกิดรูปแบบ “ความไม่เสมอภาคในมิติทางความคิด”

“เด็กพวกนี้ ทำไม่ได้หรอก ไม่ต้องสอนอะไรมันเยอะ เต็มมันเรียนจบ มันก็
เลือกสายอาชีพ”

(T4, ครูโรงเรียนแห่งหนึ่ง, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2563)

“ผมว่าเงินที่ใช้ในโครงการที่คุณจะให้พวกครูทำ เอามาให้โรงเรียนบริหารดีกว่า
ให้พวกครูไปใช้กันเป็นหรือเปล่านั้นไม่รู้”

(A2, ผู้บริหารสถาบันการศึกษา, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2563)

จากตัวอย่างประโยค พอจะแสดงถึงความคิดที่เต็มไปด้วย “วิสัยทัศน์” ของความสัมพันธ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการมองมนุษย์แบบไม่เท่าเทียม ขณะที่ระบบการศึกษาซึ่งที่มีเป้าหมายของการสร้างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นได้ด้วยความรู้ แต่เมื่อมองทะลุไปในระบบที่ขับเคลื่อนกลับพบความไม่เสมอภาคทางความคิดตั้งแต่จุดเริ่มต้น ข้อสังเกตดังกล่าว ผู้วิจัยมองเห็นว่า หากจะนิยามความหมายของความเสมอภาคทางการศึกษาแล้วนั้น มิติความเสมอภาคควรจะต้องเกิดขึ้นตั้งแต่ความคิดตั้งต้น ผู้วิจัยพยายามตั้งข้อสังเกตว่า เหตุใด ความสัมพันธ์ในเชิงความคิดที่สะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมจึงเกิดขึ้นอย่างเด่นชัดในบริบทการศึกษา จากข้อสังเกตดังกล่าว ผู้วิจัยกลับพบว่า มีการใช้ “อำนาจแนวดิ่ง” เป็นสิ่งยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลากรทางการศึกษา อำนาจลักษณะนี้เป็นสิ่งสำคัญที่สร้าง “มายาคติ” ที่ครอบงำพฤติกรรมซึ่งสะท้อนถึงวิถีคิดของความไม่เท่าเทียมเอาไว้ อำนาจที่มาพร้อมกับ “ตำแหน่ง-หน้าที่” หรือ “สถานะ-ลำดับชั้น” มักเอื้อให้เกิดการสร้างพื้นที่สงวนซึ่งเป็นกำแพงกีดกันความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

ข้อสังเกตที่พอจะนำมาตีความให้เห็นวิถีคิดเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจ คือ การปรากฏขึ้นของรูปแบบพฤติกรรมซึ่งประพฤติปฏิบัติกันจนกลายเป็น “ระบบ-ระเบียบ” ที่ถูกประดิษฐ์ (invented) ในพื้นที่โรงเรียน อาทิ รูปแบบ วิธีการ หรือพิธีกรรมการต้อนรับคณะบุคคลภายนอกทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษา หรือ ความไม่ปกติของระเบียบความถูกต้องหรือความสวยงามที่ถูกจัดวางอย่างตั้งใจเพื่อสร้างความพึงพอใจ นอกจากนี้ยังรวมถึง มุมมองการแต่งกายที่เน้นการปรุงแต่งด้วยรูปแบบของความเป็นมาตรฐานสากล เช่น การใส่สูท ผูกไทด์ ผ้าไทยหลากสีในวาระพิเศษต่าง ๆ บนพื้นที่โรงเรียน

แม้ว่ารูปแบบของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะถูกอธิบายด้วยสิ่งที่เรียกว่า “ค่านิยม” หรือ “วัฒนธรรม” แต่จากทำงานในบริบทพื้นที่จริงของโรงเรียนกลับยืนยันว่า รูปแบบ (form) ดังกล่าวพบเห็นได้ทั่วไปในบริบทพื้นที่

โรงเรียน และถูกนำมาปฏิบัติกันเป็นวัฒนธรรมการต้อนรับ ซึ่งแฝงไปด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เป็นกลไกหนึ่งของการสร้างเงื่อนไขที่ทำให้อำนาจรูปแบบต่าง ๆ ยังคงดำรงอยู่

จากประเด็นดังกล่าวผู้วิจัยมองเห็นว่า มายาคติของความเสมอภาคตกอยู่ภายใต้มนทัศน์เรื่องอำนาจที่ว่าด้วยเรื่องของความสัมพันธ์ของระบบค่านิยม วัฒนธรรม จึงทำให้ความหมายของคำว่าเสมอภาคถูกกลบด้วยมายาคติที่สร้างความไม่เท่าเทียมกันด้วยภาวะจำยอม ความคิดนี้เกิดจากเบื้องหลังวิถีคิดในเชิงค่านิยมที่ศิโรราบให้แก่อำนาจและชนชั้น การสวามิภักดิ์ต่ออำนาจที่แบ่งระดับความเท่าเทียมได้หล่อหลอมความสัมพันธ์ที่ส่งผลประโยชน์ต่อความสัมพันธ์ของมนุษย์กับมนุษย์ในบริบทของสังคมไทย ข้อสรุปบางประการสะท้อนถึงข้อมูลเชิงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนพบว่า การคงอยู่ของอำนาจบางอย่างได้สนองความต้องการของผู้บริหาร ครู หรือองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ประกอบกันอยู่ในโรงเรียน เช่น การปฏิบัติงานมักยอมปฏิบัติอย่างใส่ใจด้วยคำสั่งจากหน่วยงานเบื้องบน ในขณะที่เสียงสะท้อนจากครูผู้น้อยกลับกล่าวถึงโครงการที่เกิดขึ้นจากภายในโรงเรียนมักถูกมองว่าไม่สามารถทำได้หรือทำให้เกิดขึ้นได้จริงไม่ได้

หากความเสมอภาค คือ การปลดปล่อยความสัมพันธ์ ระหว่างคน องค์กร ภาครัฐ ระบบ เงิน นั่นหมายถึง การก้าวออกจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ส่งผลต่อสิทธิความเท่าเทียมกันในสังคม ดังนั้น ภายใต้วิถีคิดชุดมายาคติความเสมอภาคจึงจำเป็นต้องนำพาความคิดให้ก้าวหลุดออกมาจากกรอบการศึกษากระแสหลัก และเมื่อใดที่เกิดการหันหลังให้กับระบบ นั่นคือจุดเริ่มต้นของการสร้างความเสมอภาคในความหมายที่ควรจะเป็น ดังนั้น การศึกษามายาคติความเสมอภาคทางการศึกษา จึงมิได้มองในเชิงของความเท่าเทียมในเรื่องของทรัพยากรเพียงเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการมองในเชิงวิถีคิด ค่านิยม ตลอดจน การให้ความหมาย ของผู้ที่เป็บุคคลากรทางการศึกษาด้วย ดังนั้น ความเสมอภาคทางการศึกษา ที่ผู้วิจัยศึกษาจึงมิได้หมายความรวมถึงเรื่องราวของ ความเท่าเทียมในเชิงเศรษฐกิจความพร้อมของอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน ระยะเวลา จำนวนครู เพียงเท่านั้น แต่ทั้งนี้ยังสนใจถึงความเสมอภาคทางความคิดของบุคคลากรทางการศึกษา ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และสะท้อนถึง หน้าที่การปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ความคิด ค่านิยมที่อยู่เบื้องหลัง ยังสะท้อนและเป็นฐานของการสร้างความหมายความเสมอภาค นัยยะที่ถูกบิดเบือน หรือการสร้างความหมายที่เข้าใจอีกรูปแบบหนึ่ง

สิทธิการให้ความหมายการศึกษาสู่สุขภาวะทางสังคม

การศึกษาวิจัยเรื่อง “มายาคติความเสมอภาคทางการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทย: การขยายโอกาสและสุขภาวะสังคม” ทำให้เข้าใจความหมายของคำว่าความเสมอภาคทางการศึกษาผ่านการศึกษาวาทะทางประวัติศาสตร์จนกระทั่งเห็นรูปแบบและการประกอบสร้างความหมายความเสมอภาคทางการศึกษาตามยุคต่าง ๆ²³ อีกทั้ง การทำงานภาคสนามและได้พบเจอกับบุคคลากรทางการศึกษาที่หลากหลาย ทำให้มองเห็นคำว่าความเสมอภาคทางการศึกษาได้ขยายความเพิ่มเติมมากขึ้นในมิติเชิงคุณภาพโดยสามารถอธิบายความหมายของคำที่ผูกติดกับบริบทชีวิต ชุมชน และสังคม ทั้งนี้ เมื่อก้าวถึงประเด็นความเสมอภาคทางการศึกษา มักจะได้คำอธิบายด้วยมุมมองด้าน “ปัญหาการศึกษา” ที่ชี้ให้เห็นความเหลื่อมล้ำซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประชากรในชาติ ผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นโจทย์ใหญ่สำคัญในการพัฒนาประเทศ อย่างไรก็ตาม ไม่ง่ายนัก

²³ ความหมายความเสมอภาคทางการศึกษาแต่ละยุคที่ผู้วิจัยเสนอไว้ หน้า 35

ที่จะดำเนินการหรือจัดการให้ลงตัวได้ในเวลาอันสั้น เนื่องจากเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนและอาศัยความเข้าใจเชิงลึกที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับระบบต่าง ๆ ของสังคัม

ประเด็นการถูกทำให้การศึกษาเป็นมาตรฐานเดียวกัน เป็นประเด็นหลักที่ดูราวกับว่าได้สร้างความเสมอภาคให้แก่ระบบการศึกษาไทย แต่จากเรื่องเล่าและเรื่องราวที่ว่าด้วยเรื่องของเกณฑ์ การประเมิน ตัวชี้วัดความสำเร็จ หรือแม้แต่มาตรฐานต่าง ๆ กลับชี้ให้เห็นว่านี่คือการสร้างความไม่เสมอภาคทางการศึกษาอย่างมีนัย

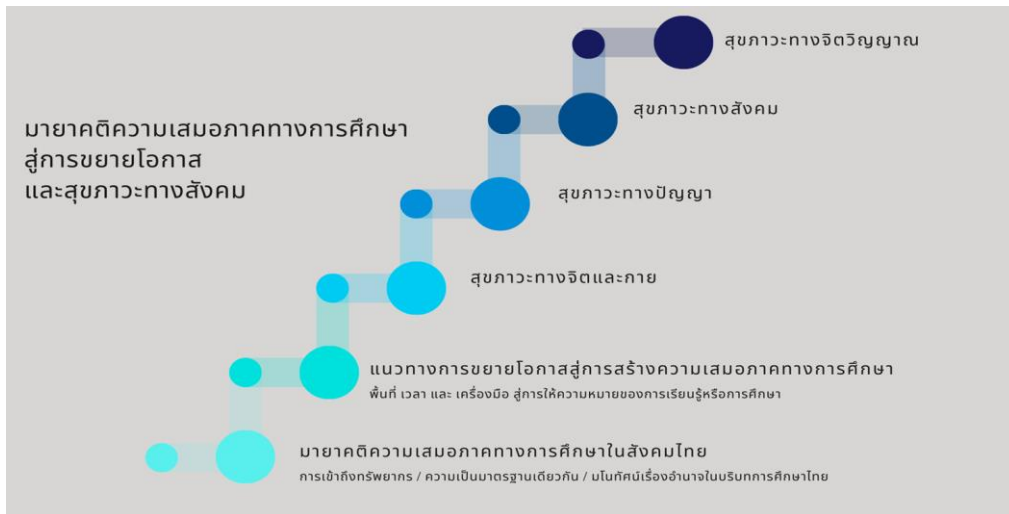
ตัวอย่างการพิจารณาประเด็นปัญหาการศึกษาไทยร่วมกับการประมวลข้อมูลและสภาพจริง พบว่าการเรียนรู้หรือการศึกษาในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งเป็นปัญหาที่เกิดจากระบบของการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นในเรื่องประสิทธิภาพหรือผลสัมฤทธิ์ของการเรียนมากกว่าการมุ่งเน้นในการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิต การเข้าใจในเนื้อหาของหลักวิชาแต่ปราศจากการฝึกปฏิบัติให้เกิดเป็นทักษะชีวิต ถือเป็นปัญหาด้านการเรียนรู้ในสังคัมไทย เช่น การมุ่งสร้างความรู้แบบเร่งรัดเพื่อนำไปใช้ในการแข่งขันตั้งแต่ระดับประถมศึกษากระทั่งถึงระดับอุดมศึกษาสะท้อนให้เห็นสังคัมการศึกษาของเมืองไทยที่เน้นในเรื่องของความรู้เพียงเท่านั้น และในขณะที่เดียวกันก็ได้แยกผู้เรียนออกจากชีวิตจริง ศิลธรรม และสังคัม

ด้วยเหตุและภาพสะท้อนดังกล่าว สอดคล้องกับวิถีคิดของครูบ้านเรียนท่านหนึ่ง (THS1, เพื่อนเรียนรู้ (บ้านเรียน), สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2563) กล่าวถึงบทบาทของการศึกษาควรเริ่มต้นจาก “สิทธิการให้ความหมายการเรียนรู้” ที่จะตอบโจทย์บทบาทของการศึกษาและสร้างความเสมอภาคอย่างแท้จริง การให้ความหมายการเรียนรู้หรือการศึกษาในวิถีคิดนี้ กล่าวถึงความหลากหลายของผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ การให้ความหมายกับการเรียนรู้ผูกติดกับความต้องการเฉพาะบุคคลที่สามารถสร้างแรงผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ อย่างเต็มสมรรถภาพ (competency) ทั้งนี้ สมรรถภาพขึ้นอยู่กับสภาพจริงของผู้เรียนแต่ละบุคคล การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการให้ความหมายการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง แนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (self-directed learning) หรือภาวะของการสร้างทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองที่เป็นแรงขับออกมาจากภายใน ประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยมองเห็นว่าภาวะของการเรียนรู้ที่ทรงประสิทธิภาพมากที่สุด คือ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากความรักแล้วจึงนำพาตนเองเข้ามาอยู่ในสิ่งแวดล้อม²⁴ ที่คิดว่ามีความหมายกับชีวิตหรือความต้องการของตนเองนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาความหมายของความเสมอภาคจากการทบทวนวาทะทางประวัติศาสตร์ การศึกษานำไปสู่ความเข้าใจมายาคติที่ถูกประกอบสร้างขึ้น ประกอบกับการเก็บข้อมูลภาคสนามทำให้เห็นมิติของความหมายที่ขยายพรมแดนความรู้ความเข้าใจ คำอธิบายหลายชุดมุ่งเป้าสู่การพัฒนาการศึกษา อีกทั้งเปิดมุมมองแนวทางการขยายโอกาสสู่การสร้างเสมอภาคทางการศึกษาที่ว่าด้วยเรื่องของพื้นที่ เวลา และเครื่องมือที่จะนำไปสู่การกระบวนกรของการให้ความหมายของการเรียนรู้หรือการศึกษาของแต่ละบุคคลซึ่งนำไปสู่ความสมบูรณ์แห่งชีวิต

ความสมบูรณ์จากการเรียนรู้ของมนุษย์มักกล่าวถึง การใช้ชีวิตให้อยู่รอดปลอดภัยและมีความสุข ความสุขที่กล่าวถึงคือความสุขขั้นพื้นฐานที่เป็นสุขภาวะทางจิตและทางกาย เมื่อมนุษย์หรือคนในสังคัมมีจิตและกายพร้อมไร้ซึ่งความทุกข์หรือความกังวลที่เป็นตัวฉุดรั้งการฉุดคิดหรือการสร้างปัญญาแล้ว สุขภาวะทางสังคัมจะเกิดขึ้นด้วยปัญญาที่จะสรรค์สร้างแนวทางต่าง ๆ ให้มีการใช้ชีวิตมีคุณภาพ และมีความสุขตั้งอุดมคติที่ว่าด้วยเรื่องของสุขภาวะทางจิตวิญญาณ

²⁴ ผู้วิจัยได้แนวความคิดนี้จาก ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.เจตนา นาควัชระ ที่กล่าวถึง การเรียนรู้ที่ทรงพลังเกิดขึ้นจากพวกที่เรียกว่า ผู้รักจึงสมัครเข้ามาเล่น (amature)

ขั้นตอนต่าง ๆ จากการทำความเข้าใจความเสมอภาคทางการศึกษาสู่การสร้างสุขภาวะทางจิตวิญญาณ
ที่มุ่ง: ผลการศึกษา

บรรณานุกรม

- กลุ่มงานบริการวิชาการ 3. (ม.ป.ป.) ปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูปประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานผู้แทนราษฎร.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2557). ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์. การศึกษาภาคบังคับ. (2545).ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 119. ตอนที่ 128 ก. หน้า 11.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2538). หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- เจมส์ ซี. อินแกรม. (2552). การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในประเทศไทย 1850 – 1970. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย
- ชลลดา นาคใหญ่. (2557). แนวคิดความเสมอภาคในปรัชญาของคาร์ล มาร์กซ์. ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา ภาควิชาปรัชญา, คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2545). สัญวิทยา โครงสร้างนิยม หลังโครงสร้างนิยม กับการศึกษารัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ณัฐพล ใจจริง. (2552). การเมืองไทยสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ภายใต้ระเบียบโลกของสหรัฐอเมริกา (พ.ศ.2491-2500). (วิทยานิพนธ์ดุซงฎิบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะรัฐศาสตร์.
- ธนาชัย สุนทรอนันตชัย. (2553). สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคทางการศึกษาของคนพิการในระดับอุดมศึกษา: ศึกษากรณีผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน. ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขา นิเทศศาสตร์, คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (2548). การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ. (พรรณี ฉัตรพลรักษ์, ม.ร.ว.ประกายทอง สิริสุข และ อารังศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- นพพร ประชากุล. (2551). คำนำสนอบทแปล. ใน วรรณพิมล อังคศิริสรรพ, มายาคติ (พิมพ์ครั้งที่3). (น.1-18). กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คปไฟ.
- เบเคอร์, คริส และผาสุก พงษ์พิจิตร. (2559). ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2558). การเมืองวัฒนธรรมไทย: ว่าด้วยความทรงจำ/วาทกรรม/อำนาจ. นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน.
- ประชาไท. (13 พฤษภาคม 2561). นักเศรษฐศาสตร์ชี้ความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นในไทยยังมีมาก. สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal/2018/05/76887>
- ประภาพร สีทา. (2560). ความขัดแย้งทางการเมืองกับรัฐประหาร ปี พ.ศ. 2557. วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 4(2). หน้า 145-166.

- พระบรมราชโองการประกาศให้ใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520. ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 94
ตอนที่ 31 (12 เมษายน 2520): 337-361. สืบค้นจาก
<http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2520/A/031/337.PDF>
- ภัทรดา เมฆานันท์. (2557). หลักความเสมอภาคกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน: ศึกษากรณี
คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ. ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ระบบการศึกษา. (2542). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 116. ตอนที่ 74 ก. หน้า 6-23.
- ศรีชัย พรประชาธรรม. (2547). วงศาวิทยาว่าด้วยระบบการศึกษาไทย. ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขา
วิชาพัฒนศึกษาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สนอง ศิริกุลวัฒนา. (2535). แผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2535 และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับ
ที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539). กรุงเทพฯ: คุณพินอักษรกิจ.
- สมฤดี ลีลากิจทรัพย์. (2557). ยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมสำหรับการจัด
การศึกษาขั้นพื้นฐาน. ปริญญาครุศาสตรดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย
การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สรณี วงศ์เบ็ญสัจจ์. (2545). มนุษยศาสตร์สาร วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีที่
3 ฉบับที่ 1. เชียงใหม่.
- สรนันท์ สรณานุกาพ. (2558). การขยายตัวของระบบราชการไทยในสมัยระบอบสฤษดิ์: ยุคความมั่นคงและ
การพัฒนา พ.ศ. 2501 – 2516. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะ
รัฐศาสตร์.
- สุริยะ เจียมประชาชนรากร. (2546). การวิเคราะห์ผลของนโยบายความเสมอภาคทางการศึกษาที่มีต่อการ
กระจายรายได้ในประเทศไทย ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ถึง 8
(พ.ศ. 2530-2544). ปริญญาครุศาสตรดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา. คณะ
ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. (2529). แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ
ที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2510). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510 – 2514). สืบค้นจาก
<https://www.nesdc.go.th/download/article/Plan2.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2515). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515 – 2519). สืบค้นจาก
https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3778.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2520). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524). สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3779.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2525). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529). สืบค้นจาก <https://thaipublica.org/wp-content/uploads/2014/แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่-5.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2530). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534). สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3781.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2535). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539). สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3782.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2540). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544). สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3783.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549). สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3784
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554). สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/download/article/article_20160323112418.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559). สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_news.php?filename=develop_issue&nid=5748
- สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2507). แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ.2504- 2506-2509 และระยะที่สอง พ.ศ.2507-2509. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3776.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2555). แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ 11 (2555-2559). สืบค้นจาก <http://www.thailibrary.in.th/2014/02/13/thai-edu-master-plan-11/>
- เอกรัฐ พิมไทย. (2548). ความไม่เสมอภาคในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ: การวิเคราะห์แยกกระตบความไม่เสมอภาคและแนวโน้ม. ปริญญาคุศตาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

TCIJ. (20 พฤษภาคม 2561). รอบ 4 ปี ‘เศรษฐกิจไทย 10 อันดับแรก’ รวยพุ่งกว่า 1.2 ล้านล้านบาท. สืบค้น
จาก <https://www.tcijthai.com/news/2018/20/scoop/8001>

Hooley, Richard. (1976). The Contribution of Technocrats to Development in Southeast Asia.
Asian Survey, (16)12, 1160 – 1161.

Lande, Carl H., (1976). Technocrats in Southeast Asia: A Symposium: Introduction. Asian
Survey. (16)12, 1151 – 1155.

สัมภาษณ์

A1, ผู้บริหารสถาบันการศึกษา, สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2563.

A2, ผู้บริหารสถาบันการศึกษา, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2563.

P1, ผู้ปกครองนักเรียน, สัมภาษณ์, 18 กันยายน 2563.

T1, ครูโรงเรียนแห่งหนึ่ง, สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2563.

T2, ครูโรงเรียนแห่งหนึ่ง, สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2563.

T3, ครูโรงเรียนแห่งหนึ่ง, สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2563.

T4, ครูโรงเรียนแห่งหนึ่ง, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2563.

THS1, เพื่อนเรียนรู้ (บ้านเรียน), สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2563.

ภาคผนวก ก.

ภาคผนวก ก.

สาระสำคัญจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เฉพาะหมวดการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของแผน	สาระสำคัญ	แผนอื่น ๆ /แผนพัฒนาการศึกษา	บริบททางสังคม
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (2504-2506 และ 2506-2509)			
<p>ระยะที่ 1 (2504-2506) นายก: จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์</p> <p>- จุดหมายและนโยบายการพัฒนา มุ่งหนักไปในด้านเพิ่มประสิทธิภาพและปริมาณของการผลิตพืชผลเกษตรกรรม คาดหวังว่ารายได้ประชาชาติของไทยจะเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 5 ต่อปีเป็นอย่างน้อย</p> <p>- เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ</p> <p>- ด้านการศึกษาจะเร่งจะส่งเสริมอาชีวศึกษาเป็นพิเศษ (ระบุสั้น ๆ)</p>	<p>- ระบุไว้ว่า แผนพัฒนาฯ จะมีได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาทางการศึกษาขึ้น โดยเฉพาะ แต่ได้มีการจัดสรรงบประมาณสำหรับด้านการศึกษาไว้เพื่อพัฒนาการศึกษาและการวิจัยในสาขาต่าง ๆ</p>	<p>แผนอื่น ๆ</p> <ul style="list-style-type: none"> • แผนการศึกษาแห่งชาติ 2503 (ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนา) <p>- เนื้อหาที่มีความต่อเนื่องมาจากแผนการศึกษาชาติ พ.ศ.2494</p> <p>- เนื่องจากปี 2503 ประเทศไทยได้มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำให้การจัดการศึกษานอกจากจะมีความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติเดิมแล้ว ยังมีความมุ่งหมายที่จะจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ ด้วย</p> <p>- เป็นแผนแรกที่เปลี่ยนชื่อจาก <i>แผนการศึกษาชาติ</i> เป็น <i>แผนการศึกษาแห่งชาติ</i></p> <p>จุดมุ่งหมายของแผน</p> <p>- มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาตามควรแก่สภาพ ได้รับการศึกษาในโรงเรียนจนอายุ 15 ปีตามเกณฑ์</p> <p>- เป็นการจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการของสังคมและบุคคลโดยให้สอดคล้องกับแผนเศรษฐกิจและแผนการปกครองของประเทศ</p>	<p>ทศวรรษที่ 2500-25010 ประเทศไทยเข้าสู่การพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ตอบรับการพัฒนาเศรษฐกิจของค่ายโลกเสรี อันมีอุดมการณ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจที่ตรงกันข้ามกันกับแนวคิดสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ประเทศไทยเริ่มมีการขยายโครงสร้างพื้นฐานอย่างก้าวกระโดดทั้งด้านการคมนาคมขนส่งทางบก อากาศ การสร้างฐานทัพ การเปิดโรงงานอุตสาหกรรม อาทิ อุตสาหกรรมยานยนต์ แรงงานฝีมือจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในฐานะทรัพยากรทางการผลิต</p> <p>อาจกล่าวได้ว่า ในช่วงเวลาดังกล่าวสังคมไทยได้รับการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดด้วยเช่นกัน กล่าวคือ สังคมไทยมีการพัฒนาทั้งในบริเวณกรุงเทพมหานครและกระจายตัวออกไปยังต่างจังหวัด ยุคดังกล่าวยังได้รับการขนานนามว่าเป็น “ยุคพัฒนา” หรือ “ยุคน้ำไหล ไฟสว่าง ทางสะดวก”</p>
<p>ระยะที่ 2 (2506-2509) นายก: จอมพลถนอม กิตติขจร</p> <p>จัดทำแผนพัฒนาฯ ขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักในการพัฒนา โดยกำหนดเป้าหมายและจัดทำโครงการที่แน่นอน เพื่อประโยชน์ในการประเมินและตรวจสอบผลงานของส่วนราชการ และเพื่อให้ต่างประเทศทราบถึงแนวนโยบายของรัฐในกาพัฒนาประเทศ (ปรารภของจอมพลถนอม)</p> <p>เป้าหมาย : เพิ่มรายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อคนไม่น้อยกว่าร้อยละ 3 ต่อปี</p> <p>นโยบาย : ส่งเสริมกิจกรรมทางศก.ของเอกชน เร่งรัดพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (ชลประทาน สาธารณสุข พัฒนาชุมชน การศึกษา ฯลฯ)</p> <p>/แผนนี้แบ่งหมวดการศึกษาไว้ชัดเจน เน้นการพัฒนาด้านวิชาการ/</p>	<p>- จัดแนวทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศในด้านกำลังคน → <u>พัฒนาและผลิตกำลังคนในระดับต่างๆ ที่จะใช้ในแผนพัฒนาศก.ของประเทศในแต่ละแขนง</u></p> <p>- แผนระยะ 2 ยึดหลักวางแผนการศึกษาให้สอดคล้องกับผลสำรวจความต้องการกำลังคน</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ ความต้องการคนทางศก.ในอีก 15 ปีข้างหน้า ต้องการเน้นนร.ที่จบชั้นมัธยมศึกษาโดยเฉพาะ <u>อาชีวศึกษา</u> ○ ชั้นอุดมศึกษา ต้องการเน้นด้านวิศวกรรม วิทยาศาสตร์ และวิชาชีพสำคัญอื่นๆ <p>นำสู่นโยบาย</p> <p>- ปรับปรุงและขยายการศึกษาขั้นประถมต้น (ป.1-4) ให้สมบูรณ์ และเพิ่มระดับการศึกษาภาคบังคับจาก 4 ปีเป็น 7 ปี ให้ทั่วประเทศภายในเวลาที่เหมาะสม</p> <p>- ขยาย/ปรับปรุงการศึกษาระดับกลาง (ทั้งสามัญและอาชีว) ขยายการอาชีวให้เหมาะสมกับความต้องการด้านศก.ของประเทศ</p> <p>- ส่งเสริมคุณภาพของครูเข้าระดับมาตรฐาน เพื่อให้พอกับอาชีวที่จะขยายตัว</p> <p>- ส่งเสริมอุดมศึกษาเพื่อให้สามารถผลิตคนเพียงพอกับการขยายตัวทางศก.ของประเทศ → ขยายอุดมศึกษาไปยังส่วนภูมิภาค จัดตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาค โดยตั้งแผนกวิชาและหลักสูตรให้เหมาะสมตามภูมิภาคนั้นๆ</p> <p>งบพัฒนาการศึกษา</p>	<p>โครงสร้างระดับชั้นในระบบโรงเรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> • ระดับอนุบาลศึกษา – เป็นการศึกษาภาคบังคับ อาจจัดเป็นระดับชั้นอนุบาลที่ 2 ชั้น หรือ 3 ชั้น (ช่วงอายุ 3 – 6 ปี) • ระดับประถมศึกษา – กำหนดการศึกษาภาคบังคับ 7 ปี แบ่งเป็น ประถมต้น 4 ปี : ประถมปลาย 3 ปี (ช่วงอายุ 7 – 13 ปี) • ระดับมัธยมศึกษา – แบ่งเป็นมัธยมต้น ไม่เกิน 3 ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย ไม่เกิน 3 ปี (ช่วงอายุ 14 – 19 ปี) • ระดับอุดมศึกษา – รับนักเรียนจากชั้นมัธยมปลาย <p>**ระดับชั้นมัธยม แบ่งเป็นสายสามัญและอาชีว</p>	<p>ในทางตรงกันข้าม ระบบโครงสร้างทางราชการก็ได้มีขยายตัวเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนารูปแบบทางเศรษฐกิจไม่ต่างจากระบบของเอกชน กล่าวคือ ระบบราชการและการรับคนเข้ารับราชการมีการขยายตัวอย่างมีนัย รัฐตั้งเงินเดือนและสวัสดิการให้แก่ข้าราชการอยู่ในเกณฑ์ที่ตึงจนเกิดแนวคิดของผู้คนทั่วไปว่า “เรียนสูง ๆ จบไปจะได้เป็นเจ้าของคน” เนื่องด้วยระบบราชการจำเป็นต้องใช้ผู้มีความรู้อย่างตะวันตก ระบบการศึกษาจึงจำต้องขยายตัวไปตามบริบทดังกล่าวเพื่อเป็นการสร้างทรัพยากรในการเร่งรัดการพัฒนาโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมด้วยเช่นกัน</p> <p>อย่างไรก็ดี ยุคดังกล่าวยังได้รับการเรียกว่าเป็น “ยุคอเมริกัน” เนื่องจากประเทศไทยต้องพึ่งพาการพัฒนาทางการเมืองเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกาในการสร้างสมรรถภาพของตนในการต่อสู้ และป้องกันตนเองจากภัยคอมมิวนิสต์ในฝั่งอินโดจีน ทุนจากสหรัฐจึงไหลเข้าสู่ประเทศไทยในฐานะประเทศที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทุนในการให้การสนับสนุนผ่านการศึกษามรณักเรียนในไทยจึงมีการขยายตัวเป็นจำนวนมาก เช่นเดียวกันกับงบประมาณของกองทัพที่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาเช่นเดียวกัน</p>

ข้อมูลทั่วไปของแผน	สาระสำคัญ	แผนอื่น ๆ /แผนพัฒนาการศึกษา	บริบททางสังคม
	<p>1. งบประมาณแผ่นดิน</p> <p>2. เงินกู้ต่างประเทศ</p> <p>3. เงินช่วยเหลือต่างประเทศ</p> <p>a. สหรัฐฯ (มากที่สุด /2507-2509/ รวม 114 ล้านบาท)</p> <p>b. กองทุนพิเศษ UN</p> <p>c. UN</p> <p>d. แผนโคลัมโบ²⁵</p> <p>e. แหล่งอื่นๆ เช่น เยอรมนี สวีเดน มุลินธิฟอร์ด มุลินธิรอกกีเฟลเลอร์</p> <p>โครงการพัฒนาการศึกษา</p> <p><u>การประถมศึกษา</u></p> <p>ก. ปรับปรุงและขยายประถมศึกษาภาคบังคับ (ป.1-ป.4) เพื่อให้ปชก.อ่านออกเขียนได้ และเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนในการเป็นพลเมืองดีของชาติ ตลอดจนสามารถใช้กำลังปัญญาประกอบอาชีพต่าง ๆ ตามความเหมาะสม</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ จัดตั้งโรงเรียนในท้องถิ่นที่ไม่มีโรงเรียน ตามพรบ.ประถมศึกษา ○ ยกระดับการศึกษาส่วนภูมิภาคทั่วไป → ประสานงานใกล้ชิดท้องถิ่น ○ จัดตั้งร.ร.ศึกษาสงเคราะห์ตามภาคต่าง ๆ ให้เด็กที่อยู่ตามป่า/เขา/เกาะ <p>ข. ขยายการประถมศึกษาภาคบังคับเป็น 7 ปี (ป.5-ป.7)</p> <p><u>การมัธยมศึกษา</u></p> <p>ก. การมัธยมศึกษาสายสามัญ (ม.ศ.1-ม.ศ.5)</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ ปรับปรุงคุณภาพให้สูงขึ้น ○ ปรับจำนวนการรับให้เป็นไปตามความต้องการของตลาดแรงงานในระดับต่าง ๆ ○ ขยายการจัดตั้งโรงเรียนที่มีมาตรฐานสูงออกไปตามภูมิภาค <p>ข. การมัธยมศึกษาสายอาชีพ (อาชีวศึกษา)</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ จำนวนอาชีวะขณะนั้นมีประมาณร้อยละ 10 ○ ความต้องการกำลังคนสูงมาก แต่ไม่ได้รับความนิยม ○ มีระบุว่า <p style="padding-left: 40px;">ผู้จบอาชีวศึกษาจะมีบทบาทต่อการพัฒนาศก.ของประเทศ ถ้าได้วางแผนโดยสมบูรณ์แล้ว นร.อาชีวะที่สำเร็จการศึกษาจะมีส่วนเป็นกำลังแรงงานที่เป็นประโยชน์ต่อแผนพัฒนาศก.ของ</p>		

²⁵ แผนการโคลัมโบ (อังกฤษ: Colombo Plan) เป็นองค์การระดับภูมิภาคที่รัฐบาลในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกร่วมมือกันพัฒนาความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคม เป้าหมายหลักของแผนการโคลอมโบคือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ชาวเอเชียบางกลุ่มมองว่าแผนการนี้เป็นเครื่องมือของจักรวรรดินิยมอังกฤษซึ่งไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อให้ชาติพัฒนาการพึ่งพาตนเอง แผนการโคลัมโบเสนอคำตอบทางเศรษฐกิจให้กับปัญหาซึ่งมีองค์ประกอบทางการเมืองและสังคมอยู่ด้วย ปัญหาที่ร้ายแรงอย่างนายทุนที่ดินและโครงสร้างองค์การแรงงานซึ่งถูกใช้โดยคอมมิวนิสต์กลับไม่ได้รับการเหลียวแล เพราะเป็นปัญหาที่อ่อนไหวทางการเมืองเกินกว่าที่จะจับต้องได้ (Blackton, Charles S., The Colombo Plan, Far Eastern Survey, 7 February 1951.) **คำอธิบายเพิ่มจากวิกิพีเดีย**

ข้อมูลทั่วไปของแผน	สาระสำคัญ	แผนอื่น ๆ /แผนพัฒนาการศึกษา	บริบททางสังคม
	<p>ประเทศอย่างยิ่ง</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ รัฐจะสนับสนุนและปรับปรุงคุณภาพการสอนให้สูงขึ้น ○ ให้การสนับสนุนในด้านการเงินแก่โครงการอาชีวศึกษาเป็นพิเศษ โดยเฉพาะการอาชีวะแขนงที่ปท.มีความต้องการสูงและยังผลิตไม่ได้ ปริมาณและคุณภาพที่สูงพอ (แผนของอาชีวะค่อนข้างละเอียด เน้นย้ำมาก) <p><u>การฝึกหัดครู</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ ปัญหาครูไม่พอกับการขยายตัวของการศึกษา รวมถึงการปรับปรุงคุณภาพขั้นสูง ○ โครงการอบรมครูประจำการและครูในเขตชนบทให้มีคุณภาพสูงขึ้น <p><u>การสนับสนุนโรงเรียนราษฎร์</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ ร.ร.ราษฎร์มีส่วนสำคัญในการรองรับนร. มีอัตราการรองรับเพิ่มขึ้น (โดยอิงจำนวนจาก ปี 2488,2494,2503) ○ ในช่วงปีแผนจะต้องดูแลโรงเรียนราษฎร์ให้ใกล้ชิดมากขึ้น ควบคุมมาตรฐานครูเช่นเดียวกับร.ร.รัฐบาล <p><u>การอุดมศึกษา</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ประมาณการว่าในห้วงของปีแผนหากขยายอุดมศึกษาในด้านวิศวกรรมศาสตร์ แพทย์ และเกษตร จะได้บัณฑิตด้านนี้เพิ่มขึ้นจากเดิม → โครงการปรับปรุงและขยายงานของมหาลัยต่างๆ โดยเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ ○ โครงการปรับปรุงมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ○ โครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ○ โครงการมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ○ โครงการสถาบันพัฒนาการบริหารแห่งชาติ ○ โครงการปรับปรุงและขยายคณะวิศวกรรมศาสตร์ที่จุฬาลงกรณ์ ○ โครงการปรับปรุงและขยายคณะเกษตรศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ○ โครงการปรับปรุงและขยายคณะวิทยาศาสตร์ ○ โครงการปรับปรุงวิทยาลัยวิชาการศึกษา 		
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2510-2514)			
<p>นายก: จอมพลถนอม กิตติขจร</p> <p>จากผลสำเร็จของแผนหนึ่งที่เป็นไปตามเป้า</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ปัจจัยที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายของแผนฯ คือ ทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ความสามารถทุกระดับ → ซึ่งจะได้มาจากการฝึกอบรมและการศึกษา - การพัฒนาการศึกษาคือการผลิตกำลังคนทุกระดับให้มีปริมาณและคุณภาพตาม 	<p>แผนพัฒนาการศึกษา 2510 – 2514</p> <p>(ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งในแผนพัฒนา ฉบับที่ 2 / เป็นเพียงข้อหนึ่งในแผนพัฒนาด้านการศึกษา)</p>	<p>ประเทศไทยยังคงอยู่ภายใต้ยุคอเมริกันเหมือนเช่นเดิม อย่างไรก็ดี การพัฒนาทางการเมืองยังคงอยู่กับที่ ภายใต้การปกครองของระบอบเผด็จการทหาร การพัฒนา</p>

ข้อมูลทั่วไปของแผน	สาระสำคัญ	แผนอื่น ๆ /แผนพัฒนาการศึกษา	บริบททางสังคม
<p>(?) แผนสองได้เน้นหนักไปที่กิจกรรมทางศก. และสังคมที่ยังไม่ถูกพูดถึงในแผนที่ 1 แผนนี้จะเน้นโครงการในส่วนภูมิภาคเพื่อกระจายการพัฒนาไปยังชนบท</p> <p>แนวทางการพัฒนาคือ สนับสนุนความร่วมมือกับเอกชน รบ.มีนโยบายสนับสนุนบทบาทของเอกชนในการพัฒนาปท.อย่างเต็มที่ รัฐจะมีบทบาทในกิจกรรมทางศก. โดยตรงเฉพาะในด้านสาธารณูปโภคและที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศ เนื่องจากจากปท.ขณะนั้นอยู่ในภาวะปัญหาด้านศสพ. ระหว่างประเทศจึงต้องดำเนินการพัฒนาโดยคำนึงถึงความมั่นคงเป็นสำคัญ</p> <p>มีระบุชัดว่าประเทศไทยมีระบบศก.แบบเสรีนิยม (ปรารภของจอมพลถนอม)</p>	<p>สัดส่วนความต้องการในระบบศก.และสังคมของประเทศ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การวางแผนการศึกษาฉบับนี้ จะให้เน้นความสำคัญกับการผลิตกำลังคนช่างฝีมือทุกระดับ โดยเฉพาะระดับกลาง → ความต้องการกำลังคนในแขนงนี้สอดคล้องไปกับการขยายขอบเขตของงานด้านต่าง ๆ ในแผนพัฒนาฉบับนี้ด้วย - ระบุว่าการศึกษาของไทยมีความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ มีจำนวนครูและนร.เพิ่มขึ้น (นับตั้งแต่ปี 2508) ยิงระดับการศึกษาสูงขึ้นจำนวนนร.ที่ยังอยู่ในระบบกลัลดลงอย่างต่อเนื่อง/ตามการอ้างอิงข้อมูลปี พ.ศ.2508) <ul style="list-style-type: none"> ○ นร.ชั้นม.ต้นเมื่อเทียบกับระดับประถมศึกษามีเพียงร้อยละ 6 → ประชากรส่วนใหญ่ของปท.ไม่มีโอกาสศึกษาต่อหลังจบการศึกษาภาคบังคับ ○ เมื่อจำนวนระดับมัธยมของประเทศมีน้อยจะส่งผลต่อการผลิตกำลังคนระดับกลางและระดับสูง <p><u>นำสู่นโยบายในการพัฒนา</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. จัดการศึกษาให้สัมพันธ์กับการพัฒนาศก.และสังคมของประเทศ โดยคำนึงถึงความต้องการกำลังคนด้านต่าง ๆ 2. จัดและขยายการศึกษาให้สอดคล้องกับ<u>ภาวะผูกพันที่มีในสังคม</u> <ul style="list-style-type: none"> - ภาวะผูกพันที่รัฐมีต่อสังคมด้านการศึกษา ได้แก่ การจัดการศึกษาภาคบังคับและการพยายามให้ปชก.ที่อยู่ในวัยศึกษาได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง (เน้นให้เข้าถึงการศึกษาภาคบังคับมากที่สุด) - เน้นหนักในการผลิตกำลังคนระดับกลาง ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพเพื่อตอบสนองความต้องการทางศก. 3. ปรับปรุงคุณภาพและยกระดับมาตรฐานการศึกษาของชาติให้สูงขึ้น <ul style="list-style-type: none"> - เรื่องหลักสูตร อาคาร คุนวุฒิของครู 4. ส่งเสริมการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ โดยเฉพาะด้านคุณภาพและมาตรฐาน <hr/> <p><u>ปัญหาสำคัญและความหมายในอนาคต</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - แผนฉบับนี้มุ่งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา โดยเน้นหนักในด้านการสนองความต้องการกำลังคนระดับกลางโดยเฉพาะช่างฝีมือ ควบคู่ไปกับการขยายปริมาณในทุกระดับการศึกษาเพื่อให้เด็กได้เข้าเรียนตามวันและการปรับปรุงคุณภาพเพื่อลดการสูญเปล่าทางการศึกษา (ปัญหาเด็กซ้ำชั้น/ไม่มีความรู้ตามมาตรฐานชั้นปี) - อุปสรรคของการขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษาคือการขาดแคลนผู้สอน ปัญหานี้จะเป็นอุปสรรคในการพัฒนาากำลังคนระดับสูงของประเทศ ต้องแก้ไขอย่าง 	<ul style="list-style-type: none"> - มีโครงการพัฒนา 48 โครงการ (ต่อเนื่อง 28 โครงการ, โครงการใหม่ 20 โครงการ) → เน้นการพัฒนาในด้านปริมาณและคุณภาพ สรุปดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> 1. มุ่งขยายการศึกษาระดับอนุบาลและเด็กเล็กให้ครบทุกจังหวัด 2. ระดับประถมต้น: การขยายปริมาณการศึกษาภาคบังคับให้สอดคล้องกับจำนวนพลเมืองในวัยนี้ (ยกเป็นงานจำเป็นประการแรก) และการพัฒนาเรื่องคุณภาพเพราะมีปัญหาเรื่องความสูญเปล่าเนื่องจากเด็กป.1 ซ้ำชั้นจำนวนมาก <ul style="list-style-type: none"> - <u>ด้านปริมาณ</u> จะต้องเพิ่มห้องเรียน เพิ่มโรงเรียน และเพิ่มครู - <u>ด้านคุณภาพ</u> พยายามปรับปรุงงานนิเทศการศึกษาให้ดีขึ้น ริเริ่มโครงการเยี่ยมแบบเรียนและแจกเครื่องเขียน และเพิ่มครูให้กับโรงเรียนที่ขาดแคลน 3. ระดับประถมปลาย: การขยายมาตรฐานการศึกษาภาคบังคับของประชาชน (จากป.4 → ป.7) เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะศก.ของประเทศ และผลิตนักเรียนเพื่อป้อนระดับมัธยม 4. ระดับมัธยมฯ สายสามัญ: ปัญหาการขาดแคลนกำลังคน จึงต้องเร่งขยายด้านปริมาณ <ul style="list-style-type: none"> - โครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมในชนบท โดยความร่วมมือของยูนิเซฟ 5. ระดับมัธยมฯ สายอาชีพ: เป็นปัญหาเพราะความต้องการมีมาก แต่จำนวนนร.ลดลง → วางแผนโครงการเงินกู้เพื่อพัฒนาอาชีวศึกษา เพื่อปรับปรุงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ <ul style="list-style-type: none"> - โครงการใหม่เพื่อฝึกหัดครูอาชีวศึกษา <ul style="list-style-type: none"> ○ โครงการจัดตั้งวิทยาลัยเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง 6. ระดับวิชาชีพขั้นสูง (เทคนิค) เป็นที่ต้องการมาก 7. ระดับอุดมศึกษา ประเทศมีความขาดแคลนและต้องการกำลังคนระดับนี้ในทุกสาขา โดยเฉพาะวิศวกรรมฯ แพทยศาสตร์ เกษตรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ <ul style="list-style-type: none"> - ขยายการเปิดคณะวิชาเพิ่มเติม ขยายจำนวนการรับ ขยายมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค (ภาคใต้) <p>*** มีสัดส่วนรายละเอียดเยอะกว่าระดับอื่น พูดถึงสายสังคมศาสตร์เพิ่มขึ้น</p> 	<p>ทางเศรษฐกิจยังคงพึ่งพาทุนจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก นำมาสู่วิกฤตต่อการตั้งคำถามว่าด้วยอัตลักษณ์ความเป็นไทยที่ดูเลือนราง กลุ่มนักเรียนนักศึกษาทั้งภาคสามัญและอาชีวะเริ่มการตั้งคำถามต่อการปกครองของผู้นำที่เป็นเผด็จการกดขี่ จำกัด สิทธิและเสรีภาพของประชาชน (และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ, ประจักษ์ ก้องกีรติ) ประเทศไทยยังคงมีการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นไปในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานและการเปิดโรงงานของภาคเอกชนจากต่างประเทศและนายทุนผูกขาดในประเทศ</p> <p>ด้วยระบบทุนนิยมที่ขยายตัวอย่างก้าวกระโดดในรอบครึ่งทศวรรษ ประกอบกับแนวคิดสังคมนิยมที่เริ่มแทรกซึมเข้ามาในประเทศไทยผ่านมหาวิทยาลัย การตั้งคำถามต่ออัตลักษณ์ความเป็นไทยจึงเริ่มขยายตัวมากขึ้นจนเริ่มเกิดกระแสการต่อต้านรัฐบาลเผด็จการทหาร เริ่มมีกระแสความเบื่อหน่ายต่อการปกครองที่ไม่เป็นธรรม ในขณะเดียวกันนักศึกษาที่ได้รับทุนจากสหรัฐอเมริกาไปศึกษาต่อในต่างประเทศกลับมาพร้อมกับแนวคิดฝ่ายซ้ายแบบใหม่ และเริ่มขยายการตั้งคำถามต่อการปกครองดังกล่าวมากยิ่งขึ้น อาทิ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ นิธิ เอียวศรีวงศ์ เป็นต้น</p> <p>ในกระแสโลกที่เริ่มเดินเข้าสู่แนวคิดแบบเสรีนิยมมากยิ่งขึ้น เกิดการประท้วงของกลุ่มคนรุ่นใหม่ในทั่วโลก โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาและยุโรปที่เรียกร้องให้ถอนกำลังทางทหารออกจากประเทศในแถบอินโดจีน อีกทั้งรัฐบาลของสหรัฐอเมริกาที่เริ่มขาดทุนจากการทำสงครามในภูมิภาคดังกล่าว ส่งผลให้ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น รัฐบาลเผด็จการทหารจึงเกิดความปั่นป่วนจากความไม่แน่นอนของกระแสโลก ปัญหาต่าง ๆ เริ่มปรากฏขึ้นเมื่อรัฐบาลเริ่มถูกเปิดโปงการทุจริตและพฤติกรรมที่มีชอบต่อกฎหมายมากยิ่งขึ้น กระแสความนิยมต่อรัฐบาลเผด็จการทหารทั้งจากประชาชนและชนชั้นปกครองเริ่มตกลงเรื่อย ๆ</p>

ข้อมูลทั่วไปของแผน	สาระสำคัญ	แผนอื่น ๆ /แผนพัฒนาการศึกษา	บริบททางสังคม
	<p>เร่งด่วน</p> <ul style="list-style-type: none"> - รัฐต้องวางแผนระยะยาว ประชากรมีอัตราเกิดเพิ่มขึ้น รวมถึงการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว → ภาระที่รัฐจะต้องดูแลเรื่องการศึกษาภาคบังคับ และจะต้องวางแผนการศึกษาสำหรับเยาวชนกว่า 900,000 คน - การเตรียมความพร้อมเพื่อรับภาระในอนาคต รัฐต้องสงวนที่ดินสำหรับกิจการด้านการศึกษา ต้องทำไว้เนิ่น ๆ - การจัดระบบและการวางแผนการศึกษาของประเทศให้สอดคล้องสัมพันธ์กันมีความสำคัญ รัฐจะต้องดูแลการประสานงานของหน่วยงานต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด โดยถือว่าอนาคตของเยาวชนของชาติเป็นสิ่งสำคัญเหนือปัจจัยการพิจารณาอื่น ๆ - ถ้าพิจารณาค่าใช้จ่ายเพื่อลงทุนด้านการศึกษา คาดว่าในปีพ.ศ.2524 จะต้องใช้งบกว่า 10,000 ล้านบาท → รัฐจะสามารถพัฒนาศก.ให้ก้าวหน้าได้ดี และสถานะทางศก.ของประเทศจะมั่นคงขึ้น ก็จะเป็นที่เชื่อถือได้ว่ากำลังทุนทางศก.ของประเทศจะสามารถลงทุนเพื่อการศึกษาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และจะเพิ่มขึ้นจนถึงร้อยละ 5 ของรายได้ประชาชาติ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ควรกำหนดไว้สำหรับอนาคตข้างหน้า <p>*** โดยสรุป มุ่งเน้นการขยายการศึกษาในทุกระดับโดยเฉพาะในเชิงปริมาณ เพื่อสอดคล้องกับความต้องการกำลังคนเพื่อสอดคล้องการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ (เศรษฐกิจนำการศึกษา)</p>		
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (2515-2519)			
<p>นายก: จอมพลถนอม กิตติขจร</p> <p>-คำปรารภของนายก</p> <p>เป้าหมายสำคัญของแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ คือ การเพิ่มผลผลิตประชาชาติในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 4.5 ในปี 2519 (จะสูงกว่าอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 4.0 ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2)</p> <p>จากเป้าหมายของแผน → ได้กำหนดวัตถุประสงค์ใหญ่ที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์พร้อมไปกับพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ โดยเห็นว่า ทรัพยากรมนุษย์จะต้องมีบทบาทหลักในการเพิ่มกำลังผลิตของชาติ อีกทั้งเป็นการสร้างเกียรติภาพและความร่มเย็นให้แก่สังคม</p>	<p>- แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 มีการกล่าวถึง การปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจเพื่อยกระดับการผลิตและรายได้ของประชาชาติให้สูงขึ้น (มีมาตรการย่อยหลายด้าน) ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> • ประเทศอยู่ในภาวะตึงตัวในด้านรายรับ จึงต้องจัดสรรงบประมาณโดยกำหนดความสำคัญให้สอดคล้องกับการปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ 1. การเร่งรัดการผลิต การส่งสินค้าและบริการเพื่อส่งออกไปต่างประเทศ 2. การพัฒนาการศึกษา กำลังคน และวิทยาการ 3. การปรับปรุงสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ 4. การพัฒนาส่วนภูมิภาค และแก้ไขปัญหาในเขตตัวเมือง 5. การลงทุนเพื่อสนับสนุนการเตรียมความพร้อมแห่งชาติ • การส่งเสริมความเจริญในภูมิภาคและความแตกต่างของรายได้ • ส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม (ปรับปรุงคุณภาพชีวิต) • พัฒนากำลังคนให้มีงานทำ 	<p>แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 → ถูกกล่าวถึงอย่างชัดเจน แยกเป็นหมวด เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3</p> <p>- ระบุว่า ‘การพัฒนาประเทศจะลุล่วงไปได้หรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นสำคัญ’</p> <p>(ปัจจัยสำคัญในการพัฒนา คือ ทรัพยากรด้านการเงินและทรัพยากรมนุษย์ → เงินมีจำกัด จึงหันมาสนใจทรัพยากรมนุษย์)</p> <p>- แนวคิดของแผนพัฒนาการศึกษานี้ มุ่งแก้ปัญหาจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 และ 2 (โดยเฉพาะด้านคุณภาพ) และ เน้นหนักในการเตรียมประเทศเข้าสู่ยุควิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ ปัญหาความสูญเปล่า เนื่องจากนักเรียนออกกลางคัน ช้าชั้น หรือสอบไม่ตก ○ ปัญหาความสูญเปล่า เนื่องจากนร.ที่สำเร็จชั้นประถม และมีมัธยม ไม่มีทักษะในการประกอบอาชีพ 	<ul style="list-style-type: none"> ● แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 นี้ ได้เริ่มขึ้นในระยะเวลาที่การเศรษฐกิจของประเทศไทยไม่ค่อยอำนวยเป็นครั้งแรกในระยะสิบปี ● อีกทั้งฐานะด้านสังคม และการเมืองของประเทศไทยก็อยู่ในภาวะที่ต้องเผชิญกับปัญหาอุปสรรคหลายประการ อุปสรรคดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศในด้านโครงสร้างเศรษฐกิจ <p>โฆษณาชวนเชื่อของรัฐบาลเริ่มมีเป็นผล ประเทศไทยยังคงพัฒนาเศรษฐกิจผ่านการพึ่งพิงสหรัฐอเมริกาจนประชาชนตั้งคำถามต่ออาจอธิปไตยของไทยภายใต้การแทรกแซงทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร แนวคิดเสรีนิยม สังคมนิยม ไหลเข้าสู่ประเทศไทยมากยิ่งขึ้น แต่ก็</p>

ข้อมูลทั่วไปของแผน	สาระสำคัญ	แผนอื่น ๆ /แผนพัฒนาการศึกษา	บริบททางสังคม
<p>เพื่อตอบสนองเป้า รัฐบาลจะได้ กำหนดนโยบาย มาตรการ และโครงการที่จะขยายการศึกษาระดับประถมให้ทั่วราชอาณาจักร รวมทั้งการปรับปรุงคุณภาพ และการขยายการศึกษาภาคบังคับถึง ประถม 7 ให้เร็วมากขึ้น</p> <p>การปรับปรุงคุณภาพการศึกษาจะ ดำเนินการในทุกระดับ สำหรับระดับ วิชาชีพและอุดมศึกษาการปรับปรุงฯ จะ คำนึงถึงความต้องการกำลังคนใน ภาคเอกชนเป็นสำคัญ</p> <p>ในคำปราศรัยนี้ได้ระบุชัดเจนว่า โครงการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐจะมีแนว ดำเนินการให้เป็นการส่งเสริมและสัมพันธ์ กับการลงทุนของเอกชน นโยบายและ มาตรการในสาขาต่าง ๆ จะมุ่งแก้ไข อุปสรรคและปัญหาที่ธุรกิจเอกชนประสบ อยู่</p>	<p>โดยสรุป : จากมาตรการข้างต้น การศึกษาได้ถูกกล่าวถึงในฐานะเครื่องมือที่จะ นำไปสู่การปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต เพื่อนำไปสู่ เป้าหมายที่รัฐได้วางไว้</p> <ul style="list-style-type: none"> • แผนฉบับนี้มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยอยู่บน ข้อจำกัดเรื่องรายรับและวิกฤติทางเศรษฐกิจที่ชะลอตัว • แผนการพัฒนาต่าง ๆ ถูกแบ่งหมวดหมู่ไว้อย่างชัดเจน บางแผนใช้คำ เรียกเฉพาะ เช่น ด้านการศึกษา → แผนพัฒนาการศึกษา โดยลือและมี เนื้อหาอยู่เป็นหมวดหนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม 	<p>o ปัญหาด้านความต้องการของสังคมในด้านการศึกษาทุกระดับ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การศึกษายังไม่ช่วยแก้ปัญหาความต้องการกำลังคน - ปัญหาขาดแคลนครูอย่างรุนแรง <p>- นโยบายการพัฒนาการศึกษาส่วนรวม (ก่อนลงรายละเอียด แผนเพื่อดำเนินการ)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ปรับปรุงการศึกษาให้สัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ 2. ส่งเสริมการวิจัยสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 3. ส่งเสริมการศึกษาด้านเกษตรกรรม 4. ขยายและปรับปรุงการศึกษาภาคบังคับ ให้สอดคล้องกับ จำนวนประชากรในวัยเรียน และเน้นการขยายการศึกษาระดับมัธยม/อุดมศึกษา เพื่อเพิ่มกำลังคนระดับกลาง/สูง 5. เร่งผลิตครูให้พอตามความต้องการ โดยเฉพาะท้องถิ่น ก้นดาร์ 6. ส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา ด้วยการปรับปรุง และขยายการศึกษาไปยังภูมิภาคและท้องถิ่น โดยเฉพาะ ท้องถิ่นที่มีลักษณะพิเศษ <p>(มีการกล่าวถึงคำว่า ‘เสมอภาคทางการศึกษา’ อย่างชัดเจนครั้งแรกในแผนการศึกษา)</p> <ol style="list-style-type: none"> 7. ส่งเสริมให้เอกชนได้มีส่วนในการจัดการศึกษา และหา มาตรการความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและ สถาบันอื่น ๆ ที่มีส่วนในงานพัฒนาเศรษฐกิจสาขาต่าง ๆ 8. ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมและศึกษานอกโรงเรียน สนับสนุนการศึกษาผู้ใหญ่ให้แพร่หลาย <p>(เน้นเรื่องการศึกษาผู้ใหญ่มากขึ้น พุดถึงการ แก้ปัญหาที่แผน 2 ไม่ได้ระบุและแก้ไขอย่างจริงจัง)</p> <ol style="list-style-type: none"> 9. ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และเด็กวัยเรียน <p>เพื่อสนองนโยบายได้มีการพิจารณาปรับปรุงโครงการต่าง ๆ หลายโครงการ และได้มีโครงการเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมที่เน้นในแผนพัฒนาฯ ระยะสาม คือ โครงการวางแผน ครอบครัว โครงการโภชนาชนบท โครงการอบรมอาชีพ และ โครงการส่งเสริมการวิจัยศึกษาและพลานามัย</p>	<p>กระจุกตัวกันอยู่ในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา นิสิต ที่ในช่วงเวลา กว่าทศวรรษที่พวกเขาเติบโตมากับการปกครองภายใต้ระบอบ เผด็จการทหาร กลุ่มคนรุ่นใหม่เริ่มมีการตั้งคำถามใหม่ ๆ ต่อ การปกครองที่ดี ในขณะที่รัฐบาลยังคงมุ่งเน้นการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ที่จบออกมาเป็นแรงงานในระบบทุนนิยมเช่น เคย การปรับตัวของรัฐบาลทำได้ช้ากว่ากระแสการเรียกร้อง ประชาธิปไตยในสังคม ประกอบกับกรณีอื้อฉาวต่าง ๆ เช่น กรณีทุ่งใหญ่นเรศวร การรณรงค์ดีใช้สินค้าญี่ปุ่น กรณีมา ยาเกรซ จึงเป็นจุดแตกหักที่ทำให้รัฐบาลที่เริ่มประสบปัญหาใน การรักษาภาพพจน์ของตน การพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ และ การพึ่งพาสหรัฐอเมริกามากเกินไปจนทำให้ประเทศไทยเข้าสู่ วิกฤตการณ์ทางการเมืองที่สำคัญคือเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 อย่างไรก็ดี ประเทศไทยมีรัฐบาลที่มากจากการเลือกตั้ง สั้น ๆ ระหว่างช่วงปี 2516-2519 อันส่งผลให้อิทธิพลของ สหรัฐอเมริกาในประเทศไทยลดน้อยลงกว่าเดิม (พิจารณาเหตุ บังคับการถอนกำลังของสหรัฐอเมริกาออกจากอินโดจีน ประกอบ)</p>

ข้อมูลทั่วไปของแผน	สาระสำคัญ	แผนอื่น ๆ /แผนพัฒนาการศึกษา	บริบททางสังคม
		<p>- แผนฉบับนี้ ได้กล่าวถึงมาตรการการแก้ไขปัญหาด้านการศึกษา โดยตระหนักว่าการแก้ปัญหาเป็นกระบวนการระยะยาว ซึ่งจำเป็นต้องใช้มาตรการแก้ไขหลายด้านพร้อมกันในแผนพัฒนา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ศึกษาปัญหาประชากร → มาตรการควบคุมการเพิ่มของประชากร. 2. หาทางลดค่าใช้จ่ายต่อคนของการศึกษาทุกระดับ 3. สร้างระบบการศึกษาที่มีความคล่องตัวและมีการประสานสัมพันธ์กันทุกระดับ 4. หาทางสนับสนุนการศึกษาในส่วนภูมิภาค 5. พิจารณาการจัดทำแผนประสานงานการศึกษาทุกระดับ 	
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520-2524)			
<p>นายก : ธาณินทร์ กรัยวิเชียร (ช่วงนี้มีความผันผวนทางการเมืองสูง/นายกหลายคน)</p> <p>- จากบทนำกล่าวว่า การจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 ได้กำหนดแผนให้มีลักษณะเป็นแผนแม่บทที่วาง ‘กรอบนโยบายแห่งชาติ’ ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม</p> <p>เพื่อให้หน่วยงานของรัฐและผู้บริหารนโยบาย สามารถนำไปเป็นแนวในการปรับปรุงนโยบายเฉพาะด้าน</p> <p>สาระสำคัญของแผน ฉบับที่ 4 ที่ต่างจากแผนอื่น</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มุ่งสร้างความเป็นธรรมทางสังคม ภายใต้ความมั่นคงแห่งชาติ โดยเน้นลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม 2. เน้นการปรับปรุงนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคมหลายด้านที่แก้ปัญหาเหล่านี้ <ol style="list-style-type: none"> a. แก้ปัญหาเร่งด่วน b. แก้ปัญหาขั้นรากฐาน 	<p>ภาพรวม: กล่าวถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากการพัฒนาฯ ตามแผนที่ผ่านมา แผนฉบับนี้ การศึกษาถูกจัดอยู่ในหมวดบริการสังคม ซึ่งถูกพูดถึงในหัวข้อ การเพิ่มบริการเศรษฐกิจและสังคมให้กระจายไปสู่ชนบท</p> <p>- จากการมุ่งขยายโอกาสทางการศึกษาตลอดในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-3 แม้ว่ารัฐจะสามารถขยายการศึกษาได้ทุกระดับ สถิติในปี 2518 มีประชากรที่อยู่โรงเรียนประมาณ 7.8 ล้านคนหรือ ร้อยละ 44.5 ของจำนวนประชากรวัยเรียนทั้งหมด แต่สัดส่วนของประชากรที่อยู่ในโรงเรียนกับนอกระบบการศึกษายังแตกต่างกันอย่างมาก → รัฐไม่มีโครงการที่แน่นอนในการดูแลเด็กนอกระบบ</p> <p>- การขยายการศึกษาที่ผ่านมาสร้าง ความไม่เสมอภาคในด้านการศึกษา → เด็กในชนบทและแหล่งเสื่อมโทรมมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาในระดับเด็กเล็กน้อยน้อยมาก (เมื่อสิ้นปี 2518 มีอัตราส่วนเพียงประมาณร้อยละ 5)</p> <p>จากผลการวิจัยของกระทรวงศธ. พบว่า (ในแผนอ้างอิงไว้)</p> <ul style="list-style-type: none"> - เด็กกรุงเทพฯ มีโอกาสเข้าศึกษาชั้นอนุบาลมากกว่าเด็กในต่างจังหวัดอื่น ๆ - ในระดับภูมิภาค เด็กจากภาคกลางมีโอกาสสูงกว่าเด็กภาคอื่น เด็กจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโอกาสน้อยที่สุด - โดยสรุป โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาทุกระดับมีความแตกต่างกันอย่างมากระหว่างผู้มีฐานะดีกับฐานะยากจน ผู้อาศัยอยู่ในเมืองกับชนบท และผู้อยู่ในต่างจังหวัดกับผู้อยู่ในกรุงเทพฯ → แสดงให้เห็นถึงปัญหาการปรับปรุงคุณภาพและปริมาณการศึกษาในท้องถิ่นชนบท 	<p>- แผนพัฒนาการศึกษา ปรากฏอยู่ในหมวด การกระจายบริการสังคม (ประกอบด้วย การศึกษา สาธารณสุข การสังคม สงเคราะห์ ด้านอาหารและโภชนาการ)</p> <p>มีนโยบายเน้นการกระจายบริการสังคมให้ถึงมือประชากรในชนบทอย่างกว้างขวาง โดยดำเนินการให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่จะกำหนดไว้ และจะระดมทุนจากทั้งของรัฐและเอกชนมาสนับสนุนแผนงาน เพื่อจัดช่องว่างของการให้บริการสังคมระหว่างชนบทกับเมือง</p> <p>- ระบุว่า การศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่เหมาะสมกับสภาพความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคม → หากจะแก้ปัญหาต้องทำหลายด้านพร้อมกัน ให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน มีสาระสำคัญดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. โครงสร้างระบบบริหารและการกระจายอำนาจบริหารการศึกษา – จัดให้ระบบบริหารการศึกษามีคุณภาพและประสิทธิภาพสอดคล้องกันทั้งในส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่น 2. สาระสำคัญและกระบวนการเรียนรู้ – ปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหา ให้สอดคล้องกับนโยบาย 3. บทบาทและฐานะของครู – ปรับเปลี่ยนบทบาทของครู โดยยึดหลักว่า ครูคือผู้สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการโดยรอบของผู้เรียน 4. การจัดการศึกษาเอกชน – ส่งเสริมบทบาทเอกชน ภายใต้กำกับของรัฐ 	<ul style="list-style-type: none"> • การเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา เป็นมูลเหตุและเป็นพลังผลักดันให้รัฐบาลต้องวางแผนพัฒนาประเทศใน “แนวใหม่” โดยยึดถือความมั่นคงปลอดภัยของชาติเป็นพื้นฐานหลักเบื้องต้นของการพัฒนา <p>ภายหลังจากจุดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 สังคมไทยเข้าสู่ยุค “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” ประเทศไทยกลับมาที่มีการเลือกตั้งอีกครั้ง แต่มีการแต่งตั้งวุฒิสภาจากกองทัพ ระบบของการเมืองยังอยู่ในรูปแบบที่กึ่งหนึ่งเป็นประชาธิปไตย อีกกึ่งหนึ่งยังคงรูปการปกครองแบบเผด็จการทหาร แต่รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มธุรกิจกับกองทัพยังคงมีความสัมพันธ์กันในรูปแบบ “ธนกิจการเมือง” กลุ่มผลประโยชน์ทางธุรกิจยังต้องพึ่งพาอำนาจการเมืองจากกองทัพ อำนาจการตัดสินใจต่าง ๆ ยังคงตกอยู่ที่กองทัพ และเด่นชัดขึ้นเมื่อพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ขึ้นรับตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีคนนอก คณะรัฐมนตรีในรัฐบาลมาจากการแต่งตั้งผ่านโศกตาวของแต่ละพรรคที่ตัวนายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้จัดสรรปันส่วน จุดมุ่งหมายหลักในบริหารงานการปกครองของรัฐบาลในช่วงยุคดังกล่าว คือ การป้องกันภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์บริเวณแถบอินโดจีนเช่นเคย ภารกิจหลักของคณะรัฐบาลจึงเน้นหนักไปในด้านความมั่นคงและการรักษา</p>

ข้อมูลทั่วไปของแผน	สาระสำคัญ	แผนอื่น ๆ /แผนพัฒนาการศึกษา	บริบททางสังคม
		<p>5. ความเสมอภาคทางการศึกษา – พยายามสร้างพื้นฐานแห่งโอกาสและสิทธิที่เท่าเทียมกันของประชากรในการเข้าถึงบริการ</p> <p>6. การใช้สื่อสารมวลชนเพื่อการศึกษา – เน้นใช้ประโยชน์กับการศึกษานอกระบบโรงเรียนและโรงเรียนในระบบที่มีปัญหาขาดแคลนครู</p> <p>7. การระดมสรรพกำลังและการลงทุนทางการศึกษา – ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเร่งการขยายการศึกษาให้กว้างขวางและเป็นธรรม โดยให้ผู้รับการศึกษามีส่วนร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่ายกับรัฐพอสมควร</p> <p>แผนอื่น ๆ</p> <ul style="list-style-type: none"> • แผนการศึกษาแห่งชาติ ปี 2520 <p>- ความมุ่งหมายระบุว่า การศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต และจะต้องเน้นการศึกษาเพื่อสร้างเสริมความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคง และความผาสุกร่วมกันในสังคม</p> <p>- หมวดแนวนโยบายการศึกษาของรัฐ ระบุว่า การศึกษามีความสำคัญเป็นอันดับสูงในบรรดากิจการต่าง ๆ ของรัฐ รัฐต้องส่งเสริมและบำรุง มีการกล่าวถึงหน้าที่ของรัฐในการจัดบริการด้านการศึกษาแก่ประชาชนเพื่อให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียม รวมถึงการเร่งจัดและสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาให้แก่กลุ่มผู้ยากไร้ ผู้มีความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ หรือสังคม รวมถึงผู้ด้อยโอกาสเพื่อให้เข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้อย่างเสมอหน้า</p> <p>- มีการปรับโครงสร้างระดับชั้นและสายการเรียนให้สอดคล้องจากสถานการณ์ปัจจุบันมากขึ้น (แผนปี 2503 ล้าสมัยไปแล้ว)</p> <p>- แผนฉบับนี้ มุ่งสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น มีการศึกษาพิเศษ การศึกษานอกโรงเรียน รองรับอย่างเป็นระบบมากขึ้น</p>	<p>เสถียรภาพของคณะรัฐบาลเอง อย่างไรก็ตาม ในปี 2523 (66/2523) รัฐบาลได้ออกคำสั่งนิรโทษกรรมนักศึกษาที่เข้าป่าและนักกิจกรรมฝ่ายซ้ายเพื่อยุติความตึงเครียดทางการเมือง</p>
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529)			
<p>นายก : เปรม ติณสูลานนท์</p> <p>- บทนำระบุว่า ในระยะเวลา 5 ปีนี้ หากได้มี</p>	<p>- การพัฒนาการศึกษา ในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ อยู่ในส่วนที่ห้า : การพัฒนาโครงสร้างและการกระจายบริการทางสังคม</p> <p>- สภาพปัญหาระบุว่า การพัฒนาด้านการศึกษาเป็นการพัฒนาที่รัฐได้ใช้งบในด้าน</p>	<p>- แผนฉบับนี้ไม่มีการกล่าวถึง แผนพัฒนาการศึกษาที่จะล้าและเป็นส่วนหนึ่งมากับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดังที่ผ่านมา กลับปรากฏเป็นแผนแยกออกมาชัดเจนขึ้น แต่ยังคง</p>	<p>เมื่อเข้าสู่ยุคของรัฐบาลพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ อย่างเต็มรูปแบบ ประกอบกับการครบรอบ 200 ปี การก่อตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ รัฐบาลพยายามส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์</p>

ข้อมูลทั่วไปของแผน	สาระสำคัญ	แผนอื่น ๆ /แผนพัฒนาการศึกษา	บริบททางสังคม
<p>การปรับโครงสร้างทางและเพิ่มประสิทธิภาพเศรษฐกิจ ตลอดจนแก้ไขปัญหาต่าง ๆ (โดยเฉพาะการขาดดุลทางการค้ากับตปท.) ได้ตามเป้าหมายและนโยบายของแผนพัฒนาฯ เป็นที่เชื่อมั่นว่าฐานะทางเศรษฐกิจของไทยจะมั่นคงก้าวไปสู่ ‘ประเทศกึ่งอุตสาหกรรม’ ได้อย่างแน่นอน</p> <p>- ยังคงกล่าวถึงปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา → การพัฒนาไม่ได้กระจายไปอย่างทั่วถึง ยังมีพื้นที่และประชาชนในชนบทอีกจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาที่ผ่านมา และยังมีความล้าหลังและมีฐานะยากจน (ประมาณว่ายังมีประชาชนในชนบทกว่า 10 ล้านคนที่อยู่ในข่ายยากจน)</p> <p>- แผนฉบับที่ 5 ได้ปรับแนวคิดในการพัฒนาประเทศ ‘แนวใหม่’ (ต่างจากแผนที่ผ่านมา) → เป็นแผนนโยบาย ที่มีความชัดเจนในการแปลงไปสู่ภาคปฏิบัติ</p> <ul style="list-style-type: none"> เน้นการปรับโครงสร้างทางมากกว่า การมุ่งขยายความเจริญทางเศรษฐกิจ เน้นความสมดุลในการพัฒนาศก. และสังคม เน้นการแก้ปัญหาความยากจนของคนชนบท และคนในเขตล้าหลัง มุ่งประสานงานพัฒนาฯ และความมั่นคงของชาติ เน้นแปลงแผนไปสู่ภาคปฏิบัติ เน้นบทบาทและระดมความร่วมมือจากเอกชน 	<p>นี้อยู่ในอันดับต้น ๆ ของการพัฒนาทั้งหมด แต่ยังคงพบปัญหาอยู่ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ปัญหาของโครงสร้างประชากรกับการจัดการศึกษา 2. ปัญหาด้านคุณภาพ <ul style="list-style-type: none"> ○ จำนวนครูต่อนักเรียนโดยเฉลี่ยยังต่ำกว่ามาตรฐาน ○ มาตรฐานที่แตกต่างกันระหว่างโรงเรียนในเมืองและชนบท ○ การขยายตัวด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของแผนพัฒนาฯ ที่ผ่านมา มุ่งลงทุนด้านการก่อสร้างมากกว่าการปรับปรุงคุณภาพ 3. ปัญหาความไม่เสมอภาค - แม้รัฐจะพยายามจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึง แต่การกระจายกระจายของลักษณะการศึกษาต่าง ๆ ยังคงมีปัญหา และมาตรฐานยังคงต่างกัน เกิดจาก <ul style="list-style-type: none"> ○ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเมืองและชนบทมีความเหลื่อมล้ำกันมาก ทำให้เด็กชนบทมีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงกว่าภาคบังคับน้อยกว่า ○ การกระจายสถานศึกษายังไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และจำนวนประชากร มุ่งขยายในเมืองมากกว่า โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีแรงผลักดันทางเมือง 4. ปัญหาการจัดการศึกษาไม่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน <ul style="list-style-type: none"> ○ การผลิตบัณฑิตส่วนใหญ่มุ่งตอบสนองระบบราชการมากกว่า สถานประกอบการเอกชน ทำให้มีจำนวนคนว่างงานสูง (ส่วนมากเป็นสายสังคมศาสตร์) ○ ตลาดแรงงานที่ขาดแคลน ได้แก่ แพทย์ พยาบาล และสาธารณสุข 5. ปัญหาจัดสรรการใช้ทรัพยากรและบริหารการศึกษา <ul style="list-style-type: none"> ○ รัฐรับภาระการลงทุนด้านการศึกษาในทุกลักษณะ ○ การขาดเอกภาพของการบริหารการศึกษาในทุกระดับที่ต่ำกว่าอุดมศึกษา <p>- นำปัญหาข้างต้นมาแปรรูปเป็นนโยบาย/มาตรการ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว (5 ข้อตามสภาพปัญหา)</p> <p>- เป้าหมาย → เพื่อลดปัญหาทางด้านการศึกษาและส่งเสริมให้ประชากรไทยมีคุณภาพอย่างเดียวกัน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ด้านปริมาณ - จะขยายระดับประถมศึกษาให้คลุมประชากรในกลุ่มอายุทุกคน ● ด้านคุณภาพ - ลดอัตราการตกชั้นซ้ำซ้อน ปรับปรุงมาตรฐานระหว่างโรงเรียนในชนบทและในเมืองให้ใกล้เคียงกัน 	<p>วัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ รวมถึงห้วงเวลาของแผน</p> <p>- แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ โดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (ไม่พบไฟล์ออนไลน์)</p> <p>- จะต่างและแยกส่วนจาก “แผนการศึกษาแห่งชาติ”</p> <p>แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉ.ที่ 5 คำนำ โดย นายสีปนนท์ เกตุทัต เลขาธิการฯ</p> <p>- ระบุว่า การวางแผนเพื่อพัฒนาการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของความพยายาม ในการพัฒนากำลังคนของประเทศให้มีประสิทธิภาพ และให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาศก.และสังคม</p> <p>- คาดหวังว่าผู้บริหารการศึกษาระดับต่าง ๆ จะนำแผนไปปฏิบัติอย่างจริงจัง</p> <p>** คำนำไม่พูดถึงตัวแผนเลย</p> <p>- มีกล่าวโดยสรุปถึง มติคณะรัฐมนตรี</p> <ul style="list-style-type: none"> ● คณะรัฐมนตรีมีข้อสังเกตว่า แผนพัฒนาการศึกษาระดับนี้ ควรเน้นการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน และการพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการอุตสาหกรรมที่สัมพันธ์กับการเกษตรให้มากยิ่งขึ้น 	<p>ของความเป็นไทยให้เด่นชัดขึ้นขึ้นจากยุคเดิมที่ผ่านมาในสมัยของยุคอเมริกันที่ความเป็นไทยถูกตั้งคำถาม</p> <p>ในทางตรงข้ามจากกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจโลกแบบเสรีนิยมใหม่ รัฐบาลรับแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการดำเนินนโยบายด้านเศรษฐกิจ อาทิ การประเมินบุคคลในระบบงาน ปัญหาของรัฐบาลในช่วงดังกล่าวประสบกับภาวะแรงงานและเกษตรกรถูกเอาเปรียบในด้านค่าแรง การขังงาน และสวัสดิการอื่น ๆ ภาคกองทัพไม่ได้มีความเป็นเอกภาพมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับยุคการปกครองของทหารแต่เดิม มีทั้งกลุ่มก้อนในกองทัพที่สนับสนุนและต่อต้านพลเอกเปรมอย่างชัดเจน จนเกิดการความพยายามในการทำรัฐประหารขึ้นหลายครั้ง แต่ลงเอยที่การเป็นกบฏ พลเอกเปรม เป็นตัวแสดงทางการเมืองที่เป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่าง นักการเมือง กองทัพ สถาบันฯ อย่างไรก็ตาม ความเบื้อหนายที่มีต่อรัฐบาลมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนถูกเรียกว่ากระแส “เปื้อป่า”</p>

ข้อมูลทั่วไปของแผน	สาระสำคัญ	แผนอื่น ๆ /แผนพัฒนาการศึกษา	บริบททางสังคม
	<ul style="list-style-type: none"> ด้านความเสมอภาค – เด็กที่มีอายุ 6 ปีบริบูรณ์ จะต้องได้รับโอกาสเข้าศึกษาในระดับประถมหนึ่งทุกคน และจะให้มิโรงเรียนประถมทุกตำบล กระจายโรงเรียนมัธยมออกไปยังพื้นที่ชนบท (5 ตำบล : 1 โรงเรียน) จัดระบบและวิธีการสอบคัดเลือกในลักษณะการศึกษา มัธยม อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา เพื่อปรับปรุงโอกาสทางการศึกษาให้มีความเสมอภาคมากยิ่งขึ้น 		
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-2534)			
<p>นายก : เปรม ติณสูลานนท์ (2523-2531) นายก :ชาติชาย ชุณหะวัณ (2531-2534)</p>	<p>- แผนงานพัฒนาการศึกษาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 เป็นส่วนหนึ่งในหัวข้อ แผนพัฒนาคุณภาพคนและแรงงาน (ประกอบด้วย 4 แผน คือ แผนพัฒนาการศึกษาและฝึกอบรม แผนงานส่งเสริมสุขภาพ แผนงานพัฒนาจิตใจและวัฒนธรรม และแผนงานบริหารและพัฒนาแรงงาน)</p> <p>- บทนำของบทนี้ กล่าวว่า ความขาดแคลนทรัพยากรและข้อจำกัดทางการเงินในระยะที่ผ่านมาได้ทวีความรุนแรง และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาของประเทศ แผนฉบับที่ 6 จึงเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนมากกว่าแผนที่ผ่านมา</p> <p>- แผนพัฒนาการศึกษาและฝึกอบรม</p> <ul style="list-style-type: none"> วัตถุประสงค์ : เพื่อพัฒนาคนให้มีความรู้ สติปัญญา มีเหตุผล มีคุณธรรม และวัฒนธรรม มีพละนาถนัยที่สมบูรณ์ มีทักษะในการประกอบอาชีพพึ่งตนเองได้ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถในเทคโนโลยีที่เหมาะสม และเป็นกำลังในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป้าหมาย : จัดการศึกษาและฝึกอบรมทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน และปรับปรุงการศึกษาในทุกระดับ <p>- มาตรการการพัฒนา → ดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 เน้นเพิ่มเติมในเรื่องปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้บหรือการพัฒนา โดยเน้นการใช้ทรัพยากรร่วมกัน</p> <ul style="list-style-type: none"> โยกงบจากระดับหรือสาขาที่ใกล้ถึงจุดอิ่มตัวมาใช้ขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับหรือสาขาอื่น การขยายและขอจัดตั้งมหาวิทยาลัย คณะ ภาควิชา และหน่วยงานใหม่ จะต้องพิจารณาถึงความต้องการกำลังคนในประเทศ และความพร้อมด้านต่าง ๆ เช่น งบและกำลังคน (หลีกเลี่ยงการจัดตั้งในสาขาที่มีคนว่างงานสูง) สนับสนุนให้มีการฝึกอาชีพระยะสั้น สนับสนุนความร่วมมือกับเอกชนในการฝึกอาชีพในระบบโรงเรียน <p>** มาตรการค่อนข้างเน้นการฝึกอาชีพ การพัฒนาทักษะเพื่อการประกอบอาชีพ ปัญหาอัตราการว่างงานที่สูงน่าจะเป็นปัจจัยผลักดันที่ทำให้แผนเน้นการพัฒนาหรือส่งเสริมทักษะที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพของประชากร</p>	<p>แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ได้รับความเห็นชอบจาก คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (กปช.)</p> <p>(คำนำ แต่เนื้อหาจากเอกสารต้นไม่ครบถ้วน)</p> <p>- แผนฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการดำเนินงานตามภารกิจ → การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาให้แก่เด็กที่มีอายุในเกณฑ์การศึกษาระดับประถมศึกษาตามแนวแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ</p> <p>- การจัดทำแผนนี้ คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้คำนึงถึงสาระสำคัญ 2 ประการ</p> <ol style="list-style-type: none"> กำลังวงเงินงบประมาณของรัฐที่อยู่ในภาวะค่อนข้างจำกัด ผลการดำเนินงานตามภารกิจของ กปช. ในระยะเวลาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะด้านคุณภาพ → ดังนั้นกลยุทธ์ มาตรการ และแผนการที่กำหนดขึ้น จึงมุ่งที่จะใช้งบประมาณและทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด <p>- งานหลักของแผนฉบับนี้ เน้นที่การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา ปี 2521 ทั้ง 5 กลุ่มประสบการณ์ การพัฒนาคุณภาพผู้สอน รวมถึงการติดตามและประเมินผล</p> <p>- การดำเนินงานของโครงการที่เกิดขึ้นจะคำนึงถึงความสอดคล้องกับรูปแบบโครงสร้างของแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม ระยะที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) ของกระทรวงศึกษาธิการ</p>	<p>รอยต่อระหว่างยุครัฐบาลกึ่งกองทัพกับรัฐบาลพลเรือนภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับครึ่งใบเดิม การพัฒนาเศรษฐกิจหลังปี 2531 พุ่งสูงขึ้นมากกว่าเดิมในภาคสาธารณสุข ทรัพย์ และหุ้น อัตรากาแลกเปลี่ยนเงินที่คงตัว ประกอบการเริ่มรับการพัฒนาเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ที่เข้าสู่ไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ มีการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง ระบบโทรคมนาคม และการสื่อสาร การพัฒนานิคมอุตสาหกรรมต่าง ๆ แต่ด้วยช่องว่างของรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นประชาธิปไตย จึงทำให้มีช่องว่างในการคอร์รัปชันสูง ยุคดังกล่าวถูกเรียกว่า “บุฟเฟต์คาบิเนต”</p> <p>อย่างไรก็ตาม อดีตนายกรัฐมนตรีนพพลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ เคยเป็นทูต การดำเนินนโยบายของพลเอกชาติชาย จึงมีความเป็นสากลนิยมมากกว่านายกรัฐมนตรีนพพลเอกชาติชาย ยุคก่อน ๆ ยุคของพลเอก ชาติชาย ยังเป็นยุคที่ข้าราชการการเมืองกับข้าราชการประจำมีความสัมพันธ์กันที่ไม่ดีมากนัก เนื่องจากข้าราชการการเมืองอาศัยอำนาจในการบริหารของตนที่ขัดแย้งกับวิถีปฏิบัติของข้าราชการประจำอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กองทัพ อย่างไรก็ตาม ในยุคดังกล่าวนี้ ไทยถูกจับตามองว่าจะเป็นเสือตัวที่ 5 แห่งเอเชีย หรือประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs)</p>

ข้อมูลทั่วไปของแผน	สาระสำคัญ	แผนอื่น ๆ /แผนพัฒนาการศึกษา	บริบททางสังคม
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535-2539)			
<p>เป็นช่วงที่มีความผันผวนทางการเมืองสูง นายกฯ ภายในช่วงปี 2535</p> <ul style="list-style-type: none"> - อานันท์ ปันยารชุน (มี.ค. 2534 – เม.ย. 2535) - สุจินดา คราประยูร (เม.ย. 2535 – พ.ค. 2535) - อานันท์ ปันยารชุน (มิ.ย. 2535 – ก.ย. 2535) - ชวน หลีกภัย (ก.ย. 2535 – ก.ค. 2538) 	<ul style="list-style-type: none"> - หัวข้อการศึกษาและการฝึกอบรม เป็นหัวข้อย่อยหนึ่งของบทที่ 1 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การศึกษา และสาธารณสุข → อยู่ในส่วนที่ 4 <u>แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม</u> - บทนำของส่วนที่ 4 ระบุว่า <ul style="list-style-type: none"> • เศรษฐกิจของประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ระดับนานาชาติและจะต้องแข่งขันในเวทีโลกมากยิ่งขึ้น โครงสร้างเศรษฐกิจภายในประเทศเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการที่ทันสมัย → จะต้องพัฒนาคนให้มีขีดความสามารถสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป (จากเดิมที่เป็นภาคเกษตรกรรม) • ปัญหาหลักที่เผชิญอยู่ : การพัฒนาคนยังไม่สามารถสนับสนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ความได้เปรียบทางทรัพยากรของไทยกำลังลดน้อยถอยลง ทั้งในแง่ปริมาณ คุณภาพ และอัตราค่าจ้างที่สูงขึ้น • จุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (ที่เกี่ยวกับการศึกษา) <ol style="list-style-type: none"> 1. จัดระบบการศึกษาและฝึกอบรมฯ เป้าหมายต่าง ๆ ให้มีศักยภาพและขีดความสามารถที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของการพัฒนาประเทศ 2. เพิ่มขีดความสามารถของกลุ่มคนด้อยโอกาสที่ไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้ รวมถึงคนที่ยังปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงยากและไม่ทันการณ์ 3. ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในกลุ่มอายุต่าง ๆ → <u>การให้การศึกษาตลอดชีวิต</u> - หัวข้อ การศึกษาและการฝึกอบรม <ol style="list-style-type: none"> 1. ให้ความสำคัญต่อการขยายบริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเตรียมความพร้อมเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่จะนำไปประกอบอาชีพต่อไป โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่พึ่งตนเองไม่ได้ <ul style="list-style-type: none"> o เร่งขยายการศึกษาภาคบังคับ (6 ปี) ให้ครอบคลุม โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทห่างไกล เด็กที่ย้ายถิ่นตามการประกอบอาชีพของผู้ปกครอง รวมทั้งเยาวชนและสตรีที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการหาประโยชน์ทางศก.อย่างไม่เป็นธรรม <ol style="list-style-type: none"> i. ขยายและพัฒนารูปแบบการสอนให้เหมาะกับเด็กผู้ด้อยโอกาสในชนบทห่างไกลและชุมชนแออัด เด็กที่มีความผิดปกติทางกาย ใจ รวมถึงเด็กที่มีความเป็นเลิศและความสามารถพิเศษ ii. ทบทวนและปรับปรุงโครงการอาหารกลางวัน 	<p>แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (ไม่มีข้อมูล)</p> <p>แผนอื่น ๆ</p> <ul style="list-style-type: none"> • แผนการศึกษาแห่งชาติปี 2535 (ปรับปรุงจากแผนการศึกษาปี 2520) - เนื่องจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ประเทศไทยมีการติดต่อเชื่อมโยงกับประชาคมโลกมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องปรับปรุงแนวทางการศึกษาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง - มองว่า การศึกษาเป็นกระบวนการที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพสามารถปรับตัวให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมถึงสามารถสร้างสรรค์สังคมไทยให้เกิดความก้าวหน้าและสร้างการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ - การจัดการศึกษามีหลักสำคัญ 4 ประการ <ol style="list-style-type: none"> 1. การสร้างความสำเร็จของงานทางปัญญา ความคิดจิตใจและคุณธรรม → เป็นสิ่งจำเป็นและเป็นเป้าหมายเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลระหว่างความเจริญทางจิตใจกับความเจริญทางวัตถุและความเติบโตเศรษฐกิจ 2. การดำรงอยู่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ → จะต้องตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรและการอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างเหมาะสม ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม 3. การก้าวทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่ → การรับวัฒนธรรมต่างประเทศหรือภายนอก จะต้องประสานควบคู่ไปกับความเข้าใจในคุณค่าของภูมิปัญญา ภาษา และวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน 4. ความสมดุลของการพึ่งพาอาศัยและการพึ่งพาตนเอง → เป็นหลักพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการประสานร่วมมือทั้งในระดับบุคคล ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน - มีการกล่าวถึงแนวนโยบาย/แนวทางการจัดการศึกษา โดยมีหลัก 4 ประการข้างต้นเป็นฐานสำคัญ - ระดับการศึกษายังคงยึดเช่นเดียวกับแผนปี 2520 (มี 4 ระดับ) 	<p>หลังจากกระแสความไม่ลงรอยกันระหว่างรัฐบาลพลเรือนกับข้าราชการกองทัพ ในปี 2534 เกิดการทำรัฐประหารขึ้นเพื่อโค่นล้มอำนาจของรัฐบาลพลเอกชาติชาย อย่างไรก็ตามด้วยวิกฤติศรัทธาที่ประชาชนมีต่อทหาร ทำให้การตั้งรัฐบาลบาลของพลเอก สุจินดา คราประยูร ถูกคัดค้านและปะทุออกมาเป็นเหตุการณ์ พฤษภาทมิฬ กลุ่มชนชั้นกลางในตัวเมืองเติบโตจากผลของการพัฒนาเศรษฐกิจในยุคก่อนหน้า น้อย่างก้าวกระโดดและเป็นระบบมากขึ้น ส่งผลให้ชนชั้นกลางเริ่มมีปากเสียงต่อการกำหนดนโยบายทางการเมืองมากยิ่งขึ้นกว่าในยุคที่กองทัพกุมสภานะเนื่องจากนักการเมืองท้องถิ่นที่ผูกโยงฐานเสียงทางการเมืองของตนต้องอาศัยการเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นของตนเองเพื่อให้ได้เก้าอี้ในสภาฯ ชนชั้นกลางในเมืองที่ผูกติดภาพลักษณ์ของนักการเมืองที่คอร์รัปชันในยุคก่อน ประกอบกับการเจอนักการเมืองท้องถิ่นในต่างจังหวัดที่ได้เก้าอี้เข้าสภาจนถึงขั้นจัดตั้งรัฐบาลได้จึงมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อนักการเมือง จึงเกิดการรณรงค์ร่างรัฐธรรมนูญใหม่ขึ้นหลังจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬที่ทำให้กองทัพลดบทบาททางการเมืองไป แต่นักการเมืองก็ได้เร่งรัดในการร่างรัฐธรรมนูญใหม่</p>

ข้อมูลทั่วไปของแผน	สาระสำคัญ	แผนอื่น ๆ /แผนพัฒนาการศึกษา	บริบททางสังคม
	<ul style="list-style-type: none"> ○ ขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 6 เป็น 9 ปี ให้ความสำคัญทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ○ พัฒนาการสอนด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษา (อังกฤษ) <p>2. พัฒนาระดับกลางและระดับสูงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพในสาขาที่ขาดแคลน และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ เร่งขยายการผลิตบุคลากรทางการแพทย์ วิศวกร สถาปนิก นักวิทยาศาสตร์ นักเทคโนโลยีและช่างเทคนิค → เพิ่มเป้าหมายการผลิตในสถาบันการศึกษาและขยายการจัดตั้งขึ้นใหม่ในระดับภูมิภาค ○ สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระและพึ่งพาตนเองได้ <p>3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เอกชนมีบทบาทในการจัดการศึกษาและอบรมมากขึ้น</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ ทั้งการจัดตั้งสถาบันการศึกษาและการฝึกอบรม เพื่อการฝึกทักษะวิชาชีพ <p>4. ปรับปรุงการจัดการศึกษาตลอดชีพเพื่อปวงชน</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ กระจายการจัดสัใจ การกำหนดทิศทางและนโยบายทางการศึกษาไปยังส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นมากขึ้น ○ จัดให้มีการเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบและนอกระบบ โรงเรียน รวมทั้งการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น ○ สนับสนุนเด็กทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนให้มีโอกาสในการสอบเทียบความรู้ได้อย่างเหมาะสมตามวัยและระดับการศึกษา <p>- key word : ทรัพยากรมนุษย์ ชีตความสามารถ การศึกษาตลอดชีวิต</p>	แต่จะเน้นและส่งเสริมการศึกษาของมัธยม สามเณร และบุคลากรทางศาสนามากขึ้น	
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540 - 2544)			
<p>นายก : ชวน หลีกภัย</p> <p>- ปฐมบทของแผนระบุว่า ประเทศไทยเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 นับตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เป็นต้นไป</p> <p>- มีการกล่าวถึงกระแสโลกาภิวัตน์ในช่วง 2 ศตวรรษที่ผ่านมา → ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารสารสนเทศเป็นปัจจัย</p>	<p>- แผนฉบับนี้ไม่ได้จัดการศึกษาเป็นหมวดที่ชัดเจน แต่ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาศักยภาพของคนไทย</p> <p>- ส่วนที่ 2 การพัฒนาศักยภาพของคนไทย</p> <p>บทนำกล่าวว่า การพัฒนาในระยะที่ผ่านมา มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้คนเป็นปัจจัยในการผลิตเพื่อสนองความต้องการความเจริญทางเศรษฐกิจ โดยไม่คำนึงถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์และการพัฒนาศักยภาพของคนให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการประกอบอาชีพ และสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว</p>	<p>แผนพัฒนาการศึกษาชาติ ฉบับที่ 8</p> <p>โดยคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สังกัด สำนักนายกรัฐมนตรี</p> <p>(คำนำ) โดย พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ</p> <p>- ตามทิศทางของแผนพัฒนาศก.ฉบับที่ 8 ส่งผลให้การพัฒนาศึกษาในช่วงแผนนี้ต้องดำเนินไปอย่างสอดคล้องกัน คือ การสร้างรากฐานเพื่อการพัฒนาขีดความสามารถของประเทศ เป็นการเตรียมและนำคนไทยให้เข้าสู่สังคมยุคใหม่อย่างมั่นคงและ</p>	<p>หลังจากการลงทุนในภาคที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิตในยุคก่อนหน้า ประเทศไทยเข้าสู่วิกฤติเศรษฐกิจด้วยการถูกโจมตีค่าเงิน ไทยประกาศลอยตัวค่าเงินบาทต่อดอลลาร์จาก 25 บาท ขึ้นไปสู่ 50 บาท เศรษฐกิจของไทยพังทลายลงจนไทยไม่สามารถเป็นเสือดาวที่ 5 แห่งเอเชียตามที่ถูกคาดการณ์เอาไว้ได้ ด้วยวิกฤติเศรษฐกิจดังกล่าวจึงทำให้รัฐบาลต้องพยายามแก้ไขรัฐธรรมนูญออกมามาจนสำเร็จ ถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่มาจากประชาชนเป็นฉบับแรกของประเทศไทยเนื่องจากมีการ</p>

ข้อมูลทั่วไปของแผน	สาระสำคัญ	แผนอื่น ๆ /แผนพัฒนาการศึกษา	บริบททางสังคม
<p>ผลทำให้เกิดภาวะโลกร้อน</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีการกล่าวถึงองค์การระหว่างประเทศทางด้านเศรษฐกิจ เช่น องค์การการค้าโลก การรวมกลุ่มทางการค้าระดับภูมิภาค เช่น อเมริกาเหนือ ยุโรป และแปซิฟิก - ด้านสังคมมีการกล่าวถึง กระแสโลกาภิวัตน์ ได้กดดันให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น และมีการกล่าวถึงค่านิยมสากลที่มาพร้อมกับกระแสดังกล่าว ● สังคมไทยที่พึงปรารถนาในอนาคต - ต้องจัดระเบียบทางเศรษฐกิจและสังคมให้พร้อมรับสถานการณ์ในอนาคตและสามารถช่วงชิงโอกาสจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกระแสระหว่างประเทศมาเป็นแรงผลักดันในการพัฒนาประเทศ - คนไทยทุกคนมีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนอย่างเต็มที่มากขึ้นและมีส่วนร่วมในการพัฒนาปท. → ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 12 ปี และมีโอกาสเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมที่มีคุณภาพ - คนไทยมีขีดความสามารถพร้อมที่จะปรับตัวเพื่อรับการเปลี่ยนแปลง กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้รับโอกาสทางการศึกษาและมีงานทำอย่างถ้วนหน้า - คนไทยจะมีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถ รู้จักตนเอง รู้เท่าทันโลก และมีศักยภาพที่จะปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าตลอดช่วงชีวิต - ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในภูมิภาคและเมืองหลวงจะไม่ต่างกัน ● แนวคิด ทิศทางและกระบวนการใหม่ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 - แผนฉบับนี้เปิดโอกาสให้คนไทยทุกกลุ่มสาขาอาชีพและภูมิภาคของประเทศ เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและกำหนดทิศทางการ 	<p>- บทที่ 4 การพัฒนาสติปัญญา ทักษะ และฝีมือแรงงาน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ยุทธศาสตร์ : การเตรียมความพร้อมเด็กปฐมวัย การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ทั้งในกระบวนการเรียนการสอนการปฏิรูประบบการผลิตและพัฒนาครูและการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่และระบบสารสนเทศมาใช้ ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพในทุกระดับการศึกษาและเพิ่มศักยภาพกำลังแรงงาน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ รวมทั้งการปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการศึกษาและฝึกอบรม ● มุ่งพัฒนาศักยภาพของคนไทยทุกคนอย่างเท่าเทียม ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมเด็กปฐมวัยไปจนถึงการศึกษาตลอดชีวิต → สามารถเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิตและสามารถเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ ● จุดเน้นด้านการศึกษา ไม่ต่างกับแผนฉบับที่ 6 และ 7 มากนัก แต่มีการเพิ่มบางประการ <ul style="list-style-type: none"> ○ สนับสนุนและส่งเสริมให้เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการเตรียมความพร้อม → ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สถานรับเลี้ยงเด็กในสถานประกอบการ ○ จัดให้มีสื่อและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตลอดจนนำเทคโนโลยีมาใช้ได้อย่างเหมาะสม ○ ส่งเสริมการจัดการศึกษาที่ให้ทางเลือกหลากหลาย เหมาะกับกลุ่มต่าง ๆ ○ สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีการสอนทางไกล เพื่อบรรเทาปัญหาการศึกษาขาดแคลนครู ○ สนับสนุนการสร้างศักยภาพด้านการวิจัยและพัฒนา โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ○ พิจารณาการปรับแก้กฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานของคนต่างต่างชาติ เพื่อเป็นการส่งเสริมการค้าถ่ายเทเทคโนโลยีจากต่างประเทศและการสนับสนุนแรงงานในสาขาที่ขาดแคลน ● โดยรวม : เน้นการพัฒนาการศึกษาและอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของแรงงานให้สามารถเข้าสู่กระบวนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ <p>- key word : โลกาภิวัตน์ ศตวรรษที่ 21 การพัฒนาคน คนเป็นศูนย์กลาง กลุ่มคนด้อยโอกาส การศึกษาตลอดชีวิต เทคโนโลยี</p>	<p>รู้ทันโลก</p> <ul style="list-style-type: none"> - แผนพัฒนาการศึกษา จึงเป็นแผนชั้นนำการพัฒนาการศึกษา → มุ่งขยายและยกระดับมัธยมศึกษา และมุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชน และประเทศ - มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ รวมถึงมุ่งให้การศึกษาไทยสร้างศักยภาพของประเทศในการพึ่งพาตนเอง และสร้างความก้าวหน้ามั่นคงเศรษฐกิจไทยในประชาคมโลกบนพื้นฐานความเป็นไทย - การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคนตลอดชีวิต จึงเกี่ยวข้องกับทุกคน ทุกฝ่าย → กาจัดทำแผนฉบับนี้ ได้เน้นการรวมพลังจากบุคคลทุก ๆ ส่วนในสังคม ร่วมกันแสดงความคิดเห็น เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ และนโยบาย <p>-รัฐธรรมนูญปี 40 → พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542</p>	<p>เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่าง จากวิกฤติเศรษฐกิจที่รุนแรง ไทยจำเป็นต้องกู้เงินจากกองทุนระหว่างประเทศ (IMF) เพื่อแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง อย่างไรก็ตามรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย ถูกมองว่าดำเนินนโยบาย “ตามกัน IMF” มากจนเกินไป ทำให้เกิดกระแสชาตินิยมพุ่งสูงขึ้นกว่าเดิม เทียบเคียงมากับกระแสชาตินิยมต่อต้านตะวันตก ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงเริ่มเป็นที่พูดถึงมากขึ้นจนกลายเป็นวาทกรรมชุดหลักของสังคมไทย หรือวิถีที่สังคมไทยมองว่าเป็นการได้ต่อบรรเทาผลกระทบทางเศรษฐกิจของตะวันตกผ่านการกลับไปใช้ชีวิตอย่างวิถีชนบท ปฏิเสธทุนนิยมแสวงหาคุณค่าแบบอดีตของสังคมไทยที่เป็นสังคมเกษตรกรรมมากกว่าสังคมอุตสาหกรรม</p>

ข้อมูลทั่วไปของแผน	สาระสำคัญ	แผนอื่น ๆ /แผนพัฒนาการศึกษา	บริบททางสังคม
<p>พัฒนาตั้งแต่การเริ่มทำแผน</p> <p>- การพัฒนาที่ท้าทาย → การพัฒนาคน ซึ่งได้ปรับแนวคิดจากเดิมที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ มาเป็นเน้นคนเป็นศูนย์กลาง</p>			
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545 - 2549)			
<p>นายก : ทักษิณ ชินวัตร</p> <p>- ความน่าเชื่อถือของแผนระบุว่า แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้เปิดโอกาสให้หลายฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การกำหนดกรอบวิสัยทัศน์ → วิสัยทัศน์ร่วม</p> <p>- ทุกฝ่ายเป็นพลังให้อัญเชิญปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของรัชกาลที่ 9 มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนา</p> <p>- ดำเนินการต่อเนื่องจากแผน 8 ในเรื่องแนวคิด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวม</p> <p>- พุดถึงจุดอ่อนของการพัฒนา → ปัญหาของการรวมศูนย์อำนาจราชการ, กฎหมายล้าหลัง, ความเหลื่อมล้ำ, คุณภาพการศึกษาที่ไม่ก้าวหน้า เป็นต้น</p> <p>- พุดถึงจุดแข็งของการพัฒนา → รัฐธรรมนูญฉบับปี 40 ได้วางรากฐานการปฏิรูปที่สำคัญ รวมถึงการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม</p> <p>- กระแสหลักของโลกคือ “โอกาสและภัยคุกคาม” เศรษฐกิจจะมีความซับซ้อน แนวโน้มการพัฒนาสู่ศก.ยุคใหม่ที่มีเทคโนโลยีและการใช้ความรู้เป็นฐานรากการพัฒนา → ต้องเร่งสร้างระบบ กลไก และพัฒนาคนให้สามารถปรับตัวได้อย่างเท่าทัน</p> <p>- พัฒนาโดยยึดหลังสายกลาง อยู่บนฐานของความสมดุลพอดี ความพอประมาณ</p> <p>- เพื่อแก้ปัญหาความยากจนและเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนไทยในการพึ่งพา</p>	<p>- การศึกษาปรากฏอยู่ใน กลุ่มที่ 2 : การเสริมฐานรากของสังคมให้เข้มแข็ง → ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคม</p> <p>- ในยุทธศาสตร์นี้ระบุว่า ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจที่ผ่านมา (ต้มยำกุ้ง) ได้สะท้อนให้เห็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เป็นจุดอ่อนของการพัฒนาหลายประการ เช่น ข้อจำกัดของรัฐในเรื่องทรัพยากรและการบริหาร</p> <ul style="list-style-type: none"> o คนไทยส่วนใหญ่ไม่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ ๆ ได้อย่างเท่าทัน o คนไทยบางกลุ่มขาดโอกาสในการเข้าถึงและไม่ได้รับความคุ้มครองจากหลักประกันความมั่นคงทางสังคมอย่างเท่าเทียม o ปัญหาเชิงโครงสร้างด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะความยากจน <p>- ปัจจัยเงื่อนไขที่ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาคนและสังคมในแผนฉบับนี้ → บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ การปฏิรูปการศึกษาและการจัดทำกฎหมายสุขภาพแห่งชาติ การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ความเข้มแข็งของประชาสังคม รวมทั้งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ</p> <p>- ยุทธศาสตร์นี้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนไทยทุกคนให้มีคุณภาพ มีสุขภาพแข็งแรง เป็นคนเก่ง คนดี มีระเบียบวินัย รู้หน้าที่ มีความซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น</p> <p>- การพัฒนาคุณภาพคน (ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ให้ประชาชนมีการศึกษาโดยเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 9 ปี ในปี 2549 2. เพิ่มคุณภาพการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทุกระดับให้ได้มาตรฐาน 3. ยกกระดับการศึกษาของกำลังแรงงานไทยให้ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของกำลังแรงงานในปี 2549 4. เพิ่มโอกาสการมีงานทำในประเทศไม่ต่ำกว่า 230,000 คนต่อปี <p>- โดยมีแนวทางการพัฒนาคือ ปรับหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนปฏิบัติได้จริงและสามารถที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การผลิตกำลังคนและฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน เทคโนโลยีสมัยใหม่และพร้อมเข้าสู่เศรษฐกิจยุคใหม่</p>		<p>ไทยเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์อย่างเต็มตัว อย่างไรก็ตาม ภายใต้อาณัติของรัฐธรรมนูญฉบับ 2540 ได้ทำให้เกิดระบบการถ่วงดุลอำนาจที่ฝ่ายบริหารมีอำนาจแข็งแกร่ง จึงทำให้เกิดรัฐบาลที่มีนโยบายในการพัฒนาและรื้อฟื้นเศรษฐกิจไทยได้อย่างก้าวกระโดดอีกครั้งภายใต้รัฐบาลของนายทักษิณ ชินวัตร บทบาทของไทยขยายตัวมากขึ้นทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาแบบเสรีนิยมใหม่ที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนำกลับมามีบทบาทในสังคมไทยอีกครั้ง</p> <p>อย่างไรก็ตาม ชนชั้นแรงงานและเกษตรกรเป็นกลุ่มหลักที่รัฐบาลภายใต้ยุคของทักษิณได้คำนึงเป็นจุดสำคัญ เกิดการปฏิรูประบบราชการครั้งใหญ่อีกครั้งในยุคดังกล่าว รวมไปถึงการกระจายอำนาจลงไปสู่ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ทำให้เม็ดเงินสวัสดิการ ระบบสาธารณสุข และการพัฒนาไหลลงไปสู่ระดับท้องถิ่นแทนการกระจายงบประมาณผ่านกระทรวง ทบวง กรม อีกชั้นหนึ่ง ด้วยพื้นฐานของทักษิณที่เป็นนักธุรกิจด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้เกิดการพัฒนา ระบบโทรคมนาคม เทคโนโลยีอย่างเป็นวงกว้าง ไทยเป็นที่รู้จักในระดับโลกมากขึ้นจากการชูการท่องเที่ยว อาหารไทย วัฒนธรรมไทย สินค้า OTOP เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในปลายยุคทักษิณเกิดการประท้วงของมวลชนฝ่ายพันธมิตร ทำให้สถานการณ์ทางการเมืองเกิดความสับสนวุ่นวายและตามมาด้วยการรัฐประหารในปี 2549 หลังจากที่ไทยไม่มีการรัฐประหารมากกว่า 15 ปี</p>

ข้อมูลทั่วไปของแผน	สาระสำคัญ	แผนอื่น ๆ /แผนพัฒนาการศึกษา	บริบททางสังคม
<p>ตนเอง → ให้โอกาสทางการศึกษาและบริการทางสังคมที่เป็นธรรม ทัวถึง สร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิต</p>	<p>- หัวข้อ : การปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ปฏิรูปการพัฒนาครู → เพื่อให้ได้ครูที่มีจริยธรรมและทักษะวิชาการที่มีคุณภาพ 2. ส่งเสริมให้ครูทำผลงานเด่นด้านการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูภูมิปัญญาไทยควรได้รับการยกย่อง 3. สร้างความเข้าใจและแนวทางเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัดและสนใจ แสวงหาการเรียนรู้ด้วยตนเอง กลั่นกรองข้อมูลข่าวสารอย่างรู้เท่าทัน ปรับปรุงการวัดผลที่สะท้อนความรู้ความเข้าใจของนักเรียน 4. ปรับปรุงหลักสูตรให้มีความหลากหลาย ยืดหยุ่น สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เพิ่มสาระที่จำเป็น เช่น ภาษาต่างประเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงจริงจังในเนื้อหาที่เกี่ยวกับศีลธรรม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ 5. สนับสนุนให้สถาบันอื่นมีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น เช่น ครอบครั้ว ชุมชน ศาสนา เพื่อสร้างทางเลือกอื่นให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย 6. ปรับปรุงและยกระดับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 7. ใช้สื่อเพื่อการศึกษาทุกรูปแบบเพื่อกระจายให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มด้อยโอกาส 8. ผลิตและพัฒนาบุคลากรและนักวิจัย โดยเฉพาะในสาขาที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ <p>- หัวข้อ : การเตรียมความพร้อมและยกระดับทักษะฝีมือคนไทยให้มีคุณภาพได้มาตรฐานและสอดคล้องกับโครงสร้างการผลิตและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป (ที่เกี่ยวข้อง)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลาง → ผสานภูมิปัญญา ทักษะชีวิต และความรู้พื้นฐาน เช่น ภาษา คณิตศาสตร์ คอมพิวเตอร์ การจัดการ 2. ส่งเสริมให้แรงงานในสถานประกอบการมีพื้นฐานการศึกษาไม่ต่ำกว่ามัธยมต้น <p>- key word : การพัฒนาคน คนเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้ตลอดชีวิต เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เทคโนโลยีสารสนเทศ ภูมิปัญญาท้องถิ่น</p>		
<p>แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550 - 2554)</p>			
<p>นายก : สุรยุทธ์ จุลานนท์</p>	<p>การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมแห่งศีลธรรมและฐานความรู้ - คนหรือทุนมนุษย์ เป็นทุนสังคมที่สำคัญที่สุด เป็นทั้งผู้สร้างและผู้ได้รับผลจากการ</p>		<p>- กระแสโลกาภิวัตน์ในระดับโลก - คนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตการณ์ที่เป็นผลกระทบ</p>

ข้อมูลทั่วไปของแผน	สาระสำคัญ	แผนอื่น ๆ /แผนพัฒนาการศึกษา	บริบททางสังคม
<p>- บทนำของแผนองรัชกาลที่ 9 ค่อนข้างมาก</p> <p>- เปิดปฐมบทด้วย ‘ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศ’ โดยนำการพัฒนาต่าง ๆ มาจับกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงหรือแนวคิดอื่นของรัชกาลที่ 9 → ยกตัวอย่างศูนย์การพัฒนาในพระราชดำริต่าง ๆ</p> <p>- กล่าวว่า วิฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นเป็น บทเรียนของการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพ → การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับบริบทของประเทศ</p> <p>- สาเหตุมาจาก → 4 ทศวรรษที่ผ่านมาใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดเศรษฐกิจเสรีนิยมหรือเศรษฐกิจทุนนิยมที่มุ่งพัฒนาเพื่อสร้าง ความมั่งคั่งและรายได้มาสู่ประเทศเป็นหลัก และใช้การเติบโตของรายได้ต่อหัวเป็นเครื่องมือวัดผลสำเร็จของการพัฒนา</p> <p>- โลกาภิวัตน์ การเคลื่อนไหลของวัฒนธรรม → กระทบต่อระบบคุณค่า ความเชื่อ และพฤติกรรมของคนไทย เน้นบริโภคนิยม ขาดจิตสาธารณะ หลักธรรมการดำเนินชีวิตเสื่อม</p> <p>- การพัฒนาศักยภาพคน แม้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับสูงขึ้นไป แต่ยังคงมีปัญหาในเชิงคุณภาพการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องเร่งพัฒนาอย่างเร่งด่วน</p> <ul style="list-style-type: none"> o เนื่องจากระบบการศึกษาในปัจจุบันเป็นระบบคิดแยกส่วนออกจากวิถีชีวิต โดยเอาตำราหรือวิชาเป็นตัวตั้งซึ่งเป็นคนรู้ นอกตัว ยังไม่ให้ความสำคัญต่อการศึกษาให้รู้จักชีวิตหรือรู้จักตัวเอง ซึ่งจะทำให้วางความสัมพันธ์ระหว่าง 	<p>พัฒนา → ต้องพัฒนาศักยภาพในทุกมิติ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ให้ความสำคัญกับการสร้างสังคมแห่งศีลธรรมความดี คุณธรรมพื้นฐาน - สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ → ให้ความสำคัญต่อการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีในแนวพึ่งตนเอง โดยใช้ประโยชน์จากทุนวัฒนธรรมและทุนท้องถิ่นที่มี - พันธกิจในแผนที่ 10 (ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคน) <ul style="list-style-type: none"> o พัฒนาคคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม นำความรอบรู้อย่างเท่าทัน มีสุขภาวะที่ดี อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้ดุลยภาพของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ <ul style="list-style-type: none"> • พัฒนาคคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ มีภูมิคุ้มกัน → พัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนทุกกลุ่ม มีทักษะชีวิต พัฒนาสมรรถนะ ทักษะของกำลังแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการ นำองค์ความรู้ท้องถิ่นและสมัยใหม่มาใช้ประโยชน์ • การพัฒนาทางการศึกษาขยายตัวเชิงปริมาณอย่างรวดเร็ว จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็น 8.5 ปี ในปี 2548 แต่ยังไม่ถึงระดับการศึกษาภาคบังคับ ผลสัมฤทธิ์ด้านการศึกษายังอยู่ในระดับต่ำ • คนไทยได้รับโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตมากขึ้นแต่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้เท่าที่ควร → วัดจากจำนวนศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต • ประสิทธิภาพของแรงงานยังคงต่ำ ยังขาดแคลนกำลังคนระดับสูง โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์ - แนวทางการพัฒนา → การพัฒนาคคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน <ol style="list-style-type: none"> 1. พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีจิตใจที่ดีงาม อยู่ในกรอบของศีลธรรม และมีจิตสำนึกสาธารณะ 2. พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์และศีลธรรม ภายใต้ระบบการศึกษาที่มุ่งการเรียนรู้ทั้งทางปฏิบัติและวิชาการ <ol style="list-style-type: none"> a. พัฒนาเด็กให้เติบโตตามวัยอย่างเหมาะสมและพร้อมเรียนรู้ b. พัฒนาหลักสูตรทั้งในและนอกระบบให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง รวมถึงบูรณาการเรื่องศีลธรรม ประวัติศาสตร์ 		<p>จากการเคลื่อนไหลทางวัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่ประเทศทั้งทางสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ</p> <p>การกลับมาอีกครั้งของรัฐบาลทหารในช่วงเวลาสั้น ๆ อีก 1 ปี ภายหลังจากทำรัฐประหารในเดือนกันยายน 2549 รัฐบาลของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ได้รับฉายาว่าเป็นรัฐบาลชิงแก่ เนื่องจากการทำงานที่เชื่องช้าและระบบการทำงานที่คร่ำครึ รัฐบาลได้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับ 2550 ออกมาและนำมาสู่ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองระลอกใหม่อีกกว่าทศวรรษ ซึ่งผลของความขัดแย้งดังกล่าวยังคงส่งผลมาถึงเวลาปัจจุบัน ความขัดแย้งเกิดจากการตัดสินใจพรรคหลังประชาชน และการจัดตั้งรัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์กับภูมิใจไทย รัฐบาลบริหารราชการได้อย่างลุ่ม ๆ ดอน ๆ กับปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองจนเกิดการปะทุขึ้นในปี 2553 ผู้ประท้วงฝ่ายมวลชนเสื้อแดงได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก รัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะประกาศยุบสภาลาออกและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่</p>

ข้อมูลทั่วไปของแผน	สาระสำคัญ	แผนอื่น ๆ /แผนพัฒนาการศึกษา	บริบททางสังคม
<p>ตัวเองกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องมีจริยธรรม²⁶</p> <p>- การพัฒนาที่ผ่านมากระจุกตัว เกิดความเหลื่อมล้ำ ขาดธรรมาภิบาล</p>	<p>วัฒนธรรม และการลดความขัดแย้งแบบสันติวิธี พัฒนาครูให้เท่าทันเทคโนโลยี</p> <p>c. สร้างเยาวชนรุ่นใหม่ให้มุ่งสายอาชีพมากขึ้น</p> <p>3. พัฒนาสมรรถนะและทักษะแรงงานให้รองรับการแข่งขันของประเทศ</p> <p>a. เพิ่มทักษะพื้นฐานและความรู้เพื่อให้แรงงานมีผลิตภาพที่สูงขึ้น</p> <p>b. จัดระบบการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่</p> <p>4. เร่งสร้างกำลังคนที่มีความเป็นเลิศในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่ที่น่าไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ</p> <p>a. สนับสนุนการพัฒนางานวิจัยและนักวิจัย โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์</p> <p>5. พัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต</p> <p>a. สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง</p> <p>b. พัฒนารูปแบบและหลักสูตร → สนับสนุนให้มหาวิทยาลัยขยายหลักสูตรสำหรับบุคคลทั่วไป ส่งเสริมการเรียนรู้กับปราชญ์ในพื้นที่ ส่งเสริมการจัดตั้งห้องสมุด พิพิธภัณฑ์</p> <p>6. การจัดการและพัฒนาต่อยอด ใช้ประโยชน์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>- key word : เศรษฐกิจพอเพียง โลกาภิวัตน์ ทุนมนุษย์ ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ พึ่งตนเอง คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา</p>		
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555 - 2559)			
<p>นายก : ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร</p> <p>- เปิดตัวพระบรมราโชวาทของรัชกาลที่ 9 เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>- แผนยุทธศาสตร์เพื่อมุ่งสู่ “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง”</p> <p>- แผนพัฒนาฉบับนี้ ต่อเนื่องมาจากแผนที่ 8 - 10 โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง, เน้นคน</p>	<p>- ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะผู้สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน</p> <p>การพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืนและสมดุลจะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนที่มีให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะการพัฒนาทุนมนุษย์ → เพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงโลกในศตวรรษที่ 21</p> <p>- ให้ความสำคัญกับ</p> <p>1. การพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง</p> <ul style="list-style-type: none"> • พัฒนาคนไทยในทุกช่วงชีวิต พัฒนาทักษะให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต • พัฒนาคณะด้วยการเรียนรู้ในศาสตร์วิทยาการให้สามารถประกอบ 	<p>แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559)</p> <p>การจัดทำแผนฉบับนี้ ได้ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ 2550, พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545, แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552 - 2559), รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด ที่มุ่งหวังจะพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกกลุ่มวัยให้มีความพร้อมทั้ง</p>	<p>การกลับมาอีกครั้งของรัฐบาลประชาธิปัตย์ที่มาจาก การเลือกตั้งของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร แต่ด้วยบรรยากาศความขัดแย้งระหว่างมวลชนสีเสื้อต่าง ๆ และอุทกภัยครั้งใหญ่เมื่อปี 2554 และการประท้วงของมวลชนกปปส. ในปี 2556-2557 ทำให้เกิดความผันผวนทางการเมืองสูง นโยบายการพัฒนาผ่านพรบ.กู้บประมาณ 2 ล้านล้านบาทที่จะนำไปใช้ในการลงทุนโครงสร้างการคมนาคมพื้นฐานของประเทศ ถูกทำให้เป็นปัญหาทางการเมือง ประเทศไทยจึงหยุดชะงักอีกครั้ง กอปรกับการประท้วงที่ยืดเยื้อของมวลชนกปปส. ที่มีเงื่อนไข</p>

²⁶ ประเวศ วะสี : “การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง”, กรุงเทพมหานคร : กระทรวงวัฒนธรรม ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๑

ข้อมูลทั่วไปของแผน	สาระสำคัญ	แผนอื่น ๆ /แผนพัฒนาการศึกษา	บริบททางสังคม
<p>เป็นศูนย์กลาง, สร้างสมดุลการพัฒนาในทุกมิติ</p> <p>- ขยายการนำทุนที่มีศักยภาพจาก ๓ ทุน ทั้ง ทุนสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็น 6 ทุน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนทางการเงิน ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน โดยเฉพาะการสร้างฐานทางปัญญาเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้กับคนและสังคมไทยเป็นสังคมที่มีคุณภาพ</p> <p>- ก้าวเข้าสู่สังคมและเศรษฐกิจสีเขียวที่มีการผลิตและบริโภคอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม</p>	<p>อาชีพได้อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับแนวโน้มการจ้างงานและเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน</p> <ul style="list-style-type: none"> สร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวม เคารพกฎหมาย หลักสิทธิมนุษยชน สร้างค่านิยมเรื่องสิ่งแวดล้อม <p>2. การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต</p> <ul style="list-style-type: none"> ให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในเรื่องการศึกษา ทักษะการทำงาน และการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันสำคัญในการดำรงชีวิตและปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ ๒๑ <p>- แนวทางการพัฒนา (หัวข้อการพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง)</p> <ol style="list-style-type: none"> พัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเป็นองค์รวม → ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ คุณธรรมจริยธรรม พัฒนาเด็กวัยเรียนให้มีความรู้ทางวิชาการและ EQ → สามารถศึกษาหาความรู้และต่อยอดองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง <ul style="list-style-type: none"> พัฒนาหลักสูตรและปรับกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน บูรณาการวิชาต่าง ๆ ทั้งทักษะชีวิตและวิชาการ มีการเพิ่มเรื่องอาเซียนเข้ามาด้วย ค้นหาเด็กที่มีอัจฉริยภาพและความสามารถด้านต่าง ๆ ส่งเสริมและดึงศักยภาพนั้นออกมา เสริมสร้างทักษะชีวิตและพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมและถูกต้องให้กับเด็ก โดยเฉพาะการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น และการควบคุม/ดูแลอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม <p>*** วางทักษะที่ควรมีไว้อย่างกว้าง ๆ ไม่ได้ทำให้เป็นรูปหรือแผนที่มีความชัดเจนเหมือนแผนพัฒนาฯ ฉบับแรก ภาพของการวางแผนด้านการศึกษาค่อนข้างเบลอ เน้นการพัฒนาทักษะที่ค่อนข้างใหม่ เน้นเรื่อง personalize ไม่ใช่แบบเดิมที่ค่อนข้างชัดว่าต้องการผลิตคนเพื่อตอบสนองต่ออะไร</p> <p>- Key word: การเรียนรู้ตลอดชีวิต สติปัญญาทางอารมณ์ สัมพันธภาพ ศักยภาพและความสามารถพิเศษ</p>	<p>กายใจ สติปัญญา มีจิตสำนึก วัฒนธรรมที่ดีงามและรู้คุณค่าของความเป็นไทย มีโอกาสและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง และเป็นพลังทางสังคมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ</p> <p>เชื่อมโยงกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ มาเป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินการ โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ มุ่งให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข มีภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทันในเวทีโลก</p> <p>พันธกิจ</p> <ol style="list-style-type: none"> ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาสู่สากล เสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง เท่าเทียม พัฒนาระบบบริหารจัดการการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน <p>ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์</p> <p>เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายการพัฒนา ที่กำหนดไว้ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผู้เรียน ครู ณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษาและสถานศึกษา ผลิตและพัฒนาคุณภาพกำลังคนรองรับการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา ถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษา และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต พัฒนาระบบบริหารจัดการและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 	<p>ทางการเมืองให้มีการปฏิรูปก่อนเลือกตั้งยังคงหาที่สิ้นสุดไม่ได้ ภายหลังจากที่นางสาวยิ่งลักษณ์ประกาศยุบสภาออกและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ มวลชนกปปส. ยังคงประท้วงอย่างยืดเยื้อและพยายามเปิดทางให้กองทัพเข้าทำการรัฐประหาร และการรัฐประหารจึงสำเร็จในเดือน พฤษภาคม ปี 2557 เป็นการกลับมาของรัฐบาลเผด็จการทหารอีกครั้ง</p>
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560 – 2564)			
นายก : ประยุทธ์ จันทร์โอชา	ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์	แผนอื่น ๆ	รัฐบาลเผด็จการคสช. ปกครองประเทศเป็นเวลา

ข้อมูลทั่วไปของแผน	สาระสำคัญ	แผนอื่น ๆ /แผนพัฒนาการศึกษา	บริบททางสังคม
<p>ประกาศใช้ในรัชกาลที่ 10</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระบุว่า น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ต่อเนื่องจากแผนที่ 9 – 11 เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสังคมไทย - แผนฉบับนี้จัดทำบนฐานของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (เป็นแม่บทหลักในการพัฒนาประเทศ) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs รวมถึงการปรับโครงสร้างประเทศไทยเข้าสู่ประเทศไทย 4.0 - แผนฉบับนี้เป็นรอยต่อระหว่างแผนพัฒนาฯ กับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี → 5 ปีแรก ขับเคลื่อนและเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจ ให้พร้อมรับความเปลี่ยนแปลง - มุ่งเน้นการพัฒนาบนฐานภูมิปัญญาที่เกิดจากการใช้ความรู้และทักษะ การใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา การพัฒนานวัตกรรมเพื่อนำมาใช้ในทุกด้านของการพัฒนา → ในกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน - ระบุว่า การศึกษาไทยเป็นปัญหาด้านสังคม การเรียนรู้ของคนไทยยังมีปัญหาเชิงคุณภาพ การศึกษาอยู่ในระดับต่ำ รวมถึงการขาดการฝึกทักษะที่แปลงความรู้สู่ทักษะที่เพียงพอ ทำให้แรงงานมีผลิตภาพการผลิตต่ำ - ข้อจำกัดต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ของไทย คือ คนไทยส่วนใหญ่ยังมีพฤติกรรมและปัจจัยแวดล้อมที่เสี่ยงต่อการทำลายสุขภาพ → โรคติดต่อเรื้อรัง การบริโภคที่ไม่เหมาะสม การขาดการออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง 	<ul style="list-style-type: none"> - จากผลลัพธ์ทางการศึกษาของเด็กวัยเรียนค่อนข้างต่ำ การพัฒนาความรู้และทักษะของแรงงานไม่ตรงกับตลาดงาน การพัฒนาในระยะต่อไปนี้ จึงต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ <ul style="list-style-type: none"> • เริ่มตั้งแต่กลุ่มเด็กปฐมวัยที่ต้องพัฒนาให้มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีทักษะทางสมอง ทักษะการเรียนรู้ และทักษะชีวิต เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ • ควบคู่กับการพัฒนาคนไทยในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี มีสุขภาวะที่ดี มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม มีทักษะความรู้ และความสามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงรอบตัวที่รวดเร็ว - ตัวชี้วัดของเป้าหมาย คนไทยมีการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานสากลและมีความสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง <ol style="list-style-type: none"> 1. ผลคะแนนสอบ PISA ในแต่ละวิชาไม่ต่ำกว่า 500 2. การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการอ่านหาความรู้เพิ่มขึ้น 3. การอ่านของคนไทยเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 85 4. แรงงานที่ขอเทียบโอนประสบการณ์และความรู้เพื่อขอรับวุฒิ ปวช. และ ปวส. 5. เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 20 ต่อปี - แนวทางการพัฒนา → เพื่อพัฒนาศักยภาพคนให้มีทักษะความรู้ และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า <ol style="list-style-type: none"> 1. ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีการพัฒนาทักษะทางสมองและทักษะทางสังคมที่เหมาะสม <ul style="list-style-type: none"> • ผลักดันให้มีกฎหมายการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ครอบคลุมทั้งการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่เน้นการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ระบบการศึกษา และการเตรียมทักษะการอยู่ในสังคมให้มีพัฒนาการอย่างรอบด้าน 2. พัฒนาเด็กวัยเรียนและวัยรุ่นให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะการทำงานและการใช้ชีวิตที่พร้อมเข้าสู่ตลาดงาน <ul style="list-style-type: none"> • ปรับกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เน้นพัฒนาทักษะพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ คณิตศาสตร์ ศิลปะ และภาษาต่างประเทศ • สนับสนุนให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน → เอื้อต่อการพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะการเรียนรู้ เช่น การอ่าน การ 	<ul style="list-style-type: none"> • แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 	<p>กว่า 5 ปี ตั้งแต่ปี 2557-2561 ผ่านการบริหารงานที่เป็นเผด็จการกดขี่สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้กฎหมายมาตรา 44 ที่หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติสามารถดำเนินการทางกฎหมายโดยไม่ต้องอาศัยอำนาจของศาลต่อผู้ที่ถูกสงสัยว่ากระทำความผิดโดยที่หัวหน้าคณะรัฐประหารไม่ต้องรับผลทางกฎหมายใด ๆ ย้อนหลัง การบริหารงานภายใต้รัฐบาลของ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่เป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร และนายกรัฐมนตรีคนนอกที่มาจากการเลือกตั้งในปี 2561มีการบริหารงานทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่ล้มเหลว อัตราความเหลื่อมล้ำพุ่งสูงขึ้นเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก ปัญหาที่คณะรัฐประหารสัญญาว่าจะทำการปฏิรูปไม่ได้รับการแก้ไขและซ้ำร้ายลงกว่าเดิม ประชาชนถูกกดขี่สิทธิเสรีภาพเป็นกว้าง และปัญหาทางเศรษฐกิจกลับทรุดหนักลงกว่าเดิม เกิดภาวะระรวยกระจุก จนกระจาย รัฐบาลของพลเอก ประยุทธ์ ได้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับ 2560 ขึ้น รวมถึงยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่เป็นปมที่มีดั่งทำให้รัฐบาลของตนเองไม่สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งข้าราชการการเมืองที่ขาดทักษะบริหารอย่างรุนแรง ทำให้ประเทศไทยย้อนเวลากลับไปหลายทศวรรษ</p>

ข้อมูลทั่วไปของแผน	สาระสำคัญ	แผนอื่น ๆ /แผนพัฒนาการศึกษา	บริบททางสังคม
	<p>บำเพ็ญประโยชน์ทางสังคม การดูแลสุขภาพ การทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่ม การวางแผนชีวิต</p> <ul style="list-style-type: none"> • สร้างแรงจูงใจให้เด็กเข้าสู่การศึกษาในระบบทวิภาคีและสหกิจศึกษาที่มุ่งการฝึกทักษะอาชีพให้พร้อมเข้าสู่ตลาดงาน <p>- แนวทางการพัฒนา → ยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ปรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีขนาดและจำนวนผู้เรียนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานให้มีการจัดทรัพยากรร่วมกันให้มีขนาดและจำนวนที่เหมาะสมตามความจำเป็นของพื้นที่ → ยุบโรงเรียนขนาดเล็ก? 2. ปรับหลักสูตรการผลิตครูที่เน้นสมรรถนะและสามารถกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน 3. พัฒนาระบบประเมินผลที่สามารถวัดและประเมินคุณภาพผู้เรียนทั้งด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละระดับการศึกษา 4. ส่งเสริมการสร้างแรงจูงใจให้สถานประกอบการขนาดกลางที่มีศักยภาพเข้าร่วมระบบทวิภาคีหรือสหกิจศึกษา <p>Key word: เศรษฐกิจพอเพียง คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี สุขภาวะที่ดี</p>		

ภาคผนวก ข.

พระราชบัญญัติ
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา
พ.ศ. ๒๕๖๑

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑
เป็นปีที่ ๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๖ ประกอบกับมาตรา ๓๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

เหตุผลและความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อให้การดำเนินงานของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องใช้ข้อมูลส่วนบุคคลบางประการ เพื่อประโยชน์ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา และเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู ซึ่งการตราพระราชบัญญัตินี้ สอดคล้องกับเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้ว

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของ สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าทีรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๑”

เล่ม ๑๓๕ ตอนที่ ๓๓ ก หน้า ๓
ราชกิจจานุเบกษา ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑

หมวด ๑
การจัดตั้งกองทุน

มาตรา ๕ ให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่ง เรียกว่า “กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา” มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา รวมทั้งมีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

(๑) ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคประชาสังคม เพื่อให้เด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กปฐมวัย ได้รับการพัฒนา ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย

(๒) ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม พัฒนา และสนับสนุนเงินและค่าใช้จ่ายให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส และผู้ด้อยโอกาส จนสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(๓) เสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน สามารถพัฒนาเด็กและเยาวชนตามพื้นฐานและศักยภาพที่แตกต่างกัน

(๔) ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และผู้ด้อยโอกาส ให้ได้รับการศึกษาหรือพัฒนา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามความถนัดและมีศักยภาพที่จะพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตได้

(๕) ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือสถานศึกษา เพื่อให้มีการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนสามารถรู้และพัฒนาได้ตามความถนัดและศักยภาพของตน

(๖) ดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษา วิจัย หรือค้นคว้าแนวทางในการพัฒนาครู ให้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีความรู้ และมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาโดยมีแรงจูงใจที่เหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสถาบันต้นแบบในการผลิตและพัฒนาครู

(๗) ดำเนินการหรือจัดให้มีการศึกษา วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนการนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาสนองความต้องการทางด้านกำลังแรงงาน และการยกระดับความสามารถของคนไทย

การขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสตาม (๒) และ (๔) ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด ในกรณี ให้คณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบการพิจารณาด้วย

ในการดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามวรรคหนึ่ง กองทุนจะดำเนินการเองหรือร่วมกับหน่วยงานอื่นของรัฐหรือภาคเอกชนในการดำเนินการก็ได้

(๓) พิจารณาอนุมัติแผนการดำเนินงาน แผนการพัฒนานวัตกรรม แผนบริหารความเสี่ยง และงบประมาณรายจ่ายประจำปีของกองทุน

(๔) ควบคุมดูแลและจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานของกองทุนเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมาย และแนวทางตาม (๑) และแผนและงบประมาณตาม (๓) โดยต้องสอดคล้องกับหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

(๕) ออกระเบียบเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล การเงิน การจัดซื้อจัดจ้าง การพัสดุ การบัญชี การตรวจสอบภายใน การบริหารความเสี่ยง การติดตาม การประเมินผล และการเปิดเผยผลการทำงาน และระเบียบอื่นใดที่จำเป็นต่อการดำเนินงานของกองทุน

(๖) ออกระเบียบเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบข้อมูลและการช่วยเหลือเด็กปฐมวัย เด็กและเยาวชนซึ่งขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ผู้ด้อยโอกาส ครอบครัวที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ และครู

(๗) ออกระเบียบเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และลำดับความสำคัญในการจัดสรรเงินกองทุนเพื่อใช้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในมาตรา ๕

(๘) ออกระเบียบเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการสรรหาผู้จัดการ

(๙) ออกระเบียบและประกาศเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

(๑๐) แต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อปฏิบัติงานตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

(๑๑) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นหน้าที่หรืออำนาจของคณะกรรมการ

ในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานตาม (๑) ให้คณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบการพิจารณาด้วย

นโยบาย เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานตาม (๑) และแผนและงบประมาณที่ได้รับอนุมัติตาม (๓) ให้เผยแพร่ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไปด้วย

ระเบียบตาม (๕) (๖) (๗) และ (๘) เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้ และให้คณะกรรมการจัดให้มีการทบทวนความเหมาะสมของระเบียบดังกล่าวอย่างน้อยทุกรอบห้าปี นับแต่วันที่ระเบียบนั้นมีผลใช้บังคับโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบการพิจารณาด้วย

ความในวรรคสี่ให้ใช้บังคับแก่การออกระเบียบและประกาศตาม (๙) ที่มีผลใช้บังคับแก่บุคคลทั่วไปด้วยโดยอนุโลม

การแต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานตาม (๑๐) ให้กระทำเพียงเท่าที่จำเป็น โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพในการดำเนินงานและความคุ้มค่าในการใช้จ่ายเงินของกองทุน และให้กำหนดภารกิจและกรอบเวลาดำเนินงานของคณะกรรมการหรือคณะทำงานให้ชัดเจน

มาตรา ๒๔ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของกองทุน ให้คณะกรรมการมีอำนาจขอข้อมูลส่วนบุคคลที่จำเป็นต่อการดำเนินงานของกองทุนอันมิใช่ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ หรือเป็นความลับของทางราชการที่อยู่ในความครอบครองของส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นได้ ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

การเปิดเผยข้อมูลตามวรรคหนึ่งให้แก่คณะกรรมการ ให้ถือว่าเป็นการเปิดเผยเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติการตามที่กฎหมายบัญญัติ

การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของกองทุนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด แต่ต้องไม่กระทบต่อสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล และให้เปิดเผยได้เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของกองทุนตามวัตถุประสงค์ของกองทุน

มาตรา ๒๕ การประชุมคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดที่มีอยู่ จึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมคณะกรรมการ ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุม ถ้าพระราชบัญญัตินี้มีได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา ๒๖ ในการพิจารณาเรื่องใด ๆ โดยคณะกรรมการ เมื่อคณะกรรมการมีมติเป็นประการใดแล้ว ให้มติของคณะกรรมการผูกพันส่วนราชการซึ่งมีผู้แทนร่วมเป็นกรรมการอยู่ด้วย แม้ว่าการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องนั้น ผู้แทนส่วนราชการที่เป็นกรรมการจะมีได้เข้าร่วมพิจารณาวินิจฉัยก็ตาม ถ้ามีความเห็นแตกต่างกัน ให้บันทึกความเห็นของกรรมการทุกฝ่ายไว้ให้ปรากฏในเรื่องนั้นด้วย

มาตรา ๒๗ ให้ประธานกรรมการและกรรมการได้รับค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

มาตรา ๒๘ ให้อนุกรรมการและคณะทำงานได้รับค่าตอบแทนตามที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา ๒๙ ให้มีสำนักงานมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) ดำเนินงานต่าง ๆ ของกองทุนและประสานความร่วมมือกับส่วนราชการและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

(๒) ทำหน้าที่ธุรการและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ

(๓) ศึกษา วิจัย ค้นคว้า และพัฒนาองค์ความรู้เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทุน

(๔) สนับสนุนและเผยแพร่ผลการศึกษา วิจัย ค้นคว้า และพัฒนาองค์ความรู้ตาม (๓) และการนำผลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ ตลอดจนประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินการดังกล่าว

(๕) ส่งเสริมและรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริจาคหรือให้การสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาหรือของกองทุน

(๖) จัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของกองทุนเพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนทราบ

(๗) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

มาตรา ๓๐ ให้คณะกรรมการแต่งตั้งผู้จัดการจากบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยมีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีแต่ไม่เกินหกสิบห้าปี รวมทั้งสามารถปฏิบัติงานให้แก่กองทุนได้เต็มเวลา และไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(๑) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๙

(๒) เป็นข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือเป็นเจ้าของที่อื่นของรัฐ

(๓) เป็นกรรมการผู้จัดการหรือลูกจ้างของบุคคลใด เว้นแต่เป็นกิจการของกองทุน

(๔) เป็นผู้มีส่วนได้เสียในสัญญาเกี่ยวกับกองทุน หรือในกิจการที่กระทำให้แก่กองทุน ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม เว้นแต่คณะกรรมการมอบหมายให้เป็นกรรมการในบริษัทที่กองทุนเป็นผู้ถือหุ้นหรือเป็นคู่สัญญา

มาตรา ๓๑ คุณสมบัติ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ วิธีการสรรหา การดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง ค่าจ้าง ค่าตอบแทน สิทธิประโยชน์ สวัสดิการ และการทดลองปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติงานในหน้าที่ผู้จัดการ ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

ในการจ้างผู้จัดการให้ทำเป็นสัญญาจ้าง ซึ่งอย่างน้อยต้องมีข้อความระบุให้ผู้จัดการต้องผูกพันและปฏิบัติตามระเบียบตามวรรคหนึ่ง โดยให้มีอายุสัญญาจ้างคราวละไม่เกินสี่ปี และเมื่อครบกำหนดอายุสัญญาจ้างแล้ว คณะกรรมการจะต่ออายุสัญญาจ้างอีกก็ได้ แต่ต้องไม่เกินสองวาระติดต่อกัน

การทำสัญญาจ้างผู้จัดการ ให้ประธานกรรมการเป็นผู้มีอำนาจทำสัญญาในนามของกองทุน

มาตรา ๓๒ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามสัญญาจ้าง ผู้จัดการพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๓๐

(๔) คณะกรรมการมีมติให้ออก เพราะบกพร่องต่อหน้าที่ มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือหย่อนความสามารถ ด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการเท่าที่มีอยู่ โดยไม่นับรวมผู้จัดการ

(๕) ไม่ผ่านการประเมินผลการปฏิบัติงานสองปีติดต่อกัน

มาตรา ๓๓ ให้ผู้จัดการเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานและลูกจ้าง และรับผิดชอบการบริหารกิจการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทุน กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ นโยบาย และมติของคณะกรรมการ

มาตรา ๓๔ การแต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงาน และการจ้างพนักงานและลูกจ้าง ให้คำนึงถึงหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประสิทธิภาพในการดำเนินงานและความคุ้มค่าในการใช้จ่ายเงินของกองทุน

มาตรา ๓๕ ในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้จัดการต้องรับผิดชอบต่อคณะกรรมการ

ในกิจการของกองทุนที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก ให้ผู้จัดการเป็นผู้แทนของกองทุน เพื่อการนี้ผู้จัดการจะมอบอำนาจให้บุคคลใดปฏิบัติงานเฉพาะอย่างแทนก็ได้ ทั้งนี้ นิติกรรมใดที่ผู้จัดการหรือผู้ได้รับมอบอำนาจกระทำต่อบุคคลภายนอกที่ต้องรายงานหรือขออนุมัติต่อคณะกรรมการก่อนกระทำการ ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

นิติกรรมที่กระทำโดยฝ่าฝืนระเบียบตามวรรคสอง ย่อมไม่ผูกพันกองทุน เว้นแต่คณะกรรมการจะให้สัตยาบัน

มาตรา ๓๖ การรักษาการแทนและการปฏิบัติกรแทนผู้จัดการ ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

ให้ผู้รักษาการแทนผู้จัดการมีหน้าที่และอำนาจเช่นเดียวกับผู้จัดการ

ในกรณีที่ผู้รักษาการแทนมอบหมายหรือมอบอำนาจให้ผู้ดำรงตำแหน่งอื่นปฏิบัติกรแทน ให้ผู้ปฏิบัติกรแทนมีหน้าที่และอำนาจเช่นเดียวกับผู้ซึ่งมอบหมายหรือมอบอำนาจ

ในกรณีที่มีกฎหมายอื่นแต่งตั้งให้ผู้จัดการเป็นกรรมการหรือให้มีหน้าที่หรืออำนาจอย่างใด ให้ผู้รักษาการแทนหรือผู้ปฏิบัติกรแทนเป็นกรรมการหรือมีหน้าที่และอำนาจเช่นเดียวกับผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ในการรักษาการแทนหรือปฏิบัติกรแทนด้วย แล้วแต่กรณี

มาตรา ๓๗ ประธานกรรมการ กรรมการ ผู้จัดการ พนักงาน และลูกจ้างที่มีหน้าที่และอำนาจในการบริหารงานในสำนักงานตามที่คณะกรรมการกำหนด ต้องไม่มีส่วนได้เสียในกิจการของกองทุน ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม

ให้คณะกรรมการมีอำนาจวินิจฉัยว่าการกระทำใดของบุคคลตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำที่ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียในกิจการของกองทุน

ความในวรรคหนึ่งไม่ใช้บังคับแก่กรณีบุคคลในครอบครัวของบุคคลตามวรรคหนึ่งตามที่คณะกรรมการกำหนดซึ่งได้รับการช่วยเหลือหรือรับทุนจากกองทุนตามระเบียบและหลักเกณฑ์ที่ใช้บังคับแก่บุคคลทั่วไป

ให้ประธานกรรมการ กรรมการ ผู้จัดการ พนักงาน และลูกจ้างตามวรรคหนึ่งเป็นเจ้าของพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

หมวด ๓ การบัญชีและการตรวจสอบ

มาตรา ๓๘ กองทุนต้องจัดให้มีระบบบัญชีที่เหมาะสมเพื่อบันทึกรายการทางบัญชีและแสดงผลการดำเนินงานและฐานะการเงินของกองทุนโดยถูกต้อง

การบันทึกรายการในสมุดบัญชีตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีที่รับรองทั่วไป

มาตรา ๓๙ ให้กองทุนจัดทำรายงานการเงินเพื่อแสดงผลการดำเนินงานและฐานะการเงินของกองทุนเสนอผู้สอบบัญชีภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันสิ้นปีบัญชี

ปีบัญชีของกองทุนให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา ๔๐ การรับเงิน การจ่ายเงิน และการเก็บรักษาเงินของกองทุน ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา ๔๑ ให้สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินหรือผู้สอบบัญชีที่สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินให้ความเห็นชอบเป็นผู้สอบบัญชีของกองทุน

ให้ผู้สอบบัญชีทำรายงานการสอบบัญชีของกองทุนเสนอต่อคณะกรรมการภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันสิ้นปีบัญชี และให้คณะกรรมการประกาศรายงานการเงินที่ผู้สอบบัญชีได้ตรวจสอบแล้วและรายงานการสอบบัญชีในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๔๒ ให้มีคณะกรรมการตรวจสอบภายในคณะหนึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบภายในเพื่อรายงานผลการตรวจสอบโดยตรงต่อคณะกรรมการ

เล่ม ๑๓๕ ตอนที่ ๓๓ ก หน้า ๑๕
 ราชกิจจานุเบกษา ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๑

(๒) มอบหมายให้บุคคลหรือคณะบุคคลดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดแทน
 (๓) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาและเสนอความเห็นในเรื่องใดหรือให้ปฏิบัติการ
 ในเรื่องใดได้ตามที่เห็นสมควร
 แผนและประมาณการค่าใช้จ่ายตาม (๑) ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
 โดยเบิกจ่ายงบประมาณจากกองทุน

หมวด ๕
 การกำกับและดูแล

มาตรา ๔๖ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจ
 สั่งให้กองทุนชี้แจง แสดงความคิดเห็น ทำรายงาน หรือยับยั้งการกระทำที่ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์
 ตามมาตรา ๕ หรือไม่สอดคล้องกับหน้าที่ของรัฐตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
 ยุทธศาสตร์ชาติ แผนและขั้นตอนการปฏิรูปประเทศ นโยบายของรัฐบาล และมติคณะรัฐมนตรี
 ที่เกี่ยวกับกองทุน ตลอดจนสั่งสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนได้

ในกรณีที่กองทุนต้องเสนอเรื่องไปยังคณะรัฐมนตรี ให้กองทุนนำเรื่องเสนอนายกรัฐมนตรี
 เพื่อเสนอต่อไปยังคณะรัฐมนตรี

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๔๗ ให้โอนบรรดากิจการ ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ ภาระผูกพัน หน้าที่
 และลูกจ้าง และเงินงบประมาณของกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ
 สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชนตามระเบียบกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
 ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน พ.ศ. ๒๕๕๓ ที่มีอยู่ในวันก่อน
 วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ไปเป็นของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้

หนี้ตามวรรคหนึ่งไม่รวมถึงหนี้ของกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพตามสัญญาเงินยืม
 เพื่อสนับสนุนภารกิจของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน ระหว่างกระทรวงการคลัง
 กับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ เลขที่ ๑/๒๕๕๔ ลงวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๕๔
 และสัญญาเงินยืมเพื่อสนับสนุนภารกิจของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน
 ระหว่างกระทรวงการคลังกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ เลขที่ ๒/๒๕๕๔
 ลงวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๔ สำหรับหนี้ดังกล่าวที่เป็นภาระของสำนักงานกองทุนสนับสนุน

การสร้างเสริมสุขภาพ ให้สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพดำเนินการเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา และให้คณะรัฐมนตรีมีอำนาจมีมติให้หนึ่งนั้นตกเป็นพับได้

มาตรา ๔๘ ภายใต้บังคับมาตรา ๔๗ ให้กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพโอนเงินงบประมาณประจำปี ๒๕๖๑ ที่ตั้งไว้ตามแผนงานและโครงการของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชนที่คณะกรรมการกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพให้ความเห็นชอบแล้วทั้งหมดให้แก่กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

มาตรา ๔๙ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ให้เจ้าหน้าที่และลูกจ้างซึ่งโอนมาตามมาตรา ๔๗ ได้รับเงินเดือนหรือค่าจ้าง รวมทั้งสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เท่ากับที่เคยได้รับอยู่เดิมไปพลางก่อน โดยให้เบิกจ่ายจากกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพจนกว่าจะได้บรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในสำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา และเมื่อได้รับการบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในสำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาแล้ว ให้กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษานำส่งเงินที่ได้เบิกจ่ายเป็นค่าใช้จ่ายดังกล่าวคืนให้แก่กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

การบรรจุและแต่งตั้งเจ้าหน้าที่และลูกจ้างตามวรรคหนึ่งให้ดำรงตำแหน่งในสำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จะกำหนดให้ได้รับเงินเดือนหรือค่าจ้าง รวมทั้งสิทธิประโยชน์น้อยกว่าที่เคยได้รับอยู่เดิมไม่ได้

มาตรา ๕๐ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานของสำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา นายกรัฐมนตรีอาจมีคำสั่งให้ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมาปฏิบัติงานให้แก่สำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นการชั่วคราวได้คราวละไม่เกินสี่ปี

ให้นับระยะเวลาที่ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้รับคำสั่งให้มาปฏิบัติงานให้แก่สำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาตามวรรคหนึ่ง เป็นระยะเวลาปฏิบัติราชการให้แก่ต้นสังกัดเพื่อประโยชน์ในการคำนวณบำเหน็จบำนาญหรือประโยชน์ตอบแทนอื่นให้แก่ผู้นั้น

ในระหว่างที่ปฏิบัติงานให้แก่สำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ให้ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตามวรรคหนึ่งมีสิทธิได้รับประโยชน์ตอบแทนตามที่คณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษากำหนด

มาตรา ๕๑ ในวาระเริ่มแรก ให้ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้ให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ทั้งนี้ ในการแต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๑๘ (๒) และ (๓) ให้คณะรัฐมนตรีรับฟังข้อเสนอแนะของคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษาตามประกาศ

สำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ลงวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ประกอบด้วย และในระหว่างที่ยังมิได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดังกล่าว ให้คณะกรรมการส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชนตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน พ.ศ. ๒๕๕๓ ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะคณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้ไปพลางก่อน และเมื่อได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้แล้ว ให้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นอันสิ้นผลบังคับ

มาตรา ๕๒ ในวาระเริ่มแรก ให้ผู้จัดการสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชนของกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ตามระเบียบกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ เป็นผู้จัดการตามพระราชบัญญัตินี้ จนกว่าจะมีการแต่งตั้งผู้จัดการกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๕๓ ให้คณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๑๖ วรรคสอง และออกระเบียบตามมาตรา ๒๓ (๖) และ (๗) และมาตรา ๓๕ วรรคสอง ให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้งตามมาตรา ๕๑

มาตรา ๕๔ เพื่อประโยชน์ในการประเมินผลการดำเนินงานของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา รอบการประเมินตามมาตรา ๔๔ ให้เริ่มนับปีถัดจากปีที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับเป็นปีหนึ่ง

มาตรา ๕๕ ในระหว่างที่ยังไม่มีระเบียบหรือประกาศเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินและการบริหารงานบุคคลที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ให้นำระเบียบ ข้อบังคับ หรือประกาศ เกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินและการบริหารงานบุคคลที่ออกตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพมาใช้บังคับแก่การใช้จ่ายเงินและการบริหารงานบุคคลของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้ด้วยโดยอนุโลม

ผู้รับสนองพระราชโองการ
พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา
นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่มาตรา ๕๔ วรรคหก ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา และเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้แก่กองทุน หรือใช้มาตรการหรือกลไกทางภาษี รวมทั้งการให้ผู้บริจาคทรัพย์สินเข้ากองทุนได้รับประโยชน์ในการลดหย่อนภาษี โดยให้กองทุนมีการบริหารจัดการที่เป็นอิสระ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

